

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMUSAL ALANLARDA MEKANSAL KARAKTERİN PEYZAJ
TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; SARIYER
BÜYÜKDERE KIYI BANDI ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

ŞULE YIDIZ OMUR

DANIŞMAN

DOÇ. DR. CANAN CENGİZ

BARTIN-2019

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**KAMUSAL ALANLARDA MEKANSAL KARAKTERİN KENTSEL PEYZAJ
TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; SARIYER BÜYÜKDERE KIYI
BANDI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Şule YILDIZ OMUR

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman	: Doç. Dr. Canan CENGİZ	- Bartın Üniversitesi
Üye	: Doç. Dr. Sevgi ÖZTÜRK	- Kastamonu Üniversitesi
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi B. Niyami NAYİM	- Bartın Üniversitesi

BARTIN-2019

KABUL VE ONAY

Şule YILDIZ OMUR tarafından hazırlanan “**KAMUSAL ALANLARDA MEKANSAL KARAKTERİN KENTSEL PEYZAJ TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; SARIYER BÜYÜKDERE KIYI BANDI ÖRNEĞİ**” başlıklı bu çalışma, 11.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Canan CENGİZ (Danışman) .....

Üye : Doç. Dr. Sevgi ÖZTÜRK .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi B. Niyami NAYİM .....

Bu tezin kabulü Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ...../...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. H. Selma ÇELİKAY
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. CANAN CENGİZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “**KAMUSAL ALANLARDA MEKANSAL KARAKTERİN KENTSEL PEYZAJ TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; SARIYER BÜYÜKDERE KIYI BANDI ÖRNEĞİ**” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

11.09.2019

Şule YILDIZ OMUR

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın konusunun belirlenmesinde, oluşum sürecinin planlanmasında, bilimsel temeller doğrultusunda bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan, ne zaman ihtiyacım olsa yoğun anlarında bile değerli zamanını bana ayıran, desteğini esirgemen kıymetli sayın danışmanım Doç. Dr. Canan CENGİZ'e sonsuz şükranlarımı sunar ve teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tezde değerli vakitlerini ayırıp, jüri üyesi olma nezaketini gösteren Sayın Doç. Dr. Sevgi ÖZTÜRK ve Sayın Dr. Öğretim Üyesi B. Niyami NAYİM'e teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans yaptığım süre boyunca bilgi ve birikimlerini ince bir titizlikle bana aktaran, çalışmalarına yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Bülent CENGİZ'e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Maddi ve manevi desteğini benden hiçbir zaman esirgemen, hayattaki en büyük şansım olan sevgili aileme teşekkürü bir borç bilir, şükranlarımı sunarım. Sevgisiyle her an yanımda olan, hayatımı kolaylaştıran sevgili eşim Oğuzhan OMUR ve gülüşü enerjim olan canım oğlum Ahmet Galip OMUR ve güzel kızıma sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Şule YILDIZ OMUR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KAMUSAL ALANLARDA MEKANSAL KARAKTERİN PEYZAJ TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; SARIYER BÜYÜKDERE BANDI ÖRNEĞİ

Şule YILDIZ OMUR

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Canan CENGİZ

Bartın-2019, sayfa: 95

Kamusal alanlar bireylerin sosyal yaşantısını devam ettirdiği, iletişime geçebildiği mekân niteliğindedir. Kamusal alanların sahip oldukları potansiyeller belirlenirken; kentsel dokuyu meydana getiren kentsel kimlik öğeleri ve çevre bileşenleri ile birlikte değerlendirilmektedirler. Kamusal mekanların korunması ve iyileştirilmesine yönelik yapılan çalışmalarda okunaklılık, algılanabilirlik, mekânsal karakter, çeşitlilik, süreklilik, kentsel imaj ve kimlik özellikleri öne çıkmaktadır. Bu kapsamda İstanbul-Sarıyer, Büyükdere Kıyı Bandı'nda araştırma alanı olarak seçilmiştir. Kamusal alanlara yönelik mekânsal durum tespitleri gerçekleştirilerek, Büyükdere Kıyı Bandı'nda 200 kullanıcıya anket uygulanmıştır. Anketler sosyo- demografik özellikler göz önünde bulundurularak erişilebilirlik, yaşanabilirlik ve duyuşsal uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan kıyısız kamusal alanlar, peyzaj tasarımı açısından irdelenmiş, yapılan değerlendirmeler doğrultusunda kamusal mekanların korunmasına ve iyileştirmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan; peyzaj tasarımı; Sarıyer- Büyükdere; mekânsal karakter.

Bilim Alan Kodu: 80509

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

**Evaluation of Spatial Character in Public Spaces in terms of a Landscape Design:
The Case of The Coastal Area of Sarıyer Büyükdere**

Şule YILDIZ OMUR

**Bartın University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture**

**Thesis Advisor: Assoc. Prof Canan CENGİZ
Bartın-2019, pp: 95**

Public spaces are those in which individuals can maintain their social lives and develop communications. When the potential and capacity of public spaces are measured, they are evaluated through the urban identity and environmental elements that constitute the urban fabric. In the policy efforts to protect and develop public spaces, some major elements such as readability, perceptibility, spatial character, diversity, durability, urban image and identity have become prominent. In that sense, the public spaces in the Büyükdere Coastal Area of Sarıyer, Istanbul was selected as the research area in this study. Surveys were conducted to the 200 participants who use the Büyükdere Coastal Area and spatial analyses were conducted for the public spaces. Considering the socio-demographic characteristics of the area, the survey findings were analyzed based on accessibility, livability, and sensorial compatibility. The coastal public spaces in Büyükdere Coastal Area were evaluated in terms of landscape design, and based on the findings of the analyses, policy recommendations were provided to protect and develop public spaces.

Keywords: Public space; landscape design; Sarıyer- Büyükdere; spatial character.

Science Area Code: 80509

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı Kapsamı	1
1.1 Literatür Özeti.....	3
1.1.1 Alana İlişkin Literatür Özeti	3
1.1.2 Konuya İlişkin Literatür Özeti	5
1.1.3 Yönteme İlişkin Literatür Özeti	8
BÖLÜM 2 KURAMSAL TEMELLER	10
2.1 Mekân Kavramı	10
2.2 Kentsel Mekân Kavramı	10
2.3 Kamusal Mekân Kavramı	11
2.4 Kentsel Kamusal Mekân Kavramı ve Gelişim Süreci	12
2.5 Kentsel Alan Bileşenleri	13
2.5.1 Açık Yeşil Alanlar.....	13
2.5.2 Yaya Bölgeleri	14
2.5.3 Yeşil Koridorlar	15
2.5.3 Meydanlar	17
2.6 Kentsel Tasarımda Kent İmgesi ve Bileşenleri	18
2.7 Boğaziçi Kanunu	22

BÖLÜM 3 MATERYAL VE YÖNTEM	24
3.1 Materyal	24
3.2 Yöntem.....	24
BÖLÜM 4 ARAŞTIRMA BULGULARI	28
4.1 Araştırma Alanın Coğrafi Konumu	28
4.2 Doğal Peyzaj Özellikleri	30
4.3 Kültürel Peyzaj Özellikleri	33
4.3.1 Tarihi Gelişim Süreci	34
4.3.2 Sosyo- Ekonomik Yapı	36
4.3.3 Yerleşim Özellikleri.....	38
4.4 Sarıyer- Büyükdere Kıyı Bandı’na İlişkin Mekânsal Durum Tespitleri.....	38
4.4.1 Ulaşım Durumu	38
4.4.2 Tescilli Yapı Durumu.....	40
4.4.3 Kentsel İmaj	42
4.4.4 Açık Yeşil Alan Durumu	43
4.4.5 Sosyal Donatı Alanları Durumu.....	44
4.4.6 Mülkiyet Durumu.....	44
4.5 Büyükdere Kıyı Bandı’na İlişkin Kamusal Alanların Mekânsal Özellikleri	45
4.5.1 Park Alanları	45
4.5.2 Kamu Hizmet Alanları	46
4.5.3 Balıkçılar Çarşısı.....	47
4.5.4 Özel Hizmet Alanları	48
4.5.5 Yaya Yolları	49
4.5.6 Çıkmaz Sokaklar	50
4.5.7 Geçiş Alanları.....	51
BÖLÜM 5 DEĞERLENDİRME	53
5.1 Araştırma Alanına İlişkin Kıyusal Kamusal Mekânsal Karakterin Değerlendirilmesine Yönelik Yapılan Anket Değerlendirmesi	53
5.2 Araştırma Alanına İlişkin Kıyusal Kamusal Mekânın Kentsel Peyzaj Tasarımı	

Açısından Değerlendirilmesi.....	63
5.2.1 Yollar	63
5.2.2 Kenarlar/ Sınırlar.....	67
5.2.3 Bölgeler	68
5.2.2 Düğüm/ Odak Noktaları	74
5.2.3 İşaret Ögeleri	75
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER	77
KAYNAKLAR.....	81
BİBLİYOGRAFYA	85
EKLER	86
ÖZGEÇMİŞ.....	94

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
2.1: Kent imgesi öğeleri	21
3.1: Tezin yöntem diyagramı	25
4.1: Büyükdere Kıyı Bandı'nın Boğaziçi'ndeki konumu (a) araştırma alanının Büyükdere Mahallesi içerisindeki konumu (b)	28
4.2: Araştırma alanının hava fotoğrafı	29
4.3: Büyükdere Mahallesi bitki dağılımı	31
4.4: Sarıyer Belediye Başkanlığı'nın girişindeki <i>Platanus x acerifolia</i> (a) Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzey yönündeki Çayırbaşı Caddesi bitkilendirmesi	32
4.5: Büyükdere Çınarı	34
4.6: Büyükdere Koyu	35
4.7: Tarihte Büyükdere (a) Brindisi'den Büyükdere İskelesi'ne gelen deniz uçağı (b)	36
4.8: Büyükdere Koyu (a) Büyükdere Sahili (b)	36
4.9: Büyükdere Mahallesi'nin yıllara göre nüfus dağılımı	37
4.10: Büyükdere Kıyı Bandı'nda bulunan yapılara bir örnek (a) deniz adasına kıyısı olan yapılara bir örnek	38
4.11: Büyükdere Mahallesi'nin ulaşım haritası	39
4.12: Büyükdere Kıyı Bandı ulaşım haritası	40
4.13: Kara Kethüda Camii (a) Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi (b)	41
4.14: Fuat Paşa Yalısı (a) Büyükdere Tarihi İskelesi (b)	42
4.15: Büyükdere Kıyı Bandı tescilli yapı haritası	42
4.16: Büyükdere Kıyı Bandı kentsel imaj haritası	43
4.17: Büyükdere Kıyı Bandı açık- yeşil alan haritası	44
4.18: Büyükdere Kıyı Bandı sosyal donatı alanları haritası	44
4.19: Büyükdere Kıyı Bandı mülkiyet haritası	45
4.20: Çelik Gülersoy Parkı (a) Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı (b)	46
4.21: Halk Kütüphanesi'nin bahçesi (a) SB Sosyal Market bahçesi (b)	47
4.22: Balıkçılar Pazarı (a) Ali Yılmaz Balıkçılar Parkına kıyısı olan deniz adasındaki balıkçı tekneleri	48
4.23: Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan hizmet alanları	49

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

Şekil No	Sayfa No
4.24: Gemi kurtarma istasyonu kuzeyi Çayırbaşı Caddesi yaya yolu (a) Ebabil Çıkmağı girişi Çayırbaşı caddesi yaya you (b)	50
4.25: Dolunay Çıkmağı (a) Ebabil Çıkmağı (b)	51
4.26: Demokrasi Şehitleri Caddesi'nin Çayırbaşı Caddesi'ne bağlayan ara araç yolu (a) Demokrasi Şehitler Caddesi'ni Sanatçılar Sokağına bağlayan yaya köprüsü (b)	52
5.1: Çayırbaşı Caddesi'nin Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzeyinde kalan bölümü (a), Çayırbaşı Caddesin'nde araçların yanlış park edilmesi (b)	64
5.2: Yaya yollarının amaç dışı kullanımı (a), yaya yolları rampa girişlerinde bulunan görme engelliler için oluşturulan doku farklılığı (b)	65
5.3: Amaç dışı kullanım (a), Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzeyindeki yaya yolu bitkilendirmesi (b), araçların yaya yolunu otopark olarak kullanması (c)	66
5.4: Merdiven Çıkmağının Çayırbaşı Caddesi'nden görünüşü (a), Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağına bir bakış (b)	67
5.5: Deniz adasının Çelik Gülersoy Parkı ve hizmet alanlarına oluşturduğu sınır	68
5.6: Bitişik nizamda bulunan tescilli yapılara bir bakış (a), Alan içerisinde yer alan harabe yapı (b)	69
5.7: Hizmet alanlarındaki sundurmalara bir örnek (a), hizmet alanındaki kentsel donatı elemanları (b)	70
5.8: Ticari amaçlı işletilen Fuat Paşa Yalısı	71
5.9: Park içerisindeki oturma birimleri ve korkuluklar (a), Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı mevcut bitkilendirmesinden bir görünüm (b)	73
5.10: Park içerisindeki bitkilendirme örneği (a), alan içerisindeki donatı elemanlarının uyumsuzluğu (b).	74
5.11: Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı	75
5.12: Tarihi Büyükdere İskelesi (a), Atatürk Büstü (b)	75

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
5.1: Kullanıcıların sosyo- demografik özellikleri ile Büyükdere Kıyı Bandı erişilebilirlik, yaşanabilirlik ve duymasal uygunluğuna yönelik talepler arasındaki ilişkiler	54
5.2: Yaş ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi	58
5.3: Meslek grupları ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi	59
5.4: Eğitim seviyesi ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi	60
5.5: Gelir durumu ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi	61
5.6: İkamet ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi.....	62

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
EK 1. 1/ 1000 ölçekli Boğaziçi Uygulama Planı.	86
EK 2. 1/ 5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı.....	87
EK 3. Büyükdere Kıyı Bandı anket formları.	88

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

cm	: santimetre
ha	: hektar
km	: kilometre
m	: metre
m ²	: metrekare

KISALTMALAR

İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
MHT	: Marmara Havzası Toprakları
SB	: Sarıyer Belediyesi
YY	: Yüzyıl

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Tezin amacı araştırma alanı olarak seçilen Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde yer alan kamusal alanların mekân kullanım özelliklerinin saptanması, bu alanların kentsel peyzaj tasarım açısından değerlendirilip; iyileştirilmesi ve korunmasına yönelik önerilerin oluşturulmasıdır.

Araştırma alanı olarak Büyükdere Kıyı Bandınının seçilme nedenleri:

- Boğaziçi sit sınırlarında yer alması,
- Coğrafi konumu,
- Doğal ve kültürel peyzaj özellikleri,
- Tarihi yerleşim özelliklerine sahip olması,
- Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde yer alan kamusal alanların çeşitliliği,
- Boğaziçi Ön Görünüm Alanı'nı estetik açıdan etkilemesidir.

Bu bağlamda Büyükdere Kıyı Bandında yapılan araştırmada aşağıda yer alan hedefler amaçlanmıştır:

- Büyükdere Kıyı Bandında bulunan kamusal alanların tespit edilmesi,
- Kamusal alanların mekânsal kullanım özelliklerinin irdelenmesi,
- Büyükdere Kıyı Bandı kullanıcılarının istek ve taleplerinin anket yöntemi ile belirlenmesi,
- Kamusal alanların kentsel peyzaj tasarım açısından değerlendirilmesi,
- Araştırma alanındaki kıyısal kamusal mekanların iyileştirilmesi ve korunmasına yönelik önerilerin oluşturulmasıdır.

Tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde araştırmanın amacı ve kapsamına değinilmiş; Büyükdere Kıyı Bandının

araştırma alanı seçilme nedenleri belirtilmiştir. Araştırma alanına yönelik, konuya ve yönteme ilişkin literatür özetlerine yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında tez konusunu biçimlendiren kuramsal temeller açıklanmıştır. Mekân kavramı, kentsel mekân kavramı, kentsel kamusal mekân kavramı, kentsel alan bileşenleri, kentsel tasarımda kent imgesi ve bileşenleri ana başlıkları altında kuramsal temelleri oluşturan kavramsal ereve ortaya konulmuştur. Kentsel kamusal mekân kavramı; kentsel kamusal mekanların gelişim süreci, kullanım ve işlevlerine göre kentsel kamusal mekân olmak üzere iki alt başlık altında toplanmıştır. Açık yeşil alanlar, yaya bölgeleri, yeşil koridorlar ve meydanlar kentsel alanın bileşenleri olarak tanımlanmıştır.

Tezin nc bölümü materyal ve yöntemden oluşmaktadır. Tezin materyalini Boğaziçi n Görünüm Bölgesi'nde kalan Büyükdere K1Y1 Bandı oluşturmaktadır. Yöntem ise; literatür taraması, arazi çalışması, mekânsal alan kullanımlarının tespit edilmesi, anket uygulaması ve araştırma alanının kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Dördüncü bölümde araştırma alanına ait bulgular; Büyükdere K1Y1 Bandının doğal peyzaj özellikleri, kültürel peyzaj özellikleri, kıyı bandına ilişkin mekânsal durum tespitleri ve Büyükdere K1Y1 Bandına ilişkin kamusal alanların mekânsal özellikleri başlıkları altında toplanmıştır.

Beşinci bölümde araştırma alanına ilişkin kamusal mekânsal karakterin değerlendirilmesine yönelik yapılan anket çalışması ve kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tez çalışmasının son bölümünü ise Büyükdere K1Y1 Bandına ilişkin sonuç ve öneriler oluşturmaktadır. Sarıyer- Büyükdere K1Y1 Bandının kentsel peyzaj tasarım ilkeleri doğrultusunda kıyısal kamusal alanlarının iyileştirilmesi ve korunmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

1.2 Literatür Özeti

Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde yer alan kıyısal kamusal mekânsal karakterin değerlendirilmesine yönelik hazırlanan tezin literatür özetleri alana, konuya ve yönetime ilişkin başlıklar altında toplanmıştır.

1.2.1 Alana İlişkin Literatür Özeti

Ayaşlıgil (2011), "Sarıyer Örneğinde Ekolojik Mekân Ayrımı" adlı makalede Sarıyer İlçesi'ne bağlı yerleşimlerin doğal potansiyelleri saptanmış; ekolojik mekân ayrımı yöntemiyle doğal kaynakların sürdürülebilirlikleri için öneriler oluşturulmuştur.

Ayyıldız (1963), Ekrem Koçu'nun derlediği "İstanbul Ansiklopedisi" adlı kitabın 6. cildinde "Büyükdere" başlıklı konunun yazarlığını yapmış; Büyükdere'nin sahip olduğu doğal ve kültürel özelliklerini tanımlamıştır. Büyükdere'nin tarihi hakkında bilgi vermiştir.

Aysu (1994), Kültür Bakanlığı ve Tarihi Vakfı'nın Ortak Yayını olan "Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" adlı eserin 2. cildinde "Büyükdere" başlıklı konunun yazarlığını yapmıştır. Büyükdere'nin coğrafi özellikleri, bitki örtüsü, tarihçesi, sosyo- ekonomik durumu ile ilgili bilgilere değinmiştir.

Başar (2007), "Büyükdere Vapur İskelesi Restorasyon Projesi" başlıklı yüksek lisans tezinde; Büyükdere Vapur İskelesi'nin restitüsyon projesi yapılmış ve restorasyon önerisi geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda Büyükdere Vapur İskelesi mekânsal bütünlüğünün devamlılığına ve işlevsel olarak yeni mekân önerileri geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Cantok (1963), Ekrem Koçu'nun derlediği İstanbul Ansiklopedisi adlı kitabın 6. cildinde "Büyükdere Çınarı ve Büyükdere Koyu" resimlerini betimlemiştir.

Deleon (2000), "Boğaziçi Gezi Rehberi" adlı eserinde Boğaziçi yerleşim yerlerine, Büyükdere'nin tarihi ve tarihi eserlerine detaylı yer veren yazar; Büyükdere kartpostallarını da kitabında yayınlamıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2014), "İstanbul'un Doğal Mirası Anıt Ağaçlar Avrupa Yakası" adlı kitabın içeriğinde İstanbul İli Avrupa Yakası'nda bulunan anıt ağaçlar ve korunmaya değer ağaçlar irdelenmiştir. Büyükdere sınırları içerisinde yer alan bir tane anıt ağaç ve çok sayıda korunmaya değer ağaçların türleri, fiziksel özellikleri, neden korumaya değer oldukları hakkında bilgiler detaylı olarak belirtilmiştir.

İnciciyan (1956), "XVIII. Asırda İstanbul" başlıklı eserinde İstanbul'un doğal güzelliklerini tasvir etmiştir. 18. yüzyıldaki Büyükdere'nin coğrafyasına, bitki örtüsüne, sosyo-demografik özelliklerine yer vermiştir.

Mazak (2008), "Dersaadet'in Sayfiye Semti Sarıyer" adlı kitabında Sarıyer İlçesi'ne bağlı olan Büyükdere Mahallesi'nin tarihine, Büyükdere içerisinde yok olan ve kalıntıları günümüze kadar ulaşan tarihi eserlere, Büyükdere gravürleri ve fotoğraflarına yer verilerek tarihi süreci detaylandırmıştır.

Okçuoğlu (1994), Kültür Bakanlığı ve Tarihi Vakfı'nın Ortak Yayını olan "Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" adlı eserin 2. cildinde "Büyükdere Camii" adlı konunun yazarlığını yapmış; Kara Kethüda Cami'yi anlatmıştır. Kara Kethüda Cami'nin hangi dönemde yapıldığı ve mimarisi ile ilgili detayları anlatmıştır.

Salman (2004), "Boğaziçi Tarihi Sit Alanın Yok Olma Süreci ve Kalan Sınırlı Değerlerin Korunma Olasılıkları" konulu doktora tezinde Boğaziçi tarihsel açısında ele alınarak, Boyacıköy, Büyükdere, Yalıköy, Anadoluhisarı örnek alanlar olarak seçilmiş; bu alanların korunması için öneriler oluşturmuştur.

Semavi (2007), "Bizans Devrinde Boğaziçi" adlı kitabında Bizans Devri'ndeki Boğaziçi'nin sahip olduğu mimari kalıntılardan bahsetmiştir.

Yunt (1963), Ekrem Koçu'nun derlediği "İstanbul Ansiklopedisi" adlı kitabın 6. cildinde "Büyükdere Çınarı" başlıklı konunun yazarlığını yapmış; Büyükdere çınarının özelliklerini ve tarihi geçmişini aktarmıştır. Günümüze ulaşamayan Büyükdere çınarı ile ilgili bilgiler vermiştir.

1.2.2 Konuya İlişkin Literatür Özeti

Konuya ilişkin literatür özetinde kuramsal çerçeveyi oluşturan konular ile ilgili aşağıdaki eserlerden yararlanılmıştır.

Altan (2015), "Mimarlıkta Mekân Kavramı" başlıklı kitabında mekân kavramının tarihçesi, mekânı oluşturan öğeler, mimarlıkta mekân kavramının önemini ve birçok etkene bağlı olarak değişen mekân kavramını incelemiştir.

Banerjee (2001), "The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places" başlıklı makalesinde kamusal alanlar ile ilgili tarihi ve sosyal değerler irdelenmektedir. Kamusal alanların geleceğe yönelik olasılıkları ve inisiyatifleri geliştirmedeki rolünün önemsenmesi gerekliliği vurgulamıştır.

Briffett ve ark. (2004), "Green Corridors and The Quality of Urban Life in Singapore" başlıklı makalelerinde Singapur yeşil koridoru, özellikleri, kullanımı ve doğal habitat yaşamını irdelenmiş; Singapur yeşil koridor sisteminin tasarımı, planlanması ve yönetimine dair hedefler geliştirmişlerdir.

Carmona ve ark. (2003), "Public Places – Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design" adlı kitaplarında kentsel tasarım bağlamının değişimi, morfolojik, algısal, sosyal, görsel, işlevsel ve geçici kentsel tasarım pratik boyutları ile kentsel tasarım uygulama sürecini irdelenmişlerdir.

Carr ve ark. (1992), "Public Space" başlıklı kitaplarında kamusal alan kullanımı, tasarımı ve yönetimini ortaya koymaktadırlar. Farklı meslek gruplarından olan yazarlar kamusal alana farklı bakış açıları kazandırdıkları disiplinler arası bir çalışma sunmuşlardır. Her kamusal alanın kendine özgü ve çevresel etkilerine bağlı olarak değişebileceği yenilikçi bir yaklaşım sunduğunu ifade etmişlerdir.

Çelikyay (2017), "Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu" adlı eserde "Kent İmgelerinin Kamusal Alanı Tariflemesindeki Rolü" başlıklı konunun yazarlığını yapmış; kamusal alan, kentsel tasarım, kent imgesi ve bileşenleri kavramlarına değinmiş ve

değerlendirmeler yapmıştır.

Cengiz (2011), "Bartın Hükümet Caddesi Yaya Bölgesi Tasarımının İrdelenmesi" başlıklı makalesinde Bartın tarihi kent merkezinde bulunan Hükümet Caddesinde yer alan yaya bölgesi örneğini kent kullanıcılarıyla yapılan anket çalışması ile yaya bölgeleri tasarım ilkeleri doğrultusunda değerlendirmiştir.

Çetinkaya (2014), "Kentsel Peyzaj Ekolojisinin Sürdürülebilirliği İçin Yenilikçi Bir Yaklaşım: Yeşil Altyapı ve Planlama Politikası" adlı makalesinde kentsel peyzaj ekolojisi, yeşil alt yapı sistemleri, yeşil alt yapı sistemleri tipolojisi ve yeşil alt yapı planlama politikalarını sorgulamıştır.

Düzenli ve ark. (2017), "The Significance of Public Space Art in Landscape Architecture" başlıklı makalelerinde kentsel açık alan olan kamusal alanlarda tasarımcının; kamusal alan sanatının gelişimindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Kentsel mekanları biçimlendiren tasarımcıların; kentsel alanları doldurma alanları olarak değerlendirme çabalarından kaçınmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Emür ve Onsekiz (2007), "Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi- Kayseri/ Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi" başlıklı makalelerinde kentsel yaşam kalitesi bileşenleri arasından açık ve yeşil alanların değerlendirmesi yapılmış; yeşil alan kullanımlarının fiziksel, fonksiyonel ve kentsel yaşam içerisindeki kalitesi ortaya koyulmuştur.

Gökgür (2017), "Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu" adlı eserde; "Kamusal Alanın Değişimini ve Dönüşümünü Etkileyen Faktörler" başlığının yazarlığını yapmış; kamusal alanların tarihçesini, kamusal mekânın değişimini etkileyen faktörleri irdlemiştir. Kamusal alan kültürünün; iletişime ve uzlaşma kültürüne geçişi gelecek zamanlar için bir amaç olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucunu elde etmiştir.

Gül ve Küçük (2011), "Kentsel Açık- Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi" başlıklı makalelerinde Isparta kentinde kişi başına düşen yeşil alan değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Isparta kentinde bilimsel ve ekolojik kriterlerin baz alınarak yeşil alan

planlaması yapılması gerektiği sonucu vurgulanmıştır.

Harvey (1992), "Pedestrian Malls, Streetscapes and Urban Spaces" başlıklı eserinde 1960 ve 1970'li yılların kentsel dönüşüm zamanında yapılan yaya alışveriş merkezlerinin ve kentsel açık alanlarının analizini yapmıştır. Newyork, Tampa, Memphis, Louisville ve Minneapolis'teki yeni yapılan projelerin içeriklerine kitabında yer vermiştir.

Holland ve ark. (2007), "Social Interactions in Urban Public Places" adlı kitaplarında kentsel alanlarda farklı kamusal alanların kullanımına dikkat çekmişlerdir. Aylesburg kasabasında gerçekleştirilen araştırma projesinin anket yöntemiyle incelenmesini sunmuşlardır.

İnceoğlu ve Aytuğ (2009), "Kentsel Mekânda Kalite Kavramı" başlıklı yayınladıkları makalede kentsel mekân kavramına değinilmiş; kentsel mekân kalite parametrelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Mekânsal kalite kavramı irdelenirken alanın doğal ve diğer tüm özellikleri ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir.

Kuntay (1994), "Yaya Mekânı" adlı kitabında yaya mekanlarının öneminden bahsetmiş; yaya mekanlarının düzenlenmesine öneriler sunarak katkıda bulunmuştur.

Low ve Smith (2006), "The Politics of Public Space" adlı eserde "Kamusal Alanların Zorunluluğu" başlıklı konunun yazarlığını yapmışlar; kamusal alanın tarihini politik açıdan değerlendirmişlerdir.

Lynch (1960), "The Image of the City" adlı eserinde okunaklılığın kent düzeyindeki önemi vurgulanmış, Amerika kentindeki üç bölge üzerinde kent imgesinin bileşenlerini irdelenmiş ve elde edilen sonuçları da kentsel tasarım bağlamında tartışılmıştır.

Moughtin (1992), "Urban Design Street and Square" adlı eserde kentlerin kamusal alanlarını oluşturan caddelerin, meydanların ve binaların kentsel analizi yapılmıştır.

Önder ve Aklanoğlu (2002), "Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların İrdelenmesi" adlı makalelerinde kentsel alan bileşenlerinden biri olan meydanların fiziksel, fonksiyonel, farklılıkları, kent dokusuna kattıkları, tasarım ve planlama ilkelerine değinilmiş;

meydanlardaki sorunlar değerlendirilmiştir.

Önder ve Polat (2012), "Kentsel Açık- Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi" başlıklı makalede açık- yeşil alanlar kavramı ve özellikleri değerlendirilmiş; açık- yeşil alanların tasarımı, planlanması ve bakımı ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Özer (2017), "Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu" adlı kitapta "Kamusal Mekânda Kentsel Tasarım Rehberlerinin Etkinliği Üzerine Düşünceler" başlıklı bölümün yazarlığını yapmıştır. Kamusal mekanlara yönelik hazırlanmış olan tasarım rehberlerini incelemiş ve kentsel tasarım rehberlerinin kamusal mekanların şekillenmesindeki rolü ile ilgili öneriler geliştirmiştir.

Öztan (2004), "Yaşadığımız Çevre ve Peyzaj Mimarlığı" adlı eserde Peyzaj Mimarlığı ile ilgili yayınlanmış makale, bildiri ve bazı konferanslarından seçmeler yer almaktadır.

Şişman ve Uyguner (2009), "Tekirdağ Kent Merkezinde Kullanıcıların Yaya Bölgeleri Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi" adlı makalesinde yaya bölgesi düzenlenmesine yönelik bir anket çalışması uygulanmış; kent halkının yüksek çoğunluğunun yaya bölgelerinin bir ihtiyaç olduğuna dair cevap verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tonnellat (2010), "The Sociology of Urban Public Spaces" başlıklı makalesinde Fransa ve ABD'deki çeşitli kentsel alanların incelemesi, tasarımcılar ve kamu bilimcilerinin karşılaştığı iki ana soruyu tanımlamaktadırlar.

1.2.3 Yönteme İlişkin Literatür Özeti

Yönteme ilişkin literatür özeti aşağıdaki gibidir.

Cengiz (2004), "Tarihi Kent Dokusunun Turizm Potansiyeline Etkisi: İznik kenti Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinde anket uygulamış; İznik yerleşkesinin korunması, geliştirilmesi ve düzenlenmesine yönelik kentsel tasarım önerileri oluşturmuştur.

Yamane (2001), "Temel Örneklem Yöntemleri" adlı kitabında basit tesadüfi örneklem

yöntemine değinmiş, herkesin aynı seçilme şansına sahip olduğu bir seçme yöntemi olduğunu söylemiştir. Basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre örnek hacminin hesaplanması için formül geliştirmiştir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL TEMELLER

2.1 Mekân Kavramı

Mekân kavramını algılayabilmek için üç ana unsuru değerlendirmek gerekmektedir. Bunlardan ilki kısıtlaması olmayan açık alanlardan oluşan yerler, ikincisi göz hizasındaki bitkilerin oluşturduğu bölgeler, son olarak da sık bitkilendirmenin oluşturduğu ormanlar olarak düşünüldüğünde; mekân olgusunu insanda ilk hissettiren yer ikinci olan seçenektir. Bu bağlamda mekân kavramı insanda korunmuşluk ve çevrelenmişlik hissi ile ortaya çıkmaktadır (Altan, 2015).

Mekânlar insanların devinimleri ile algılanmaktadır. Algıyı oluşturan duyular; düşünme yolu ile mekânın insan zihninde oluşmasını sağlamaktadır. Mekâna ait fiziksel özelliklerin uyandırdığı psikolojik düşünceler zihnimizde depolanmaktadır. İnsanın mekânı algılama şekli kişiden kişiye göre değişmektedir (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Mekân kavramı her disiplinin üzerinde durduğu, önem verdiği bir kavramdır. Mekân kavramı irdelenirken çevresi ile olan ilişkisi, bıraktığı etki ve mekânı tamamlayan unsurların hepsi birlikte değerlendirilmektedir.

Mekânı oluşturan öğeler doğal elemanlar ve yapay elemanlardır. Bu elemanlar mekânın çeşitlenmesini sağlamaktadır. Yeryüzü, gökyüzü, ufuk, çalılar ve ağaçlar gibi doğal elemanlar doğal mekanları; duvarlar, tavanlar, kirişler, kolonlar gibi yapay elemanlar yapay mekanları oluşturmaktadır. Doğal ve yapay elemanların birlikte oluşturduğu alanlar ise karma mekanlar olarak adlandırılmaktadır (Altan, 2015).

2.2 Kentsel Mekân Kavramı

Kentsel mekanların kalitesini, çevrenin üretildiği süreçlerin işlevleri ve bu süreçlere etki eden güçler oluşturmaktadır. Çağdaş kentsel mekanların birçoğu kalite eksikliği ve kaygı endişesi taşımaktadır. Geleneksel kentsel alanlar ise kentsel formun sanayileşme ve kentleşme ile gelişmiş halidir (Carmona vd., 2003).

Agora adı verilen Yunan Pazarı ile başlayan kentsel alanların gelişimi, otomobilin icat edilmesinden çok önce yaya yönelimli bir kültürden doğmuştur. Kentsel mekanlar buldukları şehre göre imaj yaratır; fiziksel ve sosyal çevreyi iyileştiren çeşitli etkinlikler için bir buluşma yeri ve merkez haline gelmiş alanlardır. Kentsel mekanların tasarım ve planlamasında modül ve ızgara sistemi kullanılmaktadır (Harvey, 1992).

Kentsel mekanlar; kullanıcıların kolayca erişim sağlayabildiği mimari veya doğal mekanlardır. Kentsel mekanlar halkın kısıtlanmadan girebildikleri açık- yeşil alanları, meydanları, yolları, park alanları, konut yerleşim alanlarını ve kamusal/ özel alanları kapsamaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Bir kentin kimliği, kültürü, doğası, tarihi, sosyo- ekonomik durumu da kentsel mekanların oluşum sürecini etkilemektedir.

2.3 Kamusal Mekân Kavramı

Kamusal yaşam; kültürle birlikte gelişmekte, değişim devam ettikçe yeni mekân türlerine ihtiyaç duyulabilmekte veya eski mekanların yeniden canlandırılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Kamusal alan kavramı mekanların tasarımı, yönetimi ve kullanımının iyileştirilmesi için rehberlik etmektedir (Carr vd., 1992).

Dinlenme alanları, mekân bahçeleri, yeşil yollar ve korunmuş doğal alanlar kamusal alanların çeşitlenmesine sebep olmaktadır. Yaşam biçimindeki değişiklikler kamusal alanların tasarımını ve yönetimini şekillendirmeye devam etmektedir (Carr vd., 1992).

Kamusal alan, toplumların yaşam biçimlerinin ortaya çıktığı aşamadır. Bir kentin sokakları, meydanları ve parkları sosyal yaşama form verirken; odak noktaları, oyun ve dinlenme alanları ortak yaşama mekanlarını oluşturmaktadır. Kamusal alanlar insanların rekreatif ihtiyaçlarını karşılayabileceği, şekillendirebileceği mekanlar sonucu oluşmaktadır. Kamusal alanların önemi vurgulanırken; kamusal refah, görsel iyileştirme, çevreyi sağlıklılaştırma ve ekonomik gelişme en önemli hedefler olarak belirlenmektedir (Carr vd., 1992).

Kamusal mekanlar sosyal değerler ve tarihsel dönüşümler bağlamında incelendiğinde; özelleştirme, küreselleştirme ve iletişim olmak üzere üç ana eğilim tarafından şekillendiği gözlenmektedir. Planlamacılar tarafından bu tür eğilimlerinin etkilerini önceden saptanması ve kamusal alan kavramına odaklanması önem taşımaktadır (Banerjee, 2001).

Kamusal mekanlar insanların planlanan alanlarda buluşmalarını ve topluluk bağlamında başkalarıyla etkileşimde bulunmalarını sağlamaktadır. Birçok aktiviteyi bünyesinde bulunduran kamusal alanlar ile ilgili yerel yönetimlerin halkı bilinçlendirmesi özel önem taşımaktadır (Holland vd., 2007).

Kentsel planlamada kamusal mekan tarihsel olarak "açık alan" olarak tanımlanmıştır. Sokaklar, parklar, rekreasyon alanları, meydanlar ve diğer kamuya açık dış mekanlar kamusal alan çeşitliliğini oluşturmaktadır (Tonnelat, 2010).

Kamusal alanları sahip oldukları niteliklere göre değerlendirmek gerekmektedir. Kamusal alanlara erişim önemli olduğu kadar; her yaşa hitap eden kullanım ve aktivite farklılıkları içermesi önemlidir.

2.4 Kentsel Kamusal Mekân Kavramı ve Gelişim Süreci

Kamusal mekanlar, toplumdaki bireylerin birbirlerini gözlemleyerek iletişim kurdukları ortak kentsel mekanlardan oluşmaktadır. Bireylerin sosyal ortama katılımını sağlamak ve çevreye olan psikolojik ilgiyi artırmak için kentsel kamusal alanlarda farkındalık oluşturmak gerekmektedir (Düzenli vd., 2017).

Kentsel kamusal mekanlarda bir grup insan tarafından yapılan hareketler başkalarının davranışını etkileyebilmektedir. Bu nedenle kentsel kamusal mekanlarda insanlar arasındaki sosyal etkileşimler önemli bir detay olarak değerlendirilmektedir (Holland vd., 2007).

Kentsel kamusal mekanlar ile ilgili uygulama ve değerlendirme çalışmalarında birçok sorunlarla karşılaşmaktadır. Kentsel kamusal mekân teriminin tam anlamının ve nasıl yorumlanması gerektiğinin bilinmemesinin sebebi verimsiz bilgilenmedir. Kentsel kamusal mekanların doğru algılanıp ve anlaşılabilmesi için sahip olduğu nicelikler doğru yaklaşımlar

ile uzmanlar tarafından değerlendirilmeli ve halk bilgilendirilmelidir (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Milattan önce kentsel kamusal alanların kullanımına dair bilgilerin olmadığı görölmektedir. Antik Yunan'da kentsel kamusal alanlara dair bilgiler toplanma alanı anlamına gelen "akropol" ile başlayıp; ilerleyen zamanlarda Yunan döneminde "agora" adı verilen toplanma yerleri ile devam etmiştir. Orta Çağ'da kentsel kamusal alanlar gelişmeye başlamıştır. Gökğür (2008)'e göre; Rönesans ile birlikte 14. ve 15. yy'da yeni kent modelinin ortaya çıkmasıyla birlikte kamusal mekanlar anlam kazanmaya başlamıştır. Kentler gelişirken meydanlar, caddeler ve kamusal mekanlar etkili olmuştur. Toussaint ve Zimmermann (2001)'ın bulgularına göre 16. ve 17. yüzyılda kamusal alanlar önemli ölçüde gelişmiş; kaldırımlar ve caddeler genişletilmiş, parklar inşa edilmiştir. 19. yy'de meydanlar, tiyatro alanları, ağaçlar, sokak lambaları kentlerde görölmeye başlanmış; kentsel donatılar kentsel kamusal mekanlarda kullanılmaya başlanmıştır (Gökğür, 2017).

Kentsel kamusal mekanların gelişim süreci dünya politikalarıyla birlikte değişmiştir. 20. yüzyılda başlayan sosyal değişim ve dönüşümler kamusal mekanlar yeniden yapılandırılmasında etkili olmuştur (Low ve Smith, 2006).

2.5 Kentsel Alan Bileşenleri

Kentsel alan bileşenleri bu araştırma kapsamında açık yeşil alanlar, yaya bölgeleri, yeşil koridorlar ve meydanlar başlıkları altında irdelenmiştir.

2.5.1 Açık Yeşil Alanlar

Açık ve yeşil alan kavramları literatürlerde benzer şekilde açıklanmıştır. Detaylı bir şekilde açıklayacak olursak açık alan kavramı, barınma ve ulaşım alanlarının dışında kalan açıklıklarda herhangi bir yapılaşmanın olmadığı, rekreasyonel faaliyetler için uygun fonksiyonlar barındıran alanlar olarak tanımlanmaktadır (Akdoğan, 1987).

Yeşil alanlar ise, açık alanların bitkisel elemanlar ile bir bütün oluşturmuş hali olarak tanımlanmaktadır. Bu iki tanımı birlikte inceleyecek olursak, her yeşil alan bir açık alan

niteliği taşır. Buna rağmen her açık alan, yeşil alan olarak nitelendirilemez. Açık ve yeşil alan kavramı iki ayrı terim gibi anlaşılrsa da birbirlerini tamamlayarak bir bütün oluşturmaktadırlar. Bu yüzden bu kavram açık yeşil alan kavramı adını almıştır (Gül ve Küçük, 2011).

Kentsel açık- yeşil alan sistemlerinin; planlama yönünden ekonomik işlevler, ekolojik işlevler, sosyal işlevler ve fiziksel işlevler olmak üzere dört işlevi bulunmaktadır. Ekonomik işlevler; enerji tasarrufu sağlama, turizm- iş imkânı sağlama, mülk değeri ve üretimdir. Ekolojik işlevler oksijen üretimi, kirli havanın filtre edilmesi- temiz hava temini, serinlik- sıcaklık etkisi, nispi hava nemi üzerine etkisi, atmosferdeki karbonun tutulması- sera etkisinin azaltılması, erozyonu önleme- su dengesini sağlama, ekolojik restorasyon- biyolojik çeşitliliği koruma ve gürültünün azaltılmasıdır. Açık yeşil alanların sosyal işlevleri; eğitim ve kültürel faaliyetlere imkân sağlama, suç oranını azaltma, rekreasyonel faaliyetlere imkân sağlama, toplumsal gelişmeye katkıda bulunma, kamu sağlığını korumadır. Planlama yönünden fiziksel işlevleri; dolaşım- erişim, alan koruma işlevi, ölçek, estetik, farklı kullanımlar arasında tampon görevi, tarihi koruma, mimari etkilerdir (Önder ve Polat, 2012).

Açık-yeşil alanlar; kullanım şekline göre, ekolojik işlevine göre, mülkiyete göre ya da üstlendiği rekreasyon işlevine göre sınıflara ayrılmaktadırlar. Kullanım şekline göre açık-yeşil alanları; mahalle, kent veya semt parkları, özel amaçlı çatı bahçeleri, hobi bahçeleri, basketbol ve futbol gibi spor alanları, çocuk oyun alanları, doğal kent ormanları, mezarlık gibi kent içi diğer açık-yeşil alanlar vb. olarak sınıflandırılmıştır (Emür ve Onsekiz, 2007).

2.5.2 Yaya Bölgeleri

Taşıt yollarının yoğun olduğu kent planlarında, yaya kullanımını için yapılan yollara araç yollarına göre daha az yer verilmiştir. Bu durum kent planlarında büyük eksikliğe yol açmıştır (Kuntay, 1994). Artan kentleşmenin ve araç trafiğinin doğurduğu sirkülasyon yoğunluğunda kent halkının dolaşım olanağı azalmıştır (Öztaş, 2004). Yaya ulaşımında amaç; öncelikle yaya sirkülasyonunu sağlarken aynı zamanda trafik sorunlarını çözmek toplumsal ve kültürel yaşamı zenginleştiren mekanlar oluşturmaktır (Şişman ve Uyguner, 2009).

Yaya hakları bildirgesine göre kent merkezlerinin gerçek sahibi yayalardır. Bu nedenle; yaya olmak insanlar arası iletişimi attırmaktadır (Şişman ve Uyguner, 2009).

Rubenstein (1992)'e göre yaya bölgeleri planlama ve tasarımı gerçekleştirilirken; yaya alanları ile diğer ulaşım bağlantılarının sürekliliği, yaya bölgesinde etkin mekânların oluşturulması, yaya bölgelerinin belirgin olması ve bitkilendirme çalışmaları, kentsel donatı elemanları ile tarihi ve kültürel elemanlarının yaya bölgelerini tanımlayacak şekilde tasarlanması, yer döşemelerinin yaya bölgelerine uygun seçilmesi, aydınlatmanın mekân kalitesini yükseltmesi, güvenliğin sağlanması, uygun iklimlendirme yapılmış alanlar olması, engellilere yönelik düzenlemelerin yapılması, halkın katılımının sağlanması dikkate alınması gereken ilkelere dendir (Cengiz, 2011).

2.5.3 Yeşil Koridorlar

Uluslararası kaynaklarda “Greenway” olarak adlandırılan yeşil koridorlar; kentsel ve kırsal alanlar arasında güçlü bir bağlantı sağlamaktadır. Yeşil koridorlar insanlar ile yerleşim birimleri arasındaki ulaşımı sağlamanın yanı sıra çevresel öğeler ile yerleşim alanları arasındaki bağlantıyı da oluşturmaktadır. Yeşil koridorlar doğal ve yapay çevrede ekolojik ağ oluşumunu da katkı sağlamaktadır (Eltan, 2012).

Yeşil koridorlar; doğrusal ve çekirdek bölgeleri birbirine bağlayan alanlardır. Su kalitesini koruma, akarsu erozyonunu önleme, canlılar için yaşam alanı sağlama ve rekreasyon alanı oluşturmaya olanak sağlayıp, doğayı koruma görevi üstlenirler (Çetinkaya, 2014).

Yeşil koridor, genellikle kentsel bir ortamda, vahşi yaşamı desteklemek için yeterli yaşam alanı sağlayan ve böylece vahşi yaşamın etrafındaki hareketine izin veren ince bir şerit olarak tanımlanmaktadır (URL- 1, 2019).

Yeşil koridorlar ekolojik çeşitliliği korumak, habitatları geliştirmek, yerleşim alanları arasında bağlantı kurmak ve çarpık kentleşmenin devamını önlemek amacıyla yapılan ekolojik ağ sistemidir.

Ahern (2004)'e göre yeşil koridorlar; doğal vadiler veya diğer doğrusal alanlar, yürüyüş veya bisikletle gezinti amaçlı doğal alanlar, parklar, doğa rezervleri, kültürel özellikler, tarihi alanlar ve yerleşim alanları arasında bağlantı sağlayan alanlar olarak yerel olarak manzara yolu veya yeşil kuşak olarak planlanan doğrusal parkları kapsamaktadır (Çetinkaya, 2014).

Ahern (2005)'e göre yeşil koridorların genel özellikleri; (Çetinkaya, 2014).

- Yeşil koridorların mekânsal dağılımı genellikle doğrusaldır.
- Yeşil koridorların en temel özelliği bağlantılıdır.
- Yeşil koridorlar çok yönlü olduğundan planlamada hedefler kesin olarak belirlenmesi gerekmektedir.
- Yeşil koridorlar sürdürülebilirliği olan alanlardır.
- Yeşil koridorlar planlama çalışmalarında tamamlayıcı, bütünleştirici mekanlardır.
- Yeşil koridorlar kentsel alanlarda peyzaj karakteristiğinin devamlılığını sağlamaktadır.

Yeşil koridorlar belirli amaçlar doğrultusunda yapılmaktadır. Örneğin Afrika Fildişi Sahillerinde bulunan Nimba Dağı için geliştirilen yeşil koridorla, parçalanmış orman blokları arasındaki bağlantının artırılması, genetik çeşitliliğin korunması ve bölgeye özgü şempanze türünün yanı sıra diğer hayvan ve bitki türlerinin hayatta kalmasını sağlamak amaçlanmıştır (URL- 2, 2019).

Ahern 1995'e göre yeşil koridorların tipolojik özellikleri ölçek, amaçlar, peyzaj özellikleri ve planlama stratejileridir (Çetinkaya, 2014).

Uluslararası alanda yapılan yeşil koridorların başlıca amaçları şunlardır (URL- 3, 2019);

- Verimli peyzaj alanlarının yönetimini geliştirmek,
- Topluma ekolojik, ekonomik ve sürdürülebilir fayda sağlamak,
- Küresel koruma hedeflerinin karşılanabileceğinin göstermek ve sağlamak için gereken ek kaynakları oluşturmak,
- Biyolojik çeşitliliği korumak ve arttırmak,
- Sürdürülebilir kaynak yönetimi sağlamaktır.

Kentsel yeşil koridor sistemleri, dünya çapında istenen bir rekreasyon alanı olarak kabul

edilmektedir. Yaban hayatı ve kaynak değerleri ile kent sakinlerine fayda sağlamaktadır. Yeşil koridor planlaması yapılırken, karar verme sürecine arazi planlaması ve ekolojik faktörleri dahil etmek gerekmekte, kapsamlı bir karar verme süreci geliştirilmektedir. Aynı zamanda tasarım ve yönetim kriterlerinin belirlenmesi, koruma ve bakım koşullarının göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır (Briffett vd., 2004).

2.5.4 Meydanlar

Öztan (1998)'a göre meydan kavramı; insanın eylemlerini yerine getirdiği, onu kuşatan, bütünleşme ve sahip olma duygusunu yaratan, yatay ve düşey hacimsel elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu bir düzenleme olarak tanımlamıştır. Meydanlar her zaman pazar yeri, toplanma yeri, kavşak gibi farklı fonksiyonlar barındırmaktadırlar. Eski Yunan, Roma gibi antik dönemlerde meydan biçiminde olan kentsel açık alanlar kentin kültürünü ve görkemini yansıtmıştır. Orta çağ kentlerinde meydanlar ise kentin kale içinde olmasından dolayı dar sokaklardan ulaşılmakta olup, bu alanlar toplanma ve buluşma mekânı olarak kullanılmaktaydılar (Önder ve Aklanoğlu, 2002).

Rönesans Dönemi'nde meydanı çevreleyen yapılar arasında yönetim binaları da yer almıştır. Halk bu mekanlarda ticaret, dini merasimler ve yönetimle ilgili konular için bir araya gelmişlerdir. Günümüz kentlerinde; kamusal binaların çevresi, buluşma yerleri, toplanma mekanları, tiyatro, sinema, restoran, kafe vb. yerler, alış-veriş yapılan sokaklar, ofislerin yer aldığı çevreler, konut alanlarında yer alan yarı özel mekanlar, trafik kavşakları vb. farklı dış mekan kullanım alanlarına gereksinim vardır. Bu mekanların oluşturduğu meydanlar ise kentte birçok fonksiyonu gerçekleştirmektedirler (Moughtin, 1992).

Moughtin (1992) meydanları, geometrik formuna göre 5'e ayırmıştır. Bunlar;

- Kapalı meydanlar; sahip oldukları mimari düzenle şehir kargaşasından soyutlanmış açık hava odaları gibidir. Meydana köşelerden açılan yollar vardır. Kapalı meydan ismi almasının sebebi, çevresini binaların kaplamasıdır.
- Önemli binaların vurgulandığı meydanlar; açık mekânın bir yapı veya yapı grubuna yönelmesi ile oluşan meydanlardır. Buna örnek olarak eskiden yapılan kilise önü meydanları örnek verilmektedir. Meydanda vurgulanmak istenen kilisedir. Bu meydan, toplanma-dağılma alanı olmanın yanı sıra aynı zamanda önemli günlerde

halka seslenmek için bir mekân görevini de üstlenmiştir. Önemli binaların vurgulandığı meydanlarda, yapılmak istenen vurgu kent mobilyaları ve sanat öğeleri gibi kent bileşenleri ile de sağlanabilmektedir.

- Büyük bir mekânı oluşturmak üzere birleştirilmiş bağlantılı meydanlar; iki ya da daha çok sayıda üst üste gelen veya iç içe geçen mekanlardan oluşabilir, açıkça tanımlanmış mekanlar birbirine açılabilir, bazı mekanlar sokak veya geçitlerle fiziksel olarak bağlanabilir, binaların duvarlarıyla tanımlanan mekanla çevrilmiş olabilir ve kule gibi bir referans noktasıyla ilişkilendirilebilmektedir.
- Bir merkez etrafında oluşan çekirdeksel meydanlar; anıt, çeşme, dikili taş, heykel gibi önemli bir özelliği olan kent öğelerinin, dik doğrultuda güçlü bir vurgu oluşturarak etrafındaki alanı etkisi altına alması amaçlanan meydanlardır.
- Hacmin sınırsız gibi algılandığı amorf meydanlar; meydan olarak tanımlanamayacak kadar büyük kentsel açık mekanlardır. Düzensiz formlardan oluşmaktadır.

2.6 Kentsel Tasarımda Kent İmgesi ve Bileşenleri

Kentsel tasarım; toplumlar için güvenli, işlevsel, ergonomik ve estetik kamusal alanlar yaratmayı amaçlayan üç boyutlu bir yaklaşımdır. Kentsel tasarımın referans aldığı hareket noktası planlamadır. Kentsel tasarım, bireye duygusal açıdan güvende olduğu duygusunu veren, dış dünya ile arasında uyumlu bir ilişki kurabilme olanağı sağlayan, iyi çevresel imgelerin yaratılmasını sağlayan ve organize eden önemli bir araçtır (Çelikyay, 2017).

Kentsel tasarım; estetik değerin yanı sıra hem fiziksel hem de sosyo- kültürel mekanların oluşturduğu kamusal alan kalitesi ile de ilişkilidir. Kentsel ve tasarımın açık anlamlarına bakıldığı zaman: kentsel; şehir veya şehirlerin özelliklerini öne sürerken tasarım; eskiz, planlama gibi etkinlikleri ifade etmektedir (Carmona vd., 2003).

Madanipour (1996)'a göre kentsel tasarım irdelendiğinde, tanımında yedi belirsizlik alanı belirlenmiştir. Aşağıda yer verilen belirsizliklerin ilk üç maddesi kentsel tasarımın ürünü ile ilgili olup, son üç madde kentsel tasarım süreci ile ilgilidir. Dördüncü madde ise kentsel tasarımın ürün süreci ikilemi ile ilgilidir (Carmona vd., 2003).

- Kentsel tasarım belirli ölçeklerdeki alanlara mı odaklanmalı?

- Kentsel tasarım kentsel çevrenin görsel niteliklerine mi odaklanmalı yoksa kentsel mekânın yönetimiyle mi ilgilenmeli?
- Kentsel tasarım mekânsal düzenlemelerle mi yoksa sosyal ve kültürel ilişkilerle mi ilgili olmalı?
- Kentsel tasarımın odağı kentsel çevre ya da üretildiği süreç mi?
- Kentsel tasarım disiplinler arası mı çalışılmalı?
- Kamu veya özel sektör faaliyeti olmalı mı?
- Kentsel tasarım bilimsel mi yoksa sanatsal olarak mı görülmeli?

Kentsel mekanların bir kimlik ile vurgulanması ve bütünleşmesi için kentsel tasarımda kent imgesi bileşenleri yöntemi kullanılmaktadır. Kent imgesi bileşenleri; yollar, sınırlar, bölgeler ve yer işaretleridir. Bu öğelerin bazıları kentsel mekândaki kamusal alanlarda dolaşan bireyi yönlendirirken, bazıları da yol gösterici ve yolunu bulmasını sağlayan işaretlerden oluşmaktadır (Lynch, 1960'a atfen Çelikyay, 2017).

Lynch (1960)'e göre gerçek tasarımın formunu fiziksel unsurlardan yola çıkılarak oluşturulan kent imgesi ve içeriği (yollar, sınırlar/ kenarlar, bölgeler, düğüm/ odak noktaları ve işaret öğeleri) oluşturmaktadır. Alanın şartlarına göre gerçekliğin imgesi değişiklik gösterebilmektedir. Araç sürücüsü için yol ögesi olarak algılanan bazen bir yaya için sınır ögesi olarak algılanabilmektedir. Gözleyen kişi için bir ölçek belirlendiğinde öğeler arası denge kurduğu görülmektedir. Bölgeler düğüm noktalarını barındırır, sınırlarla tanımlanır, yollarla bölünür ve işaret öğeleriyle dolup taşabilmektedirler. Kent imgesinin bu beş ögesi birbirlerinin üzerinden ve içinden geçmektedir. Bu imgeler ayrı ayrı detaylandırılıyorsa da sonunda bütünleştirilerek sonuçlandırılmalıdır. Kent imgesinin elemanları yollar, kenarlar/ sınırlar, bölgeler, düğüm/ odak noktaları ve işaret öğeleri olarak tanımlanmıştır (Şekil 2.1).

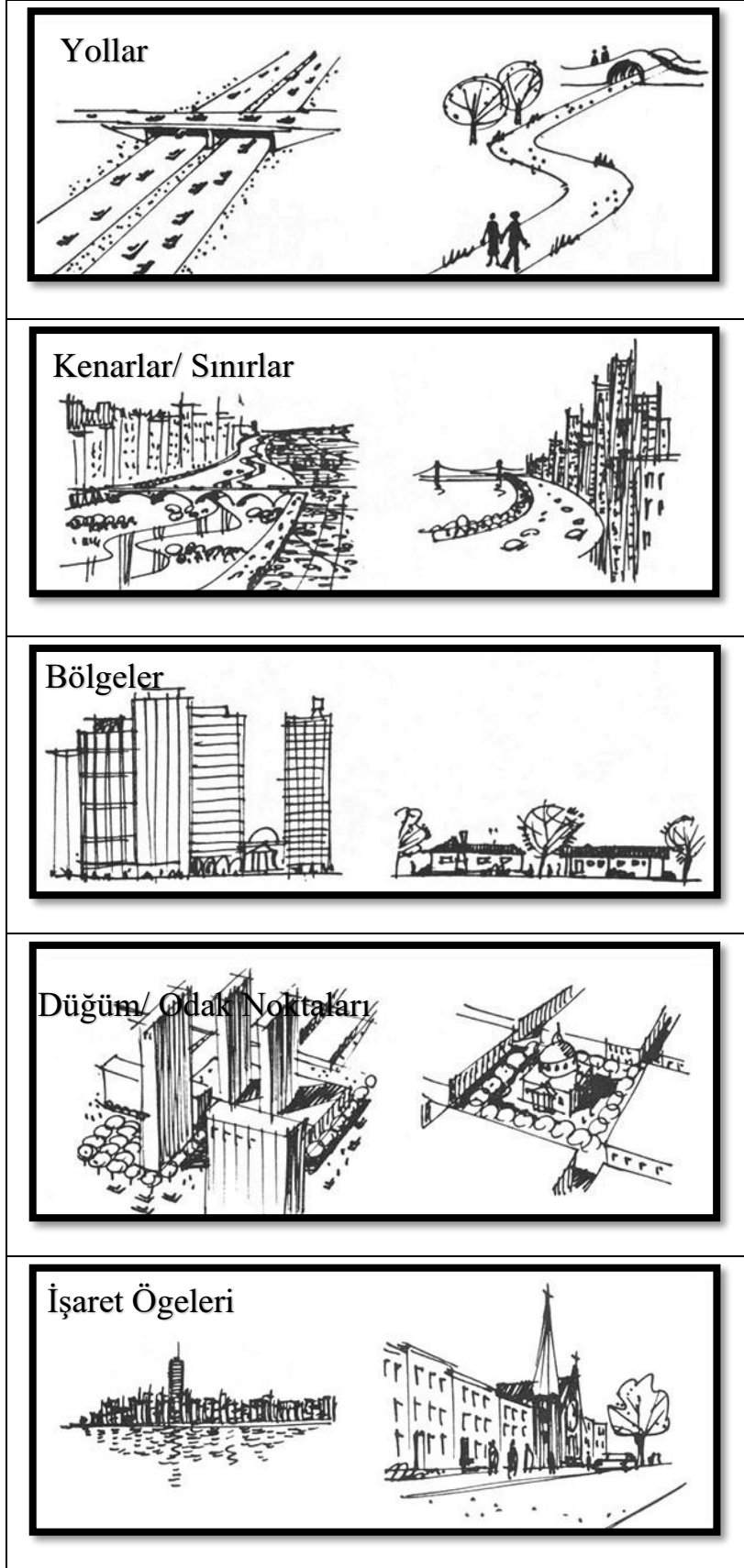
Yollar: Kentin tanımlanabilirliğinde sokaklar, yaya yolları, araç yolları, kanallar ve demiryolları algıda baskın yol öğeleri olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanlar hareket halinde bulduklarında yol ögesi ile çevresindeki elemanları algılayabilmekte ve bir bütün olarak ilişkisini kurabilmektedirler. Bilinen rotalar, ulaşım aksları, özel bir faaliyetin bir cadde üzerinde yoğunlaşması, özenli ve etkin bir bitkilendirme detayı, sürekliliği olan ve tanımlanabilen yollar, yönsel özellikler yol ögesinin imgesel olarak önemini arttırmaktadır. Yolların kent imgesindeki ikincil rolü sınır görevini üstlenmektir.

Kenarlar/ Sınırlar: Kenarlar çoğunlukla iki tür alanı birbirinden ayıran algılanmayan doğrusal unsurlardır. İki bölge arasında sınır işlevi görmektedir. Kıyıları, demiryolları, gelişme bölgesi sınırları ve duvarlar etkileri güçlü bir forma sahip ve görsel olarak belirgin kenar öğeleridir. Kenarlar da yol öğeleri gibi sürekliliği olan yönsel nitelikler gibi özellikleri taşıyabilmektedir (Lynch, 1960).

Bölgeler: Kent imgesini oluşturan diğer öğelere bakışla daha büyük kent parçalarıdır. Kentin orta veya büyük ölçekli bölümlerini oluşturmaktadırlar. Bölgeler içten algılanabilir olmasına karşın dışsal referans olarak da kullanılmaktadır. Bölgeleri belirleyen fiziksel karakteristikler: doku, alan, form, ayrıntı, sembol, yapı tipleri, kullanımlar, işlevler ve topografya gibi çeşitlilikteki bileşene sahip tematik sürekliliklerdir (Lynch, 1960).

Düğüm/ Odak Noktaları: Düğüm noktaları; gözlemcinin kente girebilmesini sağlayan yol kavşakları gibi stratejik noktalardır. Bir noktadan diğerine yol alırken kullandığı yoğun odak noktalarıdır. Düğüm noktaları kullanımların yoğunlaştığı alanlar olma özelliği taşımaktadır. Kent imgesinde kavramsal olarak küçük noktalar olsalar da gerçekte düşünüldüğünde ve özellikle de uluslararası bir ölçek ile değerlendirildiğinde kentin kendisi bile bir odak noktası olma özelliği taşıyabilmektedir. Bir düğüm noktası hem bir kesişim noktası hem de bir yoğunlaşma alanı olabilmektedir. Düğüm noktalarını tanımlayabilmek için mutlaka tanımlı bir forma sahip olması beklenmemektedir. Odak noktalarından en güçlü etkiyi bırakanlar; kendine özgün bir yapısının olmasının yanında çevresindeki nitelikleri de güçlendiren yapılardır. Bölgeler gibi odak noktaları da içe veya dışa dönük olabilmektedir (Lynch, 1960).

İşaret Öğeleri: İşaret öğeleri dışa dönük referans noktalarıdır. Gözlemci işaret öğelerinin içine giremez, çoğunlukla fiziksel olarak tanımlanabilen oluşumlardır. Belirgin formları ve uzamsal konumu öne çıkıyorsa işaret öğeleri kolaylıkla tanımlanabilmektedir. Tarihi özellik bakımından ön plana çıkmak bir işaret öğesini daha değerli kılmaktadır. İşaret öğeleri pek çok noktadan görülebilen ve tanımlanabilen noktalar da olabilmektedir (Lynch, 1960).

Şekil 2.1: Kent imgesinin öğeleri (URL- 4, 2019).

2.7 Boğaziçi Kanunu

Resmî Gazete’de 2960 kanun numarası ile yayınlanan Boğaziçi Kanunu 18.11.1983 yılında kabul edilmiştir. Birinci kısımda genel hükümlerinden bahsedilen Boğaziçi Kanunu’nun birinci bölümü amacından ve kullanılan tanımlardan; ikinci bölümü ise genel esaslar, orman alanları ve yeşil sahalardan oluşmaktadır. İkinci kısımda organlar ve uygulama hükümlerinden, üçüncü kısımda çeşitli hükümlerden bahsedilmiş (URL- 5, 2019).

Boğaziçi Kanunu’nun birinci bölümünü Madde 1 ve Madde 2 oluşturmaktadır. Bu kanunun çıkarılış amacı Madde 1’de İstanbul Boğaziçi sınırlarında bulunan alanların tarihi, doğal, kültürel özelliklerini korumak, kamu yararına bu alanları geliştirmek ve Boğaziçi’ndeki yapılaşmayı sınırlandırmak için imar mevzuatını düzenlemek olarak belirtilmiştir. Madde 2’de Boğaziçi kıyı ve sahil şeridi, öngörünüm- geri görünüm- etkilenme bölgelerinin 22. 07. 1983 onay tarihli nazım planında gösterilen alanlar olduğu ve bu sınırların Boğaziçi alanını oluşturduğu belirtilmiş ve bu tanımlar açıklanmıştır (URL- 5, 2019).

Boğaziçi Kanunu’nun ikinci bölümünü Madde 3, Madde 4 ve Madde 5 oluşturmaktadır. Boğaziçi Kanunu Madde 3’de Boğaziçi alanının korunması, geliştirilmesi ve imar mevzuatının uygulanmasında göz önünde bulundurulacak hususlardan bahsedilmiştir. Orman alanları ilgili kararlara Madde 4’de yer verilmiştir. Boğaziçi sınırları içinde orman statüsüne sahip alanlar kamu kurum ve kuruluşlara ait olanlar bedelsiz olarak hazineye devredilir, özel mülkiyete ait olanlar ise kamulaştırılır ve bu alanlar doğal yapılarına uygun olarak Tarım ve Orman Bakanlığınca yeniden düzenlenmektedir. Madde 5’de yeşil alanların tespiti ve bitki çeşitliliğin artırılıp korunması ve geliştirilmesinden bahsedilmiştir (URL- 5, 2019).

İkinci kısım birinci bölümde organlar başlığı adı altında Madde 6’da kuruluş, Madde 7’de Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Yüksek Kurulu, Madde 8’de Boğaziçi İmar İdare Heyeti, Madde 9’da Boğaziçi İmar Müdürlüğü ve görevlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümünü planlar ve imar uygulamaları oluşturmaktadır. Madde 10’da imar planlarının yapılması, onayı ve tadili, Madde 11’de yapının denetimi, Madde 12’de kullanılan yapının denetimi, Madde 13’de yıkım işleri ikinci bölümü oluşturmaktadır (URL- 5, 2019).

Boğaziçi Kanunu’nun üçüncü kısım birinci bölümünü mali hükümler oluşturmaktadır. Bu

bölümde: Madde 14’de bütçeden, Madde 15’de gelirlerden, Madde 16’da gelirlerin tahsilinden, Madde 17’de muafiyetten bahsedilmiştir. İkinci bölümünü Madde 18’de yer verilen ceza hükümleri oluşturmaktadır. Üçüncü bölümünü ise diğer hükümler oluşturmaktadır (URL- 5, 2019).

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

İstanbul'un Rumeli yakasında bulunan Sarıyer İlçesi'ne bağlı Büyükdere Mahallesi'nin kıyı bandı tez çalışmasında araştırma alanı olarak seçilmiştir. 22.07.1983 tarihli 1/1000 ölçekli Boğaziçi Uygulama Planı'na (Ek 1) ve 22.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı'na (Ek 2) göre Büyükdere Kıyı Bandı Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi içerisinde yer almaktadır. Bu sebeple Boğaziçi İmar Plan hükümlerini kapsamaktadır. Çalışmanın ana materyalini Çayırbaşı Caddesi ile Demokrasi Şehitleri Caddesi arasında kalan kıyı bandı oluşturmaktadır. Araştırma alanı 9 yapı adası ile 113 parselden oluşmakta ve 537 m uzunluğundaki kıyı bandının toplam büyüklüğü yaklaşık olarak 1,85 ha (18533 m²)'dir.

Çalışmanın materyalleri:

1. Sarıyer Belediyesi'nden 1/1000 ölçekli hâlihazır harita,
2. İstanbul 3 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden elde edilen 1/ 5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı,
3. Boğaziçi İmar Müdürlüğü'nden elde edilen 1/1000 ölçekli Boğaziçi Uygulama Planı,
4. Sarıyer Belediyesi'nden elde edilen 2013 uçuşlu 2014 kayıtlı Büyükdere Kıyı Bandı hava fotoğrafı,
5. Bahçeşehir Üniversitesi Barbaros Kütüphanesi ve Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi'nden elde edilen araştırma alanı ile ilgili kitaplar ve
6. Google Earth programından alınan uydu fotoğraflarından oluşmaktadır.

3.2 Yöntem

Tez çalışmasının yöntemi yedi aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Tezin yöntem diyagramı.

I. Veri toplama ve literatür taraması: Bu aşamada yerli ve yabancı araştırmaların literatür taramaları ile internet araştırmaları yapılmıştır. Araştırma alanına ilişkin veriler ilgili kurum ve kuruluşlardan harita ve belge olarak temin edilmiştir.

II. Arazi çalışması: Büyükdere Kıyı Bandı'nın mevcut alan kullanım durumunu belirlemek için Kasım 2018- Nisan 2019 tarihleri arasında arazi çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan arazi çalışmasıyla alanın güncel durumu hâlihazır harita ile karşılaştırılmış ve arazi fotoğrafları çekilmiştir.

III: Büyükdere Kıyı Bandı'na ilişkin mekânsal durum tespitlerinin yapılması: Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan mekanlar ulaşım, tescilli yapı, kentsel imaj, açık- yeşil alan, sosyal donatı alanları ve mülkiyet durum tespitleri gerçekleştirilmiş; kamusal alanların mekânsal durumlarına ilişkin haritalar Adobe Photoshop CS6 ve AutoCAD 2018 programları kullanılarak üretilmiştir.

IV: Büyükdere Kıyı Bandı'na ilişkin kamusal alanların mekânsal özelliklerinin

belirlenmesi: Büyükdere K1y1 Bandı'nda yer alan mekanlar tarihsel ve fiziksel özellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Araştırma alanı içerisinde yer alan kamusal mekanlar belirlenmiş ve kıyusal kamusal mekanların mekânsal durumları ve çevreleriyle ilişkileri ortaya konulmuştur.

V: Anket uygulaması: Büyükdere K1y1 Bandı kullanıcılarına kentsel alan kullanım tercihlerine yönelik anket çalışması uygulanmıştır. Anket değerlendirmesi kullanıcıların sosyo- demografik özellikleri göz önünde bulundurularak erişilebilirlik, yaşanabilirlik ve duymasal uygunluk konu başlıkları altında oluşturulmuştur (Ek 3). Aralık 2018- Haziran 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen anket çalışması Büyükdere K1y1 Bandı kullanıcılarına uygulanmıştır. Kullanıcılarla anket uygulaması yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Büyükdere K1y1 Bandı'nda anket formlarının uygulanacağı kişi sayısını belirlemede "Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi" kullanılmıştır. Bu yöntemde; birey ve objelerin benzerlikleri ve farklılıkları eşit şansa sahiptir. Ter (2002)'e göre herhangi bir yargı ve yönlendirme olmadan bireylerin örneklemede yer alma şansları vardır (Cengiz, 2004). "Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi" her bir mümkün örneğin aynı seçilme şansına sahip olduğu bir seçme yöntemidir (Yamane, 2001). Bu yöntemde göre; Büyükdere K1y1 Bandı'nda gerçekleştirilecek anket sayısının belirlenmesinde; 2018 yılı Büyükdere Mahallesi nüfusu baz alınmıştır. 2018 yılı nüfus sayımına göre 200 kişilik örnek hacme ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizleri IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences Statistics) 22 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Anketler spearman korelasyonu ve tek yönlü varyans anova analiz değerlendirilmesi ile sonuçlandırılmıştır.

VI: Araştırma alanının kentsel peyzaj tasarımı açısından Değerlendirilmesi: Araştırma alanı kıyusal kamusal mekanların kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi Kevin Lynch'e göre gerçekleştirilmiştir.

Lynch (1960)'e göre göre tasarımı açıklamak için ögelerin türlerine değinirken, parçalar arasındaki ilişkiler bir bütüne varma eğilimindedir. Böyle bir bütünde, yollar bölgelere altlık oluşturur ve onların açığa çıkmasına sebep olur, farklı düğüm noktalarını birbirine bağlamaktadır. Düğüm noktaları yolları birleştirir ve onların sınırlarının belli olmasını

sağlamaktadırlar. Kenarlar bölgelerin sınırlarını oluşturur ve işaret öğeleri de bölgelerin çekirdeğine işaret etmektedir.

Bu bağlamda Büyükdere Kıyı Bandı'nda kamusal alanlarda bulunan kentsel imgeler değerlendirilmiştir. Yollar, kenarlar, bölgeler, odak noktaları ve işaret öğeleri başlıkları altında ele alınmıştır.

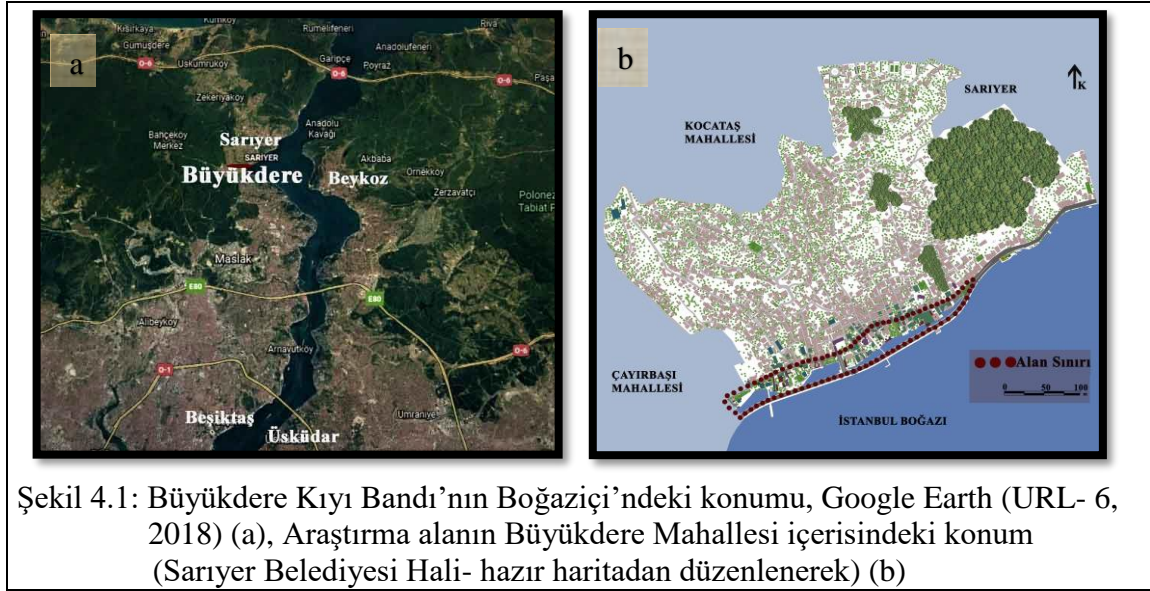
VII. Sonuç ve öneriler: Yapılan değerlendirmeler ile peyzaj tasarım kararları doğrultusunda kamusal mekanların korunmasına ve iyileştirmesine yönelik sonuç ve öneriler oluşturulmuştur.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1 Coğrafi Konum

Büyükdere Kıyı Bandı Boğaziçi'nin Rumeli yakasında yer almaktadır. Sarıyer İlçesi'ne bağlı olan araştırma alanı Anadolu Yakası'nda bulunan Beykoz'un karşısında bulunmaktadır. Büyükdere Kıyı Bandı 41.16° N ile 29.05° E gps koordinatları arasında konumlanmıştır (Şekil 4.1a).

Demokrasi Şehitleri Caddesi ile Çayırbaşı Caddesi arasında yer alan Büyükdere Kıyı Bandı'nın; doğusunda ve güneyinde İstanbul Boğazı'nın sahil yolu olan Demokrasi Şehitleri Caddesi, güneybatısında Çayırbaşı Mahallesi, batısında ve kuzeyinde ise Büyükdere Mahallesi'nin yerleşke alanına ulaşımı sağlayan Çayırbaşı Caddesi yer almaktadır (Şekil 4.1b). Büyükdere Kıyı Bandı 2014 yılı hava fotoğrafı ile karşılaştırıldığı zaman deformeye uğramadığı gözlenmiştir. Deformeye uğramadığı gibi gelişimi de Boğaziçi'nde yer alan diğer kıyı yerleşimleri gibi ileriye de gitmemiştir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2: Araştırma alanının hava fotoğrafı (Sarıyer Belediyesi, 2014).

4.2 Doğal Peyzaj Özellikleri

Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi'nde kalan Büyükdere Kıyı Bandı, Boğaziçi sit sınırları içerisinde kalmaktadır. Sarıyer İlçesi'nin Karadeniz'e olan sınırından dolayı Büyükdere Kıyı Bandı, Karadeniz Kıyı Kuşağı'ndan da etkilenmektedir. Büyükdere Kıyı Bandı doğal peyzaj özellikleri alt başlıklar halinde verilmiştir.

- **İklim:** Büyükdere semti iklimik bölge bakımından Sarıyer İlçesinin iklim özelliklerini taşımaktadır. Sarıyer ilçesinin Karadeniz'e bağlanan sahilleri sebebiyle ağırlık olarak Karadeniz iklim özelliklerini yansıtmaktadır. Kışın yağışlar fazla, yazın ise rüzgârlar sabit ve yağışlar azdır. Marmara Denizi'nde lodos, Karadeniz'de karayel ve yıldız karayel rüzgârlarının meydana getirdiği fırtınalar Sarıyer'de etkili olur (URL- 7, 2018).

Hâkim rüzgâr yönü kuzeydoğu yönünden poyraz şeklinde esmektedir. Yazın ise rüzgâr güneybatı yönünden lodos şeklindedir (Ayaşlıgil, 2011).

- **Bitki Örtüsü:** Osmanlı Döneminde mesire alanı olarak talep gören Büyükdere vadisi gibi Büyükdere Kıyı Bandı da bitki örtüsü bakımından korunamamış Boğaziçi kıyı yerleşimlerinden biridir. Karadeniz iklimin etkisiyle ormanlar ve Akdeniz iklimine özgü maki bitki örtüsü birlikte bulunmaktadır.

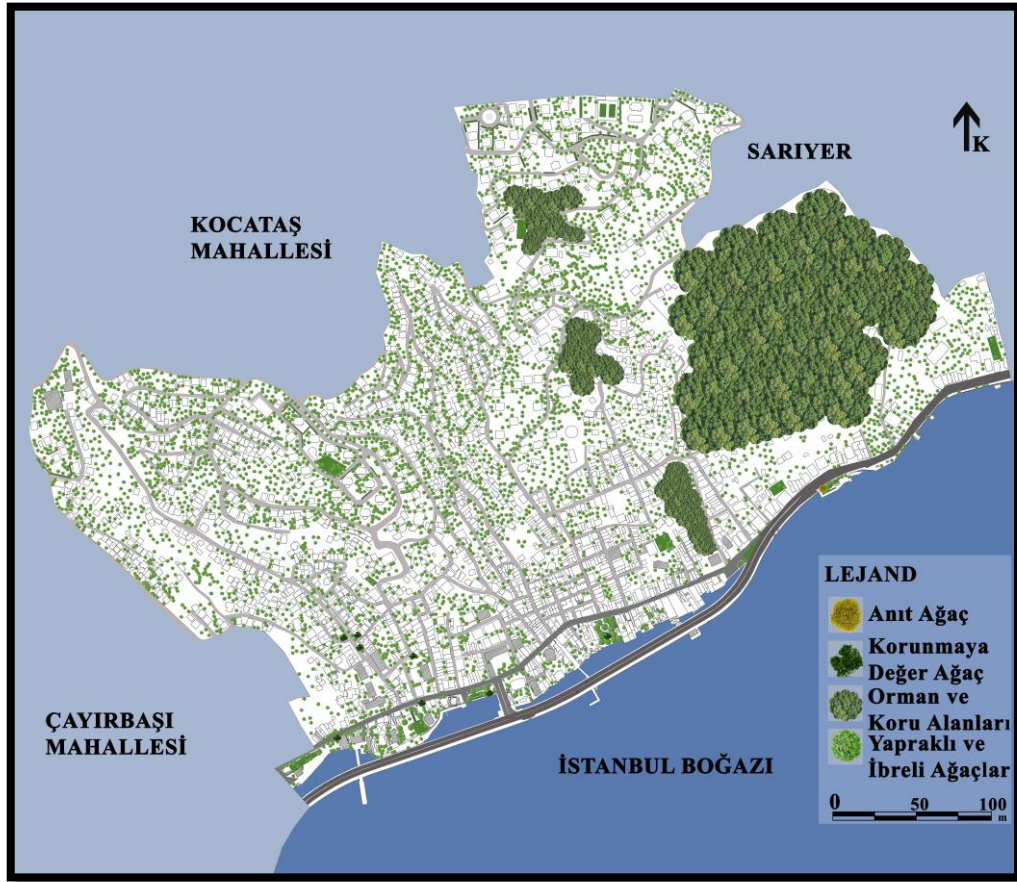
Cercis siliquastrum, *Pinus pinea*, *Cupressus sempervirens* bitki türleri Boğaz'ın simgesi haline gelmiş peyzajın en önemli bileşenlerindedir (Salman, 2004).

Evliya Çelebi Büyükdere'nin peyzajını tanımlarken; II. Sultan Selim'in av sahası olduğunu; çınar, kavak, servi, salkım söğüt gibi bitki türlerinin burada yetiştiğini belirtmiştir (Ayyıldız, 1963).

Büyükdere Mahallesi'nin bitki örtüsünü yoğunluk olarak koru alanları ve orman alanları oluşturmaktadır. Büyükdere sınırları içinde bir tane anıt ağaç ve 21 adet korunmaya değer ağaç yer almaktadır (Şekil 4.3). *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak) olan anıt ağaç ve korunmaya değer ağaçlar *Magnolia grandiflora*

(Büyük Çiçekli Manolya), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Tilia argentea* (Gümüşü İhlamur), *Cupressus sempervirens var. horizontalis* (Akdeniz Servisi), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Fraxinus excelsior* (Dişbudak) bitki türlerinden oluşmaktadır (İBB, 2014).

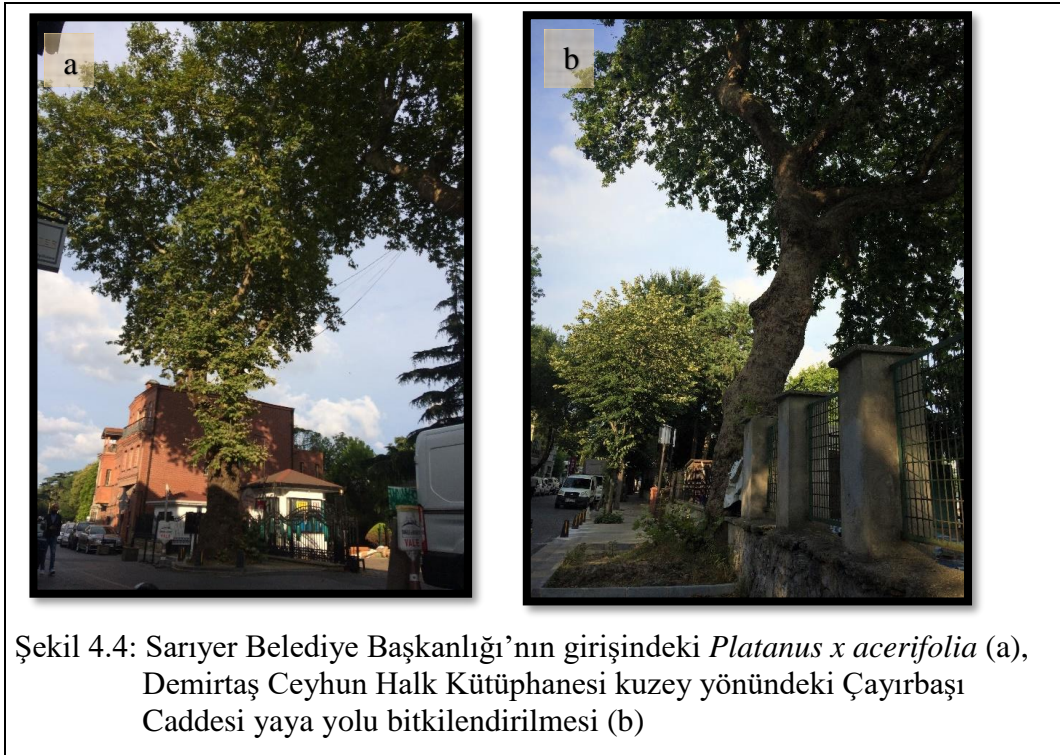
Şekil 4.3: Büyükdere Mahallesi bitki dağılımı (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

Araştırma alanı olarak seçilen Büyükdere Kıyı Bandı'nda *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak), *Cupressus sempervirens* (Leylandi), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Laurus nobilis* (Defne) en çok kullanılan bitkiler olarak belirlenmiştir.

Parklarda kullanılan bitkilere bakıldığı zaman *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Picea orientalis* (Doğu Ladini), *Cedrus libani* (Toros Sediri), *Ligustrum japonicum* (Japon Kurtbağrı), *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak) *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak), *Nerium oleander 'Linneaus'* (Zakkum), *Magnolia frandiflora* (Manolya), *Laurus nobilis*

(Defne), *Cupressus sempervirens* (Leylandi), *Prunus domestica* (Erik Ağacı), *Thuja occidentalis* (Batı Mazısı) ağaç türleri ile *Photinia fraseri* 'Red Robin' (Alev Çalısı), *Euonymus japonica* (Taflan), *Hydrangea macrophylla* (Ortanca), *Abelia grandiflora* (Kelebek Çalısı), *Viburnum opulus* (Adi Kartopu), *Pittosporum tobira* 'Nana' (Bodur Yıldız Çalısı), *Chaenomeles japonica* (Bahar Dalı), *Aucuba japonica* (Akuba) çalı türlerinin birlikte kullanılmıştır.

Sarıyer Belediye Başkanlığı'nın girişinde korunmaya değer nitelikte ağaç bulunmaktadır Şekil (4.4a). Korunmaya değer ağacın türü *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı) olup 195 yaşındadır (İBB, 2014). Belediye hizmet binaları bahçesinde bulunan *Cedrus libani* (Toros Sediri), *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cupressus sempervirens* (Leylandi), *Olea europaea* (Zeytin), *Ligustrum japonicum* (Japon Kurtbağrı), *Cupressus arizonica* (Mavi Servi), *Phoenix dactylifera* (Hurma), *Pittosporum tobira* 'Nana' (Bodur Yıldız Çalısı) diğer bitki türleridir.

Şekil 4.4: Sarıyer Belediye Başkanlığı'nın girişindeki *Platanus x acerifolia* (a), Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzey yönündeki Çayırbaşı Caddesi yaya yolu bitkilendirilmesi (b)

Hizmet alanlarında *Cedrus libani* (Toros Sediri), *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Laurus nobilis* (Defne), *Cupressus sempervirens*

(Leylandi), *Thuja occidentalis* (Batı Mazısı), *Paulownia tomentosa* (Pavlonya), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Acer platanoides* L. (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Photinia fraseri* 'Red Robin' (Alev), *Pittosporum tobira* 'Nana' (Bodur Yıldız Çalısı), *Jasminum sambac* (Arap Yasemini), *Hedera helix* (Duvar Sarmaşığı), *Aralia japonica* (Aralya) birlikte kullanılmıştır.

Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzey yönünden başlayıp Sarıyer Belediye Başkanlığı kuzeyine kadar Çayırbaşı Caddesi yaya yolu bitkilendirmesine sahiptir (Şekil 4.4b). *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak), *Tilia tomentosa* (Gümüşi İhlamur) yaya yolu bitkilendirilmesinde kullanılan bitki türleri olup; yaya yoluna gölgelendirme yapmaktadırlar.

- **Kıyasal Özellikler:** Adını Bakla Deresi'nde alan Büyükdere bir vadi içinde oluşmuş yerleşim birimidir. İstanbul Boğazı'nın Rumeli yakasına yaptığı en büyük çıkıntılardan biridir. Boğaziçi'nin en büyük koylarından biridir. Deniz seviyesi yüksekliği 59 metre olan Büyükdere koyunu kıyı sahil şeridi ile birlikte dik yamaçlar oluşturmaktadır. Alanın güneyinde Soğuksu Tepesi ile Fundalık Tepe yer almaktadır.
- **Jeoloji:** Büyükdere İlçesi'nin jeolojik yapısı zayıf ve orta zemin olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kıyı bandını oluşturan alan zayıf zemin, köy içi yerleşim alanı ise orta zayıf zeminden oluşmaktadır. VI. sınıf arazi kabiliyeti gösteren Büyükdere kireçsiz kahverengi orman toprak grubunda yer almaktadır (Ayaşlıgil, 2011). MHT (2002) bulgularına göre Büyükdere vadisi ile Sarıyer Deresi vadisi arasında İstanbul'un en iyi sularının çıktığı, kuvarsitlerden oluşan tepeler bulunmaktadır (Ayaşlıgil, 2011).

4.3 Kültürel Peyzaj Özellikleri

Büyükdere Kıyı Bandı kültürel peyzaj özellikleri bakımından önemli karakteristikler sergilemektedir. Büyükdere Kıyı Bandı'nda birlikte yaşayan farklı din ve milletten olan halk, araştırma alanını sosyolojik açıdan her dönem farklı kılmıştır. Büyükdere Kıyı Bandı'nın kültürel özellikleri tarihi gelişim süreci, sosyo- ekonomik yapısı ve yerleşim özellikleri

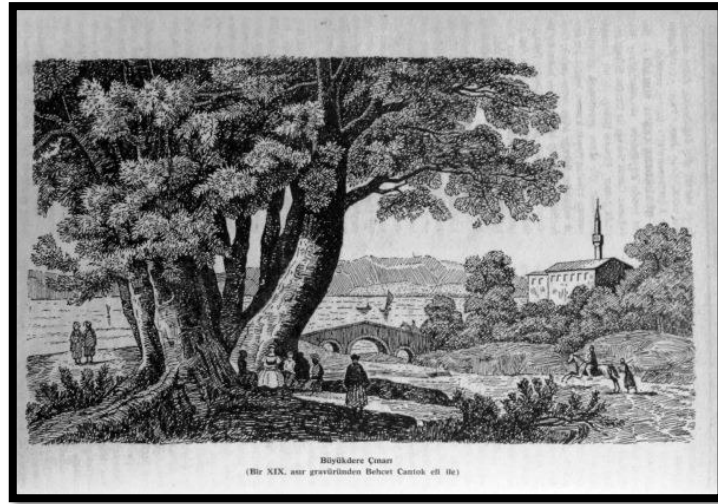
başlıkları altında incelenmiştir.

4.3.1 Tarihi Gelişim Süreci

Büyükdere, Sarıyer'in tarihi dokusuna sahip en önemli koylarından biridir. Rum, Ermeni ve Türklerin birlikte yaşadığı kültürler farklılıkları içeren kıyısal bir yerleşim alanıdır.

Büyükdere tarihçesi antik çağda, Bizans Dönemi'nde ve Osmanlı Devleti Dönemi'nde olmak üzere üç kısımda incelenmiştir.

Antik çağa ait Büyükdere'ye ait tarihi bilgiler olmasa da Megaralıların Saros adına yaptırdığı mihrab nedeniyle Büyükdere'ye Saros Körfezi de denirdi. Antik çağda burada bir Artemis tapınağı bulunduğu bilinmektedir (Deleon, 2000). Türk, Rum, Frenk ve Ermenilerin yaşadığı Büyükdere Köyünün Rumca adı, derin vadi adına gelen Vatikolpus'dur (İnciciyan, 1956).

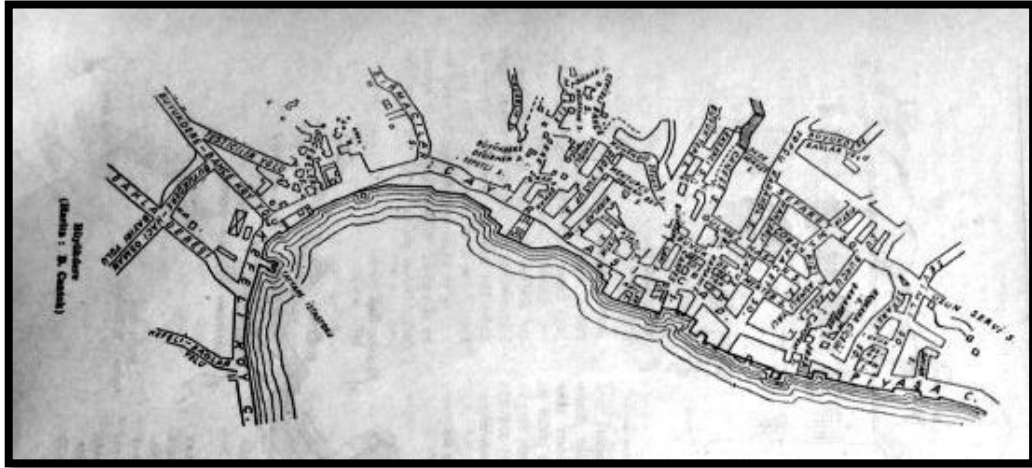
Şekil 4.5: Büyükdere Çınarı (Cantok, 1963).

Bizans Dönemi'nde Büyükdere vadisi "iyi, güzel veya hoş vadi" anlamına gelen Kalos Agros adıyla tanımlanmıştır. Dünya Ağaç Literatürüne "Büyükdere Çınarı" adıyla ile geçen anıt ağaç bir rivayete göre 4000 yılını aşmış olduğunu ve yeryüzünün en büyük çınarı olarak kabul edilmiştir (Şekil 4.5). Çınarın boyu 60 metre, kapladığı alan 112 metrekaredir (Yunt, 1963). Yaşı bin yılın çok üzerinde olan anıt ağaç I. Dünya Savaşı sırasında çıkan yangında yok olmuştur (Eyice, 2007).

Büyükdere Çayırı Mesiresi II. Selim'in döneminde av alanı olarak kullanılmıştır (Aysu, 1994). Sultan I. Mahmud Büyükdere tepelerini kazdırarak su çıkartmış, çıkarılan suyu kemerler sayesinde Taksim'e ulaştırmıştır. Sultan I. Abdülhamid devrinde Büyükdere vadisinin içinde padişah bahçesi bulunurdu. Bu alandan Fener'e kadar uzanan sık ormanlar sultanın av sahasıydı (İnciciyan, 1956).

17. yüzyılda bir mesire yeri olan Büyükdere; 1757 yılında Fransız büyükelçisinin Büyükdere'de gayrimüslimler için oturma izni almasıyla 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancıların oturduğu bir semt olmuştur (Salman, 2004).

Şirket-i Hayriye'nin kurulmasıyla beraber Büyükdere Koyu'nda vapur seferleri başlamıştır (Şekil 4.6). 19. yüzyılın ortalarında Büyükdere ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiştir (Ayyıldız, 1963).

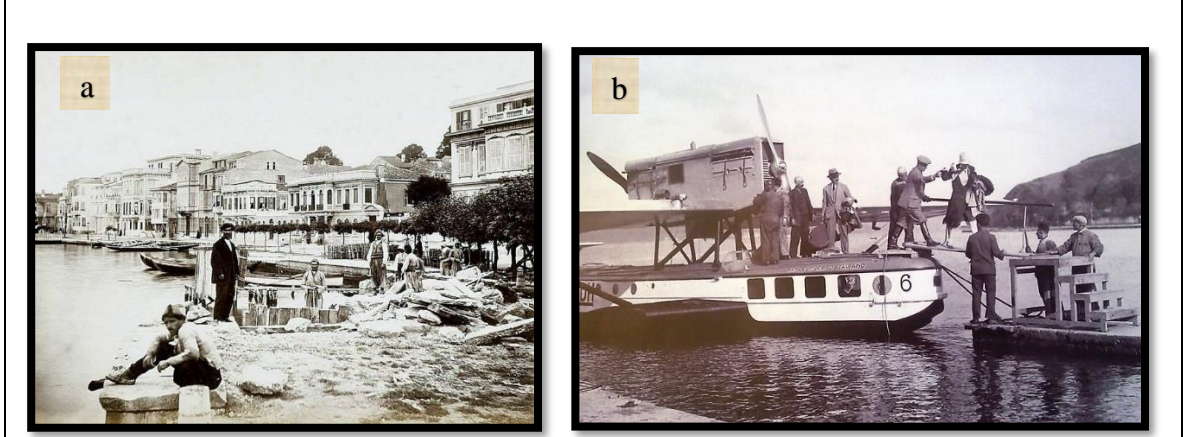

Şekil 4.6: Büyükdere Koyu (Cantok, 1963).

1868 nizammesiyle düzenlenen bölgelerin en büyüğü olan Büyükdere turizmin geliştiği ilk semt olmuş, yaz aylarında başkentte yaşayan yabancılara otel hizmeti vermiştir (Salman, 2004).

Abdülaziz döneminde ana akslar onarılmış, Büyükdere Köyü'ne sırtlardan ulaşan yollar II. Abdülhamid zamanında nitelik kazanmıştır. 1936'da Fransız Prof. Prost ile başlayan Boğaziçi planlama çalışmalarında Büyükdere köy içi imar planları da oluşturulmuştur (Aysu, 1994).

1980’li yıllarda kazıklı yolun yapımıyla Büyükdere Kıyı Bandının görünümü değişmiştir. Tarihi iskelenin deniz ile olan bağlantısı kesilmiş, tarihi iskele kapanmış, yalılar özelliklerini yitirmişlerdir. Yalılara; deniz ile aralarına yol girmesi sebebiyle gerekli özen gösterilmemiştir. Büyükdere tarihine ait arşiv fotoğrafları Şekil 4.7 ve Şekil 4.8 verilmiştir.

Şekil 4.7: Tarihte Büyükdere (Fotoğraf: Guillaume Berggren, 1870) (URL- 8, 2019) (a), Brindisi’den Büyükdere İskelesine gelen deniz uçağı, Sarıyer Belediyesi arşiv fotoğrafı (Fotoğraf: National Geographic arşivi, 1928) (URL- 9, 2019) (b)

Şekil 4.8: Büyükdere Koyu (Fotoğraf: Abdullah Freres, 1910 yılı arşiv fotoğrafı) (URL- 10, 2019) (a), Büyükdere Sahili (Fotoğraf: Sébah & Joaillier, 1883’ den sonra) (URL- 11, 2019) (b)

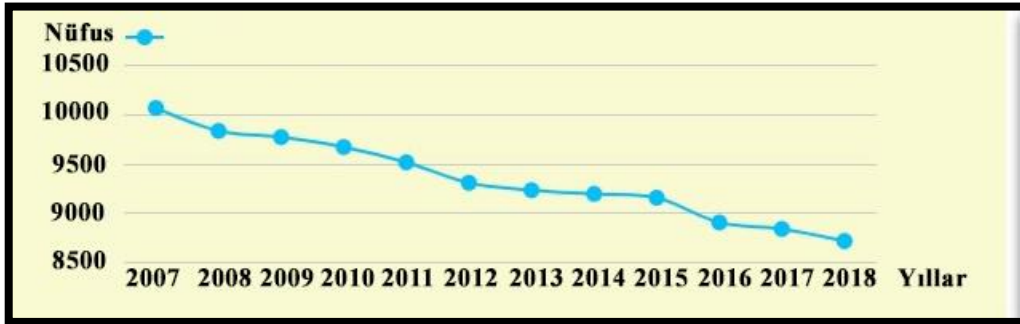
4.3.2 Sosyo- Ekonomik Yapı

Mesire alanı olan Büyükdere bir balıkçı köyü olarak kurulmuştur. Büyükdere’nin sosyolojik ve ekonomik açıdan gelişmesi 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamıştır. Yabancıların yazlık yerleşimleri olan Büyükdere Rum ve Ermenilerin ikamet ettiği bir yerleşim yeri olmuştur. 19. yüzyılda vapur seferlerinin başlaması ve ulaşım akslarının onarılması kent ile ilişkisi arttırmıştır.

Ermeni yazar Eremiya Çelebi K m rciyan Büyükdere’de Müslüman ve Hristiyanların birlikte yaşadığını önce Rumların daha sonra da Ermenilerin geldiğini belirtmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında Şirket-i Hayriye’nin Büyükdere ile ilgili verdiği bilgiye göre de Rumlar 4300, Müslümanlar 700, Museviler 300 ve Ermeniler de 180 nüfusludur (Ayyıldız, 1963).

Kırım Savaşı esnasında gelen Fransız, İngiliz ve İtalyan askerlerinin Büyükdere’de savaş sonuna kadar kalmaları Büyükdere’yi 19. yüzyılın sonunda sosyolojik ve ekonomik açıdan canlandırmıştır. 20. yüzyılda sahil boyunca kurulan iş yerleri, sefarethaneler Büyükdere’nin gelişmesine olanak sağlamıştır (Salman, 2004).

Boğaziçi’nin rant değeri yüksek olmasından dolayı önceden inşa edilmiş yapılara bakıldığı zaman sosyo ekonomik açıdan kıyı yerleşim birimleri farklılık göstermektedir. Günümüzde Boğaziçi’nin rant değeri yüksek olmasından dolayı Büyükdere Kıyı Bandı’nda yer alan yapıların da değeri yüksektir. Deniz manzarasına sahip olmaları, ormana yakınlıkları bu yerleşim yerlerine talepleri arttırmıştır.

Şekil 4.9: Büyükdere Mahallesi’nin yıllara göre nüfus dağılımı (URL- 12, 2018).

Büyükdere’de yıllara göre nüfus dağılımına bakıldığında zaman içerisinde nüfus da azalma olmuştur. Dışarıya g  n olduğu Büyükdere’de; Şekil 4.9’a bakıldığı zaman 2018 yılında sahip olduğu nüfusun 9000 kişinin altına düştüğü gözlenmiştir. 2018 yılı Büyükdere Mahallesi nüfusu 8719 kişidir (URL- 12, 2018). Mahallenin sosyo ekonomik yapısının çoğunluğu ağ ve olta balıkığıdır. Büyükdere Kıyı Bandı’nda halk için gelir oluşturacak en önemli etkinlikler balıkçılık ve kıyı bandı üzerinde yer alan hizmet alanlarıdır. Sahip olduğu doğal ve tarihi özellikleri bakımından turizm de gelişmeye açıktır.

4.3.3 Yerleşim Özellikleri

Kıyı bandında yer alan yapılar iki ya da üç katlı, bitişik nizamda sıralanmış ve çoğunlukla arka avluya sahiptirler. Yerleşim birimlerine erişim Çayırbaşı Caddesi'nden gerçekleşmektedir. Yerleşim alanları Ali Yılmaz Balıkçılar Parkının batısında, balıkçılar çarşısının kuzeydoğusunda, Kara Mehmet Kethüda Caminin batısında ve güneyinde, Dolunay Çıkmazı ile Merdiven Çıkmazının doğusunda ve batısında yer almaktadır (Şekil 4.10a). Balıkçılar çarşısının kuzeydoğusunda yer alan yapı ile Dolunay Çıkmazının doğu ve batısında yer alan bazı binaların deniz adalarına kıyıları bulunmaktadır (Şekil 4.10b). Zaman içerisinde bakımı yapılmayan binaların dış cephelerinden oldukça bakımsız oldukları gözlenebilmektedir. Hemen hemen her yapıya sonradan eklenen sundurmalar bulunmaktadır. Yeni yerleşim birimleri bulunmamaktadır. Büyükdere Kıyı Bandı'nda bulunan yerleşim birimlerinin zemin katları ticaret amacı ile işletilmektedir.

Şekil 4.10: Büyükdere Kıyı Bandı'nda bulunan yapılardan bir görünüm (a), Deniz adasına kıyısı olan yapılara bir örnek (b)

4.4 Büyükdere Kıyı Bandı'na İlişkin Mekânsal Durum Tespitleri

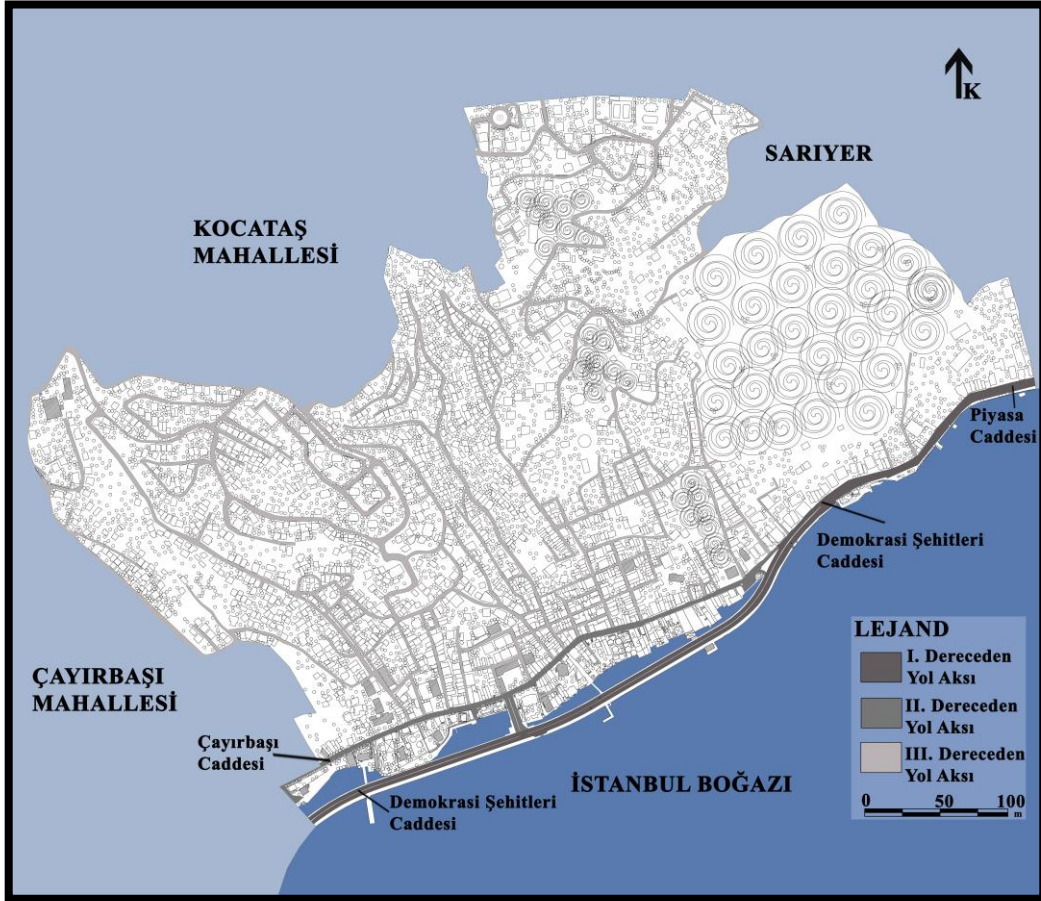
Büyükdere Kıyı Bandı'na ilişkin mekânsal durum tespitleri; ulaşım, tescilli yapı, kentsel imaj, açık- yeşil alan, sosyal donatı alanları ve mülkiyet alt başlıkları altında incelenmiştir.

4.4.1 Ulaşım Durumu

Kara ulaşımında en önemli adım Abdülaziz döneminde Büyükdere ile Zincirlikuyu Caddesi'nin arasındaki aksların düzenlenmesiyle başlamıştır. Yenilenen akslara

Büyükdere Mahallesi yolları ve Belgrad Ormanı ulaşımı II. Abdülhamid döneminde yapılmıştır. 1980’li yıllarda yapılan kazıklı yol Boğaziçi sahil kıyı bandının sürekliliğini sağlamıştır. Büyükdere’ye ulaşım iki ana aksın yapılmaktadır. Bu akslardan ilki Büyükdere- Zincirlikuyu mevkiğini birbirlerine bağlayan Büyükdere Caddesi; Hacıosman Bayır’ından aşağı inerek Büyükdere sahil yolunun uzantısı olan Demokrasi Şehitleri Caddesi’ne bağlanır. Bir diğer ana aks ise 1930’lu yıllarda Yeniköy’den Sarıyer’e uzatılan sahil yoludur. Yavuz Sultan Selim Köprüsü’nün yapılmasıyla Sarıyer İlçesi’ne bağlanan köprü sayesinde Büyükdere’ye ulaşım gerçekleşmektedir. Büyükdere Mahallesi içerisinde bulunan III. dereceden yollar denize dik açı yapacak şekilde Çayırbaşı Caddesi’ne bağlanmaktadır. Büyükdere Mahallesi’nin içerisinde bulunan çıkmaz sokakların varlığı oldukça fazla durumdadır (Şekil 4.11).

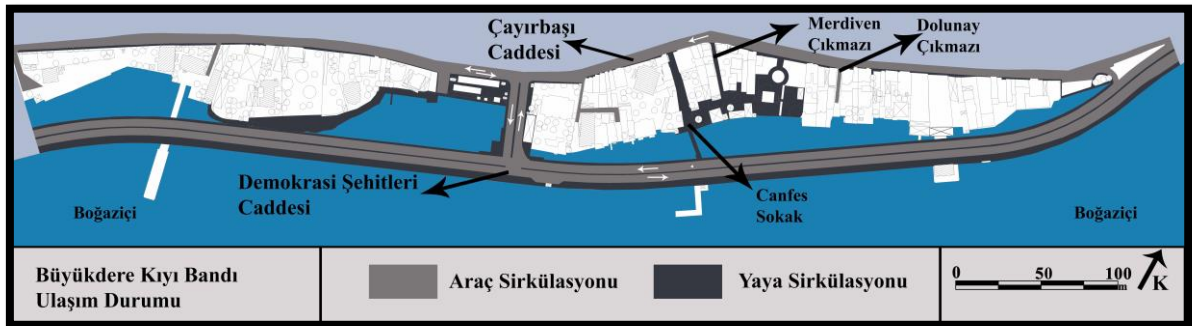

Araştırma alanı olan Büyükdere Kıyı Bandı; Çayırbaşı Caddesi ile Demokrasi Şehitleri Caddesi arasında kalan parsellerde yer almaktadır. I. Dereceden yol aksı olan Demokrasi Şehitleri Caddesi; Büyükdere Kıyı Bandı'nın güneyinde, Boğaziçi'nin paralelinde yer

almaktadır. Demokrasi Şehitleri Caddesi sahil yolunun uzantısı olarak Sarıyer merkezden başlayan Piyasa Caddesi'ne bağlanmaktadır. II. Dereceden yol aksı olan Çayırbaşı Caddesi; alanın kuzeyinde, Demokrasi Şehitleri Caddesi ile Boğaziçi'nin paralelinde bulunmaktadır. Araştırma alanının kuzeydoğu yönündeki Demokrasi Şehitleri Caddesinden ayrılarak başlayan Çayırbaşı Caddesi; Çayırbaşı Mahallesi'nde Büyükdere Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne tekrardan bağlanmaktadır. Çayırbaşı Caddesi tek yönlü trafik akışı ile Çayırbaşı Mahallesi'ne kadar devam etmektedir. 537 m uzunluğundaki Demokrasi Şehitleri Caddesi ve 540 m uzunluğundaki Çayırbaşı Caddesi araştırma alanının ulaşım ağını oluşturmaktadır. Büyükdere Kıyı Bandı'nın Sarıyer merkeze uzaklığı 2 km, Çayırbaşı Mahallesi'ne uzaklığı 2 km ve Kireçburnu'na uzaklığı 3 km'dir.

Büyükdere Kıyı Bandı ulaşım durumuna ilişkin tespitler gerçekleştirilirken paftalar yaya ve araç ulaşımı esas alınarak hazırlanmıştır. Demokrasi Şehitleri Caddesi ve Çayırbaşı Caddesi araştırma alanının araç ulaşımını sağlamaktadır. Bu iki cadde Balıkçılar Çarşısı'nın batısında kalan ara araç bağlanma noktası ile bağlanmaktadır. Yaya yollarının araştırma alanı içerisindeki sürekliliği Çayırbaşı Caddesi boyunca devam etmektedir.

Yaya yolları; park alanları içerisinde ve hizmet alanları bölgesinde de sirkülasyonu sağlamaktadır. Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan Ahiler Çıkmağı, Merdiven Çıkmağı, Dolunay Çıkmağı ve Ebabil Çıkmağı araç trafiğine kapatıldığından dolayı yaya bölgelerine dahil edilerek ulaşım durum haritası oluşturulmuştur. (Şekil 4.12).

Şekil 4.12: Büyükdere Kıyı Bandı ulaşım haritası (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

4.4.2 Tescilli Yapı Durumu

Araştırma alanı içerisinde korunması gereken kültürel varlıklı tescilli yapılar I. Dereceden ve II. Dereceden tescilli yapılar olmak üzere iki grupta toplanmıştır.

Büyükdere'nin kozmopolit bir kültüre sahip olmasının etkilerini kıyı bandında yer alan dini yapılarda da gözlenmektedir. Tarihte yaşamış olan farklı milletlerin mensup oldukları dinlere ait ibadet yerleri iki tanesi Büyükdere Kıyı Bandında yer almaktadır. Kara Kethüda Camii ve Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi kıyı bandında yer alan I. Dereceden tescilli niteliği taşıyan dinî yapılarıdır (Şekil 4.13).

Kara Kethüda Camii XVIII. yüzyılda Sultan III. Mustafa döneminde inşa ettirilmiştir. Sadaret kethüdası Mehmet Ağa tarafından yaptırılan caminin duvarları kagir, çatısı ahşaptır. Onarımlar nedeniyle pek çok değişikliğe uğramıştır (Okçuoğlu, 1994). Karakahya kardeşler 1848 yılında Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi'ni inşa etmişlerdir. 1886 yılında çatısı ve tavanı kagir olarak yenilenmiştir. Deprem ile hasar gören kilise Abraham Paşa'nın isteğiyle yeniden onarılmıştır (URL- 13, 2019).

Şekil 4.13: Kara Kethüda Camii (a), Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi (b)

Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan yalıların her birinin kendine has bir kültürel dokusu olsa da bazılarının kimliği tarihi önem taşımaktadır. Araştırma alanı içerisinde yer alan Keçecizade Fuat Paşa Yalısı ve Büyükdere Tarihi İskelesi II. Dereceden korunması gerekli olan tescilli yapılarıdır. (Şekil 4.14).

Keçecizade Fuat Paşa Yalısı Sultan Abdülaziz'in sadrazamı olan Keçecizade Fuat Paşa tarafından uzun yıllar kullanılmıştır. Fuat Paşa'dan sonra da yalı olarak kullanılmış,

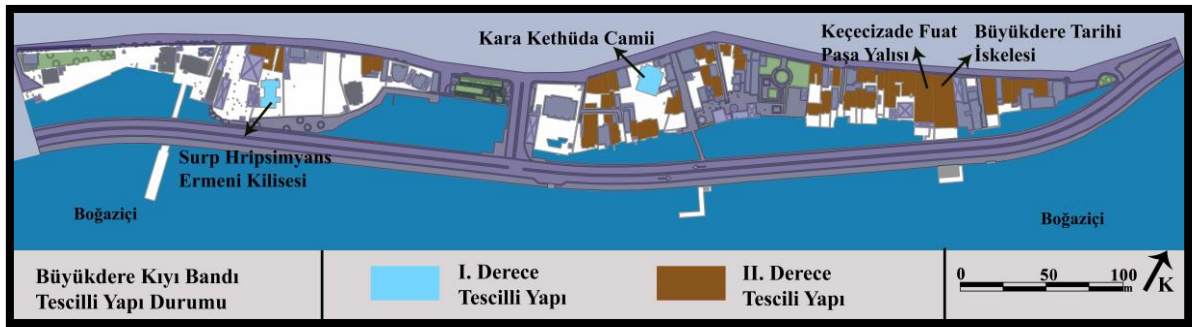

Cumhuriyet dönemi itibariyle hotel olarak hizmete geçmiştir (Mazak, 2008). Büyükdere Tarihi İskelesi Şirket-i Hayriye tarafından Mimar Ali Talat Bey tasarımıyla 1913 yılında yaptırılmıştır. Vapur iskelesi olmasının yanı sıra içerisinde ticaret ve eğlence alanlarından oluşan pasaj da yer almaktaydı. 1989 yılında kazıklı yolun yapılmasıyla işlevini kaybeden Tarihi Büyükdere İskelesi kapanmıştır. Yakın zaman içerisinde restore edilen Eski Büyükdere İskelesi adıyla ticaret amacıyla işletilmektedir (Başar, 2007).

Şekil 4.14: Fuat Paşa Yalısı (a), Büyükdere İskelesi (b)

Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde toplamda 58 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Bu tescilli yapılar araştırma alanın kuzeydoğusunda yoğunlaşmaktadır. I. Derece tescilli yapı grubu ve II. Derece tescilli yapı grubu pafta üzerinde işaretlenmiştir (Şekil 15).

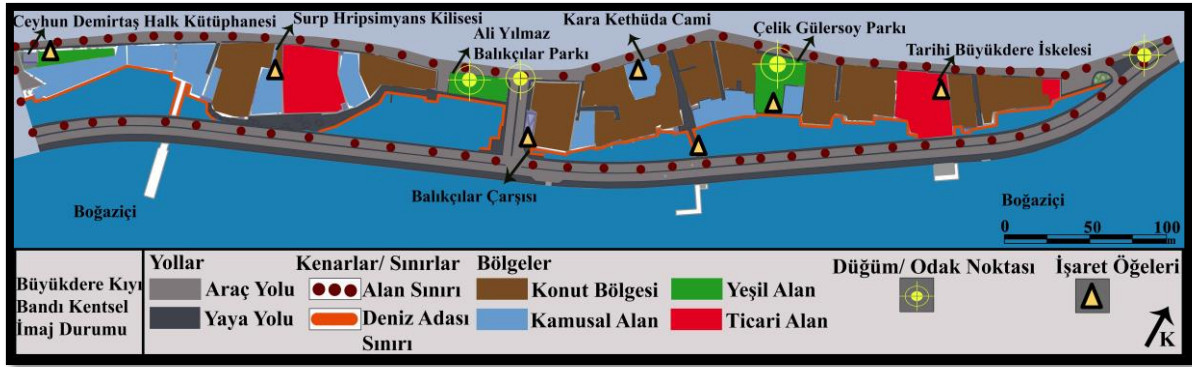

Şekil 4.15: Tescilli yapı haritası (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

4.4.3 Kentsel İmaj Durumu

Araştırma alanın kentsel imaj haritası; yollar, sınırlar, bölgeler, odak noktası ve işaret öğeleri belirtilerek oluşturulmuştur. Araştırma alanı içerisindeki yollar; yaya yollarından ve araç

yollarından oluşmaktadır. Kenarlar/ sınırlar kapsamında Çayırbaşı Caddesi ile Demokrasi Şehitleri Caddesi vurgulanmıştır. Deniz adası sınırları Büyükdere Kıyı Bandı'nda hem kenar hem de sınır görevini üstlenmektedir. Bölgeler 4 başlık altında toplanmıştır. Yoğun olarak konut bölgesi tespit edilen araştırma alanında yer alan diğer bölgeler; kamusal alan bölgesi, ticari alan bölgesi ve açık- yeşil alan bölgesidir. Kamusal alan bölgeleri alan içerisinde yer alan kamu binaları ve hizmet alanlarından oluşmaktadır. Yeşil alan bölgelerini; Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı ile Çelik Gülersoy Parkı oluşturmaktadır. Araştırma alanı içerisindeki önemli odak noktalarını ise parklar oluşturmaktadır. Ayrıca ara araç bağlanma noktası ve Piyasa Caddesi'nin Çayırbaşı Caddesine bağlandığı alan da düğüm noktası olarak tespit edilmiştir. Büyükdere Kıyı Bandı'nda Ceyhun Demirtaş Halk Kütüphanesi yön belirleme, Surp Hripsimiyans Kilisesi ve Kara Kethüda Cami, Tarihi Büyükdere İskelesi bilinen tarihi yapılar olarak, Balıkçılar Çarşısı, yaya köprüsü ve Çelik Gülersoy Parkı içerisinde yer alan Atatürk Büstü işaret öğeleri olarak tanımlanmıştır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16: Kentsel imaj haritası (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

4.3.4 Açık Yeşil Alan Durumu

Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde yer alan açık- yeşil alanları; park alanları ile kamu binaları ve konut bahçeleri oluşturmaktadır. Araştırma alanı içerisinde yer alan park alanları Çelik Gülersoy Parkı ve Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'dır. Kamu binalarının bahçeleri ve konut bahçeleri Büyükdere Kıyı Bandı açık- yeşil alan miktarına önemli katkılar sağlamaktadır (Şekil 4.17).

Şekil 4.17: Açık yeşil alan haritası (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

4.4.5 Sosyal Donatı Alanları Durumu

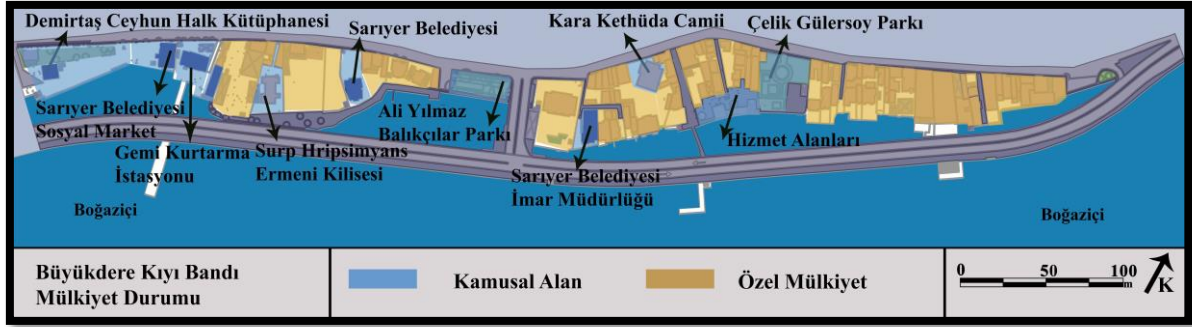
Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde sosyal donatı alanları hizmet alanları; kütüphane, parklar, camii, kilise ve sergi alanıdır. Sosyal donatı alanına ait kullanımlar; Ceyhun Halk Kütüphanesi, Surp Hripsimyan Ermeni Kilisesi, Kara Kethüda Camii, Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı, Çelik Gülersoy Parkı, Büyükdere Tarihi İskelesi Sergi Alanı ve hizmet alanlarıdır. Parklar, hizmet alanları ve cami en yoğun kullanılan mekanlar arasındadır. Büyükdere Tarihi İskelesi Sergi Alanı özel sergilere ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 4.18).

Şekil 4.18: Sosyal donatı alanları haritası (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

4.4.6 Mülkiyet Durumu

Büyükdere Kıyı Bandı mülkiyet durumu tespitinde kullanımlar, kamusal alanlar ve özel mülkiyet alanlarından oluşmaktadır. Ceyhun Demirtaş Halk Kütüphanesi, Sarıyer Belediyesi Sosyal Market, Gemi Kurtarma İstasyonu, Sarıyer Belediyesi ve İmar Müdürlüğü, Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı, Surp Hripsimyan Ermeni Kilisesi, Kara Kethüda Camii, Çelik Gülersoy Parkı ve hizmet alanları kıyı bandındaki kamusal alanlardır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19: Büyükdere Kıyı Bandı mülkiyet haritası (SB Hali- hazır haritadan düzenlenerek).

4.5 Büyükdere Kıyı Bandı'na İlişkin Kamusal Alanların Mekânsal Özellikleri

Büyükdere Kıyı Bandı mekânsal açıdan karakteristik özellikleri barındırmaktadır. Sahil görünümünü değiştiren kazıklı yol ve kazıklı yolun yapılmasıyla oluşan deniz adaları araştırma alanına farklı bir mekânsal etki katmıştır. Büyükdere Kıyı Bandı'ndaki kamusal alanların mekânsal özellikleri; park alanları, belediye hizmet alanları, balıkçılar çarşısı, özel hizmet alanları, yaya sokakları, çıkmaz sokaklar çerçevesinde ele alınmıştır.

Boğaziçi sahil yolunun sürekliliğinin sağlanması için deniz üzerine kazıkların çakılmasıyla oluşturulan araç yolu ile Büyükdere Kıyı Bandı arasında kalan alanda deniz adaları oluşmuştur. Toplamda 6 adet deniz adası bulunmaktadır. Deniz adalarının toplam büyüklükleri yaklaşık olarak 5.098 m² büyüklüğündedir. Deniz adaları Çayırbaşı Caddesi'nin güneybatı yönünden başlamaktadır. Gemi Kurtarma İstasyonu'na ait özel yaya köprüsünün Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne bağlanması, Çayırbaşı Caddesi ile Demokrasi Şehitleri Caddesini birbirine bağlayan ara araç yolu, Canfes Sokak bitimindeki yaya köprüsünün Demokrasi Şehitleri Caddesi ile birleşmesi, Fuat Paşa Yalı ile Tarihi Büyükdere İskelesi'nin yaya köprüleri deniz adasının parçalanmasına sebep olmuştur.

4.5.1 Park Alanları

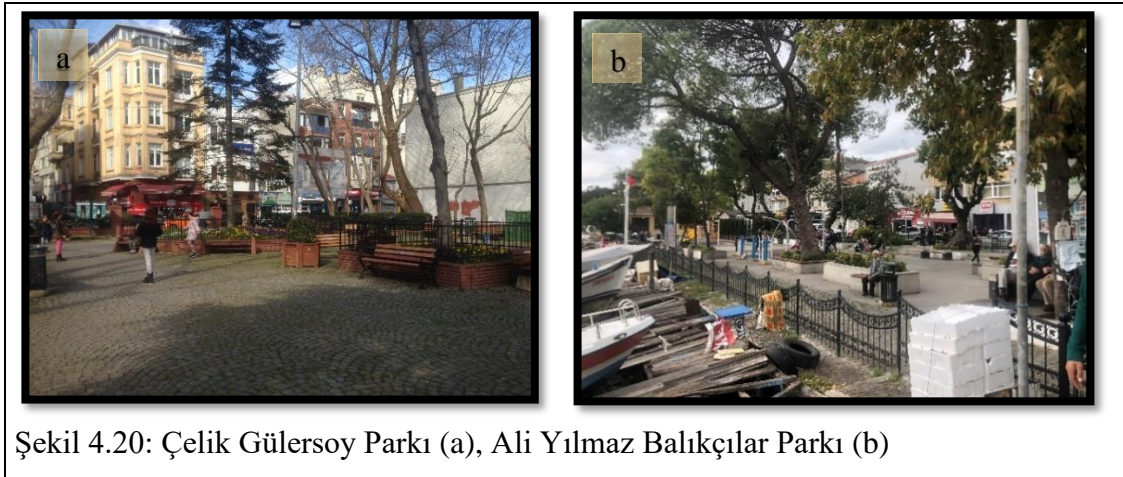
Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde yer alan park alanları Çelik Gülersoy Parkı ve Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'dır.

Çelik Gülersoy Parkı hizmet alanlarına yakın bir konumda yer almaktadır. Çayırbaşı Caddesi ve hizmet alanları tarafı olmak üzere alana iki yerden giriş sağlanmaktadır. Demokrasi

Şehitleri Caddesi ile deniz adaları nedeniyle direk ilişkili olmayıp deniz adası boyunca 11 m kıyısı bulunmaktadır. 265 m² büyüklüğündeki park; Çayırbaşı Caddesi girişinden altıgen formla başlayıp, deniz adasına düz akslarla bağlanmaktadır. Park'ın sağ ve solunda yeşil alanlar bulunmaktadır. Alanın girişinde, ortasında, kenarlarında yuvarlak ve altıgen formunda bitki kasalarına yer verilmiştir. Oturma birimleri, çöp kutuları, Atatürk Büstü, telefon kulüpleri, kedi evi gibi donatı elemanlarının park içerisinde bulunduğu gözlenmiştir. Yer döşemesi olarak arnavut kaldırım tercih edilmiştir. Geleneksel Büyükdere Festivali bu alan içerisinde yapılmaktadır (Şekil 4.20a).

Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı balıkçılar çarşısının kuzey batısı ile Çayırbaşı Caddesi'nin güneyinde konumlanmıştır. Park'a erişim dört giriş ile sağlanmaktadır. 238 m² büyüklüğündeki parkın; deniz adalarına 27 m kıyısı bulunmaktadır. Çayırbaşı Caddesi'ne ve Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne paralel olan Park, düz ana aks etrafında bitki kasaları ile tasarlanmıştır. Düz ana aksın ortasında çocuk oyun alanı ve spor kompleksi yer almaktadır. Park'ın deniz adasına olan kıyısında tekne barınağı yer almaktadır. Yer döşemesi olarak Park'ın orta aksında arnavut kaldırım, çocuk oyun alanında kauçuk ve kenarlarında andezit taş döşeme kullanılmıştır. Alanda oturma birimleri, çöp kutuları ve kuş evleri bulunmaktadır (Şekil 4.20b).

Şekil 4.20: Çelik Gülersoy Parkı (a), Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı (b)

4.5.2 Kamu Hizmet Alanları

Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde Sarıyer Belediyesi'ne ait resmi kurum ve kuruluşlar ile Kıyı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Gemi Kurtarma İstasyonu yer almaktadır. Sarıyer Belediye Başkanlığı, Sarıyer Belediye Başkanlığı Ek Hizmet Binası, Sarıyer Belediyesi

Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü kamu binaları bulunmaktadır. Sarıyer Belediyesi'nin Pınar Mahallesi'ne taşınması sebebiyle kıyı bandında yer alan kurum binaları aktif olmamakla birlikte sadece yapıları mevcut durumdadır. Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi ve Sarıyer Belediyesi Sosyal Market Sarıyer Belediyesi'ne ait kuruluş olarak hizmet vermektedir (Şekil 4.21).

Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi Çayırbaşı Caddesi'nin güneybatısında yer almakla beraber araştırma alanın sınırını oluşturmaktadır. Çayırbaşı Caddesi'nden girişi olan kütüphanenin deniz adasına yaklaşık olarak 48 m sınırı bulunmaktadır. Araştırma alanı içerisinde deniz adasına sınırı en çok olan mekân özelliği taşımaktadır. Kütüphanenin bahçesi 420 m² büyüklüğünde olup, içerisinde iki adet kamerye bulunmaktadır. Kütüphanenin bahçesinde yer döşemesi olarak arnavut kaldırımını kullanılmıştır.

Şekil 4.21: Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi'nin bahçesi (a), Sarıyer Belediyesi Sosyal Market bahçesi (b)

4.4.3 Balıkçılar Pazarı

Büyükdere Kıyı Bandı'nın diğer önemli kullanım alanlarından biri de Balıkçılar Pazarı'dır. Bu alan Demokrasi Şehitleri Caddesi'ni Çayırbaşı Caddesi'ne bağlayan ara bağlantı noktasının doğusunda kalan bir mevkide yer almaktadır. 63 m² büyüklüğündeki Balıkçılar Pazarı'na erişim ara araç bağlantı noktasından gerçekleşmektedir (Şekil 4.22a). Yer döşemesi olarak andezit taş döşeme kullanılmıştır. Sundurmaların yan yana dizilmesiyle oluşan balıkçılar bölgesi oldukça rağbet görmektedir. Balıkçı tekneleri Demokrasi Şehitleri Caddesi ile kıyı bandı arasında Çelik Gülersoy Parkı ile Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'na kıyıları olan deniz adalarında yer almaktadır (Şekil 4.22b).

Şekil 4.22: Büyükdere Balıkçılar Pazarı (a), Ali Yılmaz Balıkçılar Parkına kıyısı olan deniz adasındaki balıkçı tekneleri (b)

4.5.4 Özel Hizmet Alanları

Özel hizmet alanları Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağı'nın doğusundan başlayıp, Çelik Gülersoy Parkı'nın güneyine kadar devam etmektedir. Hizmet alanlarına ulaşım Çayırbaşı Caddesini Demokrasi Şehitleri Caddesine bağlayan yaya köprüsünün bulunduğu Canfes Sokak'tan, Çayırbaşı Caddesi'nden girişleri bulunan Merdiven Çıkma ve Çelik Gülersoy Parkı'ndan gerçekleştirilmektedir.

Hizmet alanları toplamda 392 m²'lik bir alanda konumlanırken; deniz adasına 38 m kıyıları bulunmaktadır. Toplamda dört adet hizmet alanından oluşan bu mekanların; üç tanesi deniz adasına bitişik nizamda sıralanan sundurmaların bir araya gelmesiyle, diğer hizmet alanı ise Çelik Gülersoy Parkı'nın güneyinde yine deniz adası kenarına konumlanmasıyla oluşmuştur (Şekil 4.23).

Hizmet alanlarının içerisinde Çayırbaşı Caddesi'ne paralel yaya yolu bulunmaktadır. Bu yaya yolu Canfes Sokak'tan başlayıp Çelik Gülersoy Parkı'na kadar devam etmektedir. Merdiven Çıkma da bu yaya yoluna bağlanmaktadır. Bu yaya yolu sayesinde hizmet alanlarından birbirlerine geçiş sağlanmaktadır. Araştırma alanı içerisinde insan- deniz ilişkisinin en çok ön plana çıktığı mekanlardır. Çoğunlukla kullanıcıları yerel halk olan bu mekanlarda; sirkülasyon gün içerisinde sürekli olarak devam etmektedir. Kilitli taş yer döşemesi olarak kullanılmıştır.

Şekil 4.23: Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan hizmet alanları.

4.5.5 Yaya Yolları

Araştırma alanındaki yaya yolları; Çayırbaşı Caddesi boyunca devam eden yaya yolları, Gemi Kurtarma İstasyonu'n güneydoğusundan başlayıp Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'na kadar devam eden yaya yolu ve ara araç bağlanma yolu kenarında yer alan yaya yolu olmak üzere üç kısımda incelenmiştir. Alan içerisinde yer alan yaya yollarının toplam uzunluğu 651 metredir.

Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzeyinden başlayıp Çayırbaşı Caddesi istikameti boyunca devam eden 456 m uzunluğundaki yaya yolu Ebabil Çıkmazının doğusuna devam etmektedir. Yaya yolunun en geniş olduğu alan 290 cm genişliğindeki Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzeyi, en dar olduğu kısım ise Ebabil Çıkmazının kuzeydoğusunda yer alan 60 cm genişliğindeki yaya yoludur. 290 cm genişliğinde başlayan yaya yolu; Surp Hripsimyans Gregoryen Kilisesi kuzeyinde 130 cm kadar daralır, Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı kuzeyinde 280 cm kadar genişlemektedir. Çayırbaşı Caddesi boyunca ortalama 130 cm genişliği ile devam eden yaya yolu Merdiven Çıkmazı girişinde 80 cm kadar daralmaktadır. Çelik Gülersoy Parkı girişinde 140 cm kadar genişleyen yaya yolu Dolunay Çıkmazı'nda 85 cm kadar tekrardan daralmaktadır. Ebabil Çıkmazı'ndan sonra 60 cm olan en dar olan yaya yolu alanın kuzeydoğusuna kadar aynı genişlikte devam etmektedir (Şekil 4.24).

Gemi Kurtarma İstasyonu'nun güneydoğusundan 200 cm genişliğinde başlayan yaya yolu; Sarıyer Belediyesi'nin güneybatısında 900 cm genişliğine ulaşır, Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'nda 80 cm kadar daralarak sonlanan yaya yolu toplamda 127 m uzunluğundadır.

Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne ve deniz adasına kıyısı olan yaya yolu toprak yoldan oluşmaktadır.

Ara araç bağlanma yolu kenarında bulunan yaya yolları toplam 68 m uzunluğundadır. Bu yaya yolları; Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'nın doğusu ve güneydoğusunda 210 cm, Balıkçılar Pazarının batısında 170 cm ve kuzeybatısında 210 cm genişliğindeki bölgelerdir.

Yaya yollarında yer döşemesi olarak kilitli taş döşeme ile andezit taş döşeme kullanılmıştır.

Şekil 4.24: Gemi Kurtarma İstasyonu kuzeyi Çayırbaşı Caddesi yaya yolu (a), Ebabil Çıkmağı girişi Çayırbaşı Caddesi yaya yolu (b)

4.5.6 Çıkmağı Sokaklar

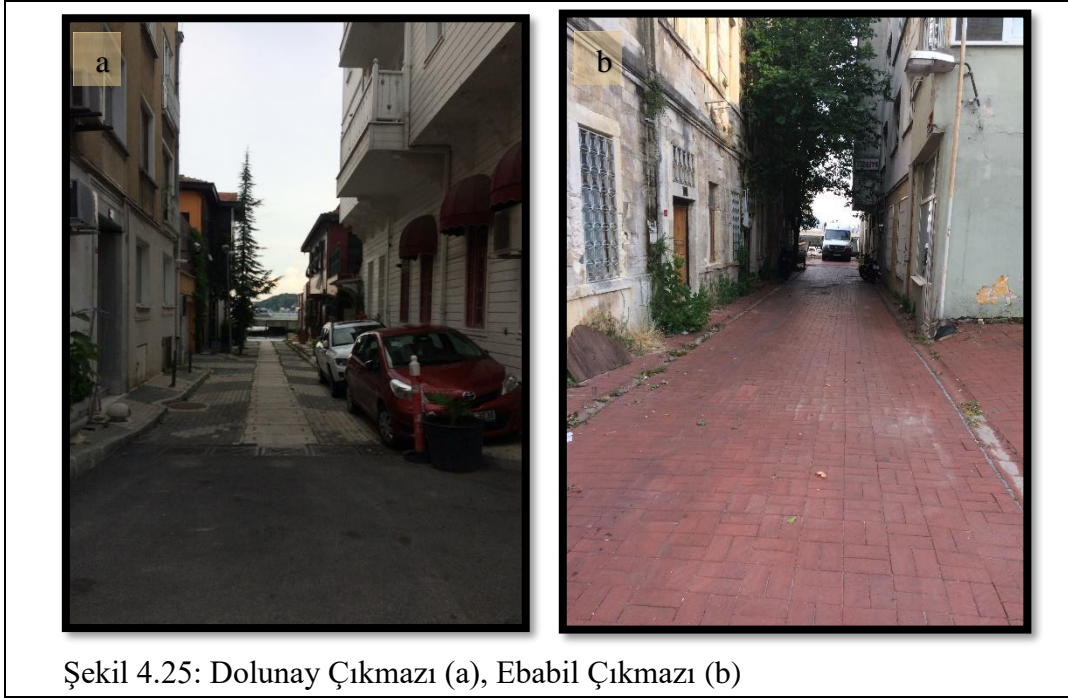
Büyükdere Kıyı Bandı içinde Ahiler Çıkmağı, Merdiven Çıkmağı, Dolunay Çıkmağı ve Ebabil Çıkmağı bulunmaktadır. Bu çıkmağı sokakların hepsi Çayırbaşı Caddesi'nin güneyinden başlayıp, deniz adalarına dik açı yapacak şekilde devam etmektedirler.

Ahiler Çıkmağı Sarıyer Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün kuzey batısında yer almaktadır. 20 m uzunluğundaki çıkmağı sokak trafiğe kapalı olup, Sarıyer Belediyesi'nin taşınması sebebiyle yoğunluklu olarak sokakta oturan sakinler tarafından kullanılmaktadır.

Merdiven Çıkması hizmet alanlarının kuzeyinde yer almaktadır. Hizmet alanlarının ikinci girişi olan çıkmaz sokak 190 cm genişliğinde ve 28 m uzunluğundadır.

Merdiven Çıkması içerisinde yer alan dükkanların esnafları tarafından kullanılmaktadır. 150 cm genişliğinde 16 m uzunluğundaki Dolunay Çıkması; çıkmaz sokakta oturan semt sakinleri tarafından kullanılmaktadır. Bu çıkmaz sokağın deniz adasına sınırı bulunmaktadır (Şekil 4.25a).

230 cm genişliğinde 23 m uzunluğundaki Ebabil Çıkması deniz adalarına kadar uzanmaktadır. Bu çıkmaz sokak içerisinde yer alan yapıların bir kısmı kullanılmıyor bir kısmı da tamamen boş durumdadır. Sokak Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde ticaret yapan esnaflar tarafından kullanılmaktadır (Şekil 4.25b).

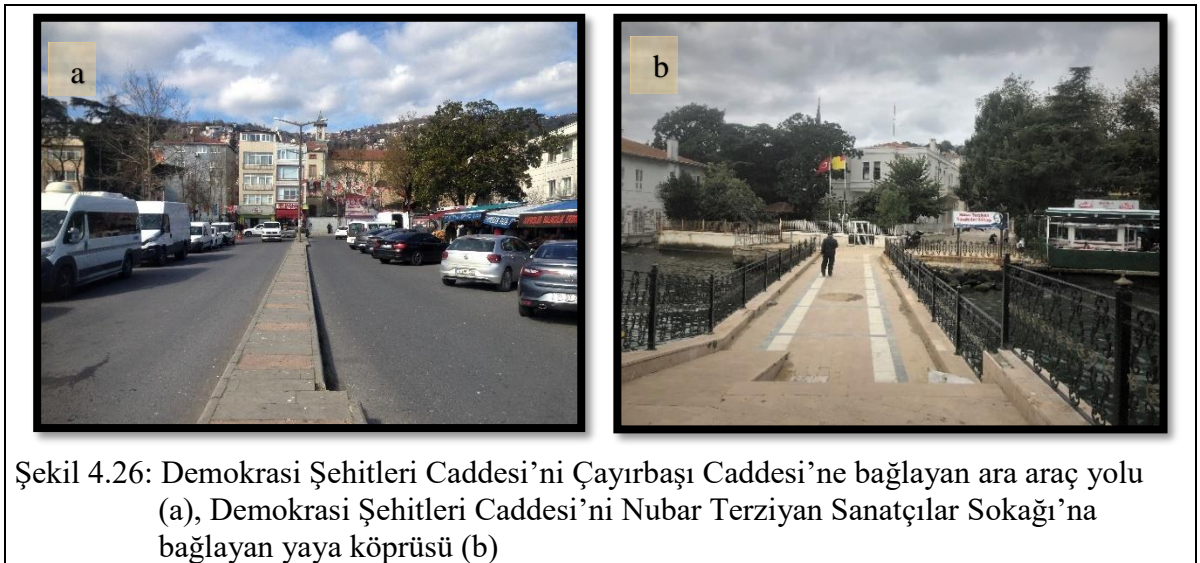
Şekil 4.25: Dolunay Çıkması (a), Ebabil Çıkması (b)

4.5.7 Geçiş Alanları

Araştırma alanı içerisinde beş adet geçiş alanı yer almaktadır. Bu geçiş alanlarından dördü yaya köprüsü niteliği taşıırken biri araç yolu görevini üstlenmiştir. İlk geçiş alanı Gemi Kurtarma İstasyonu'nda, ikinci geçiş alanı ara araç bağlanma noktasında, üçüncü geçiş alanı ise; Canfes Sokağı yaya köprüsü ile Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne bağlamaktadır. Diğer

geçiş alanları özel mülkiyet olan Fuat Paşa Yalısı ve Tarihi Büyükdere İskelesi'ne geçişi sağlayan yaya köprüleridir. Bu geçiş alanlarında ara araç bağlanma noktası ve Canfes Sokağına bağlanan yaya köprüsü kamusal alan olarak kullanılmaktadır.

İlk geçiş alanını Kıyı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Gemi Kurtarma İstasyonu'nu Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne bağlanan yaya köprüsü oluşturmaktadır. Bu geçiş alanına erişim demir kapı ile sınırlandırılmıştır. İkinci geçiş alanı, araştırma alanı içerisindeki tek ara araç bağlanma noktasıdır. Ara araç yolunun batısında deniz adası ve Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı, doğusunda ise Balıkçılar Pazarı bulunmaktadır. 8,50 m genişliğinde ve 35 m uzunluğundaki yol; Çayırbaşı Caddesi'ni Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne çift yönlü bir trafik akışı ile bağlamaktadır. Çayırbaşı Caddesi'ne bağlandığı yerde yoğun bir trafik oluşmasına sebep olmaktadır (Şekil 4.26a). Üçüncü geçiş alanı olan yaya köprüsü; Nubar Terziyan Sanatçı Sokağı adı verilen Canfes Sokağı'n güneyinde başlayarak Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne kadar devam etmektedir. Hizmet alanları ve Çelik Gülersoy Parkı'nı tercih eden kullanıcılar tarafından yoğun kullanılmaktadır. Araştırma alanını içerisinde kamusal nitelik taşıyan tek yaya köprüsüdür. Yaya köprüsü 2 m genişliğinde ve 14 m uzunluğundadır. Ayrıca engelli rampası bulunmaktadır (Şekil 4.26b). Son geçiş alanı Fuat Paşa Yalısı ve Tarihi Büyükdere İskelesi'ne ait olan yaya köprüleridir. Bu iki mekân kullanıcıları tarafından kullanılabilen yaya köprüleri Demokrasi Şehitleri Caddesi tarafından alanlara yaya girişi sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Şekil 4.26: Demokrasi Şehitleri Caddesi'ni Çayırbaşı Caddesi'ne bağlayan ara araç yolu (a), Demokrasi Şehitleri Caddesi'ni Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağı'na bağlayan yaya köprüsü (b)

BÖLÜM 5

DEĞERLENDİRME

5.1 Araştırma Alanına İlişkin Kıyasal Kamusal Mekânsal Karakterin Değerlendirilmesine Yönelik Yapılan Anket Değerlendirme

Araştırma alanındaki kullanım algısının belirlenmesinde yönelik anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Kullanıcıların sosyo- demografik özellikleri dikkate alınarak erişilebilirlik, yaşanabilirlik ve duyuşsal uygunluk başlıkları altında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu amaçla %75 güven düzeyinde ($p<0.05$) yapılan spearman korelasyon analizi sonuçları; Tablo 5.1' de verilmiş ve veriler bu tabloya göre sonuçlandırılmıştır. 200 kullanıcı üzerinde gerçekleştirilen anket verilerine göre; ankete katılanların %48'i kadın, %52'si erkek kullanıcılarıdır.

Anket verilerine göre 7 ile 6 ($r=-0,189^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre; İstanbul'da ikamet eden bireyler alana ulaşırken kişisel araçları ve ticari taksileri tercih ederken, İstanbul dışında ikamet eden kullanıcılar ağırlıklı olarak toplu taşımayı kullanmaktadırlar.

Tablo 5.1'de 7 ile 8 ($r= 0,271^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre alana araç ile gelen kullanıcılar otopark yetersizliği ve araç trafiği yoğunluğundan rahatsız olurken, yaya ya da toplu taşıma ile alana ulaşan kullanıcılar yaya ulaşımındaki kaldırım ve yönlendirme tabelalarının eksikliğini problem olarak görmekteyler.

7 ile 11 ($r= 0,293^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonda alana yaya olarak gelen kullanıcılar yayalaştırılmış alanların yetersizliğini kısıtlayıcı durum olarak değerlendirirken; araç ile gelen kullanıcılar kullanım yoğunluğunun yüksek oluşunu ve otopark yetersizliğini olumsuz durum olarak belirtmişlerdir.

Tablo 5.1'deki 7 ile 17 ($r= ,313^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonda araç ile gelen kullanıcılar alanda en çok otopark alanlarının bulunmasının ve arttırılmasını istemişlerdir.

Tablo 5.1: Kullanıcıların sosyo- demografik özellikleri ile Büyükdere Kıyı Bandı erişilebilirlik, yaşanabilirlik ve duymusal uygunluğuna yönelik talepler arasındaki ilişkiler.

Correlations																						
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	17	18	19A	19B	19C	19D	19E	19F	19G
1	-.223**	-.098	.043	-.232**	.168**	-.134*	.001	-.093	-.184**	-.080	-.133*	-.111	.052	-.068	-.112	.064	.053	-.058	-.125*	.074	.010	-.009
2	1,000	.344**	.009	.515**	.139*	-.141*	-.088	-.121*	.010	.047	.020	-.049	-.018	-.022	.097	.000	.220**	-.303**	.051	-.072	.064	.067
3		1,000	-.295**	.126*	.126*	-.069	-.131*	.032	.006	.052	.093	.040	-.079	.001	.168**	-.116	-.028	-.133*	.253**	-.040	-.001	.161*
4			1,000	.322**	-.059	.062	-.040	-.078	-.067	-.016	.007	-.099	-.083	-.003	-.098	.179**	.063	-.040	-.100	-.027	-.071	-.116
5				1,000	.018	.051	-.116	-.117*	.013	.043	.074	-.077	-.081	.052	-.007	.037	.119*	-.243**	.051	-.091	.123*	.015
6					1,000	-.189**	.154*	-.223**	-.093	-.132*	-.157*	-.093	.125*	.039	-.133*	.040	-.003	.030	-.189**	.052	.072	.063
7						1,000	.271**	.157*	.059	.293**	.089	.121*	-.169**	.313**	.015	-.022	-.181**	-.085	.177**	.078	.111	.039
8							1,000	.129*	.150*	.211**	-.087	.115	.044	.114	-.072	.057	-.104	.054	-.159*	.075	.161*	-.019
9								1,000	.040	-.283**	.037	-.001	-.057	.172**	-.142*	.003	-.078	.046	-.026	-.039	.049	.093
10									1,000	.232**	-.036	.151*	.044	.036	.127*	-.106	-.079	.097	.020	-.151*	.258**	-.019
11										1,000	.129*	.223**	-.044	.175**	.056	-.093	-.032	.009	.006	.041	.162*	.041
12											1,000	.164*	-.051	.017	.060	-.030	.003	-.078	.368**	-.059	-.303**	-.016
13												1,000	-.069	.252**	.151*	-.021	-.109	.047	.121*	-.143*	.121*	-.031
14													1,000	-.016	.032	.025	-.081	.040	.008	-.008	.097	-.095
17														1,000	.154*	-.051	-.152*	-.027	.091	.027	.226**	.027
18															1,000	-.123*	.021	-.044	.121*	-.033	.020	.101
19A																1,000	-.322**	-.297**	-.282**	-.119*	-.164**	-.143*
19B																	1,000	-.246**	-.233**	-.098	-.136*	-.118*
19C																		1,000	-.216**	-.091	-.126*	-.109
19D																			1,000	-.086	-.119*	-.104
19E																				1,000	-.050	-.044
19F																					1,000	-.060

Tablo5.1: (devam ediyor).

19G

1,000

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

1. Bölüm Sosyo- Demografik Yapı, 1. Cinsiyet (1: Kadın, 2: Erkek), **2.** Yaş (1: 18 yaş altı, 2: 19-24, 3: 25-35, 4: 36-50, 5: 51-65, 6: 65 ve üzeri), **3.** Meslek (1: Öğrenci, 2: Kamu personeli, 3: Akademisyen, 4: Serbest meslek, 5: Emekli, 6: Ev hanımı, 7: İşçi, 8: Çalışmıyor), **4.** Eğitim durumu (1: İlköğretim, 2: Lise, 3: Üniversite, 4: Yüksek lisans, 5: Doktora), **5.** Gelir düzeyi (1:750-1000TL, 2:1000-1500 TL, 3:1500-2500TL 4:2500-5000TL, 5:5000'dan fazla), **6.** İstanbul'da mı ikamet ediyorsunuz? (1: Evet, 2: Hayır), **2. Bölüm Erişilebilirlik, 7.** Kızı bandına ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz? (1: Yaya, 2: Bisiklet, 3: Toplu taşıma, 4: Ticari taksi, 5: Özel otomobil), **8.** Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri? (1: Yaya trafiği, 2: Yönlendirme eksikliği, 3: Kaldırım yetersizliği, 4: Otopark yetersizliği, 5: Araç trafiği, 6: Diğer), **9.** Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz? (1: Evet ,2: Hayır), **10.** Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir? (1: Sokak hayvanları, 2: Kaldırımları işgal eden esnaf, 3: Kaldırım yetersizliği, 4: Otopark yetersizliği, 5: Araç trafiği), **11.** Alanda erişilebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir? (1: Yayalar için ayrılmış yolların bulunmaması, 2: Yayalaştırılmış alanların yetersizliği ve birbirinden kopuk oluşu, 3: Odak noktalarının belirgin olmayışı, 4: Kullanım yoğunluğunun yüksek oluşu), **3. Bölüm Yaşanabilirlik, 12.** Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz? (1: Dinlenme, 2: Buluşma noktası, 3: Yürüyüş, 4: Geçiş alanı, 5: Fotoğraf çekme, 6: İbadet, 7: Eğlence-sosyalleşme, 8: Alışveriş, 9: Balık satın alma, 10: Eğitim, 11: İş), **13.** Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönde etkileyen etmenler nelerdir? (1: Parkların ve açık yeşil alanların yetersizliği, 2: Kamusal mekân kalitesi, 3: Hizmet alımındaki eksiklikler, 4: Yapılı çevrenin kalitesizliği, 5: Mevcut donatı elemanlarının uyumsuzluğu, 6: Terk edilmiş mekân varlığı, 7: Güvenlik), **14.** Donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı? (1: Plastik obje, 2: Bilgi panosu, 3: Yol iş./yönlendirici levha, 4: Gölge elemanı, 5: Çöp kovası, 6: Oturma bankı, 7: Aydınlatma elemanı, 8: Tuvalet, 9: Diğer), **4. Bölüm Duyumsal Uygunluk, 17.** Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir? (1: Açık yeşil alanlar, 2: Fotoğraf ve manzara noktaları, 3: Çocuk parkı, 4: Spor alanları, 5: Otopark, 6: Diğer), **18.** Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz? (1: İnsan- deniz ilişkisinin sağlandığı mekanlarda kalitenin artırılması, 2: Açık ve yeşil alanlarının nitelik ve nicelik yönünden iyileştirilmesi, 3: Yaya dolaşımının sürekliliğinin sağlanması, 4: Alanın kimliğine uygun işlevlendirilmesi- canlandırılması, 5: Cadde ve sokakların bakım ve onarımı, 6: Tarihi dokuda bakım ve restorasyon çalışmaları, 7: Kentsel donatı elemanlarının birbirleriyle ve çevreleriyle uyumlu hale getirilmesi, 8: Alt yapı yenilenmesi), **19.** Bu alan sizin için ne ifade ediyor? (19A: Deniz, 19B: Tarihi doku, 19C: Sosyal ortam, 19D: Balıkçılık, 19E: Spor, 19F: İş, 19G: Sanatçılar Sokağı)

Tablo 5.1’de 7 ile 19B ve 19D ($r=-0,181^{**}$, $r= 0,177^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonlara göre “Bu alan sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna araç ile gelen kullanıcılar ağırlıklı olarak balıkçılık cevabını verirken yaya olarak ya da toplu taşıma ile gelen kullanıcılar tarihi doku cevabını vermişlerdir. Anket sonucunda ortaya çıkan verilerden alana araç ile gelen kullanıcıların burada daha fazla zaman harcayacak rekreatif bir aktiviteyi tercih ettikleri sonucu çıkarılabilir.

Bu sonuca ek olarak araç ile gelen kullanıcılar 7 ile 17 ($r= 0,313^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre (Tablo 5.1) alanda bulunmasını istedikleri kullanımlar olarak spor alanlarını ve araçlarını park edebilecekleri otopark kullanımlarını tercih etmişlerdir.

9 ile 11 ($r=-0,283^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre (Tablo 5.1) yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli bulmayan kullanıcıların yayalar için ayrılmış yolların bulunmayışı ve yayalaştırılmış alanların yetersizliği ile birbirinden kopuk oluşunu kısıtlayıcı faktörler olarak görmekte-dirler.

12 ile 19 ($r= 0,258^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz sorusuna alışveriş iş veya balık satın alma cevabını veren kullanıcılar yoğunluklu olarak bu alan sizin için ne ifade ediyor sorusuna balıkçılık cevabını vermişlerdir.

Tablo 5.1’deki 13 ile 17 ($r= 0,252^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre mevcut donatı elemanlarının uyumsuzluğu, terkedilmiş mekân varlığı ve güvenlik gibi sorunları, alanı olumsuz yönden etkileyen faktörler olarak belirten kullanıcılar alanda spor alanları, çocuk oyun alanları ve otopark gibi kendilerini, araçlarını ve çocuklarını güvende hissedecekleri kullanımların bulunmasını istediklerini ifade etmişlerdir.

14 ile 7 ($r=-0,169^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonunda (Tablo 5.1) alana yaya veya bisikletli olarak gelen kullanıcılar, tercihe sunulan donatı elemanlarından gölge elemanı (pergola, vb.), çöp kutusu, oturma bankı gibi dinlenme aktivitesine olanak sağlayacak donatı elemanlarının alanda bulunmasını tercih etmektedirler.

Tercih sıralamasının belirlenmesi kapsamında 15. ve 16. sorular ayrıca değerlendirmeye alınmıştır.

15. soruda alanın sizin için etkisi ile ilgili aşağıdakilerden hangilerini söyleyebilirsiniz sorusuna kullanıcılar yoğunluklu olarak ilk üç tercihini sırası ile; kıyı etkisi (deniz), mekân etkisi ve tarihi doku özelliğini belirtmişlerdir.

16. soruda alanda sizi rahatsız eden unsurlar nelerdir? sorusuna kullanıcılar ilk üç tercihini sırası ile bakımsızlık, kalabalık, koruma ve restorasyon çalışmalarının yetersizliği olarak belirtmişlerdir.

17 ile 7 ($r=0,313^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonunda (Tablo 5.1) alana yaya olarak veya toplu taşıma ile ulaşan kullanıcılar açık yeşil alanlar ve fotoğraf ve manzara noktaları gibi mekânların alanda bulunmasını talep ederken; özel araç ile alana gelen kullanıcılar spor alanlarını ve araçlarını park edebilecekleri otopark kullanımlarının alanda bulunmasını tercih etmişlerdir.

Tablo 5.1'deki 18 ile 3 ($r=0,168^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre kullanıcıların eğitim seviyesi arttıkça, tarihi dokuda bakım ve restorasyon çalışmaları, kentsel donatı elemanlarının birbirleriyle ve çevreleriyle uyumlu hale getirilmesi, alt yapı yenilenmesi gibi alanın bakımlı bir hale dönüşmesi yönünde iyileştirme çalışmalarının yapılması talep edilmiştir.

19A ile 4 ($r=0,179^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre (Tablo 5.1) eğitim seviyesi yükseldikçe alanı tanımlayan ifade olarak "Deniz" seçeneği tercih edilmiştir.

19B ile 2 ve 7 ($r=0,220^{**}$, $r=-0,181^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonlarında (Tablo 5.1) yaşları daha büyük olan ve alana yaya ya da bisiklet kullanarak ulaşım sağlayan kullanıcılar "Bu alan sizin için ne ifade ediyor?" sorusuna tarihi doku cevabını vermişlerdir.

Tablo 5.1'deki 19C ile 2 ve 5 ($r=-0,303^{**}$, $r=-0,243^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyonlarında yaşları daha küçük olan ve gelir seviyesi düşük olan kullanıcılar bu alanı sosyalleşme alanı (sosyal ortam) olarak tanımlamaktadırlar.

19F ile 17 ($r=0,226^{**}$) değişkenleri arasındaki anlamlı korelasyona göre (Tablo 5.1) alanı iş için tercih eden kullanıcıların bu alanda otopark bulunmasını talep etmişlerdir.

Yaş ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik sorularına verilen cevaplar arasında Büyükdere Kıyı Bandına nasıl ulaşım sağlıyorsunuz? Sorusuna verilen cevap arasında ($p>.05$) gruplar arası anlamlı fark vardır. Yaş grubu arttıkça alana ulaşımın ticari taksi ya da şahsi araçlar ile sağlandığı görülmektedir (Tablo 5.2).

Tablo 5.2: Yaş ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi (Orijinal, 2019).

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Büyükdere Kıyı Bandına nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?	Between Groups	25,321	5	5,064	3,102	0,010
	Within Groups	316,674	194	1,632		
	Total	341,995	199			
Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir?	Between Groups	16,961	5	3,392	1,836	0,108
	Within Groups	358,539	194	1,848		
	Total	375,500	199			
Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz?	Between Groups	0,899	5	0,180	1,010	0,413
	Within Groups	34,521	194	0,178		
	Total	35,420	199			
Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda, hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?	Between Groups	1,856	5	0,371	0,217	0,955
	Within Groups	332,144	194	1,712		
	Total	334,000	199			
Alan içerisinde erişilebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir?	Between Groups	4,950	5	0,990	0,741	0,593
	Within Groups	259,050	194	1,335		
	Total	264,000	199			
Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	15,423	5	3,085	0,458	0,807
	Within Groups	1305,732	194	6,731		
	Total	1321,155	199			
Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönden etkileyen etmenler nelerdir?	Between Groups	46,481	5	9,296	2,671	0,023
	Within Groups	675,099	194	3,480		
	Total	721,580	199			
Aşağıdaki donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı?	Between Groups	27,324	5	5,465	0,893	0,487
	Within Groups	1187,056	194	6,119		
	Total	1214,380	199			
Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir?	Between Groups	12,008	5	2,402	0,893	0,487
	Within Groups	521,867	194	2,690		
	Total	533,875	199			
Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz?	Between Groups	45,748	5	9,150	1,792	0,116
	Within Groups	990,407	194	5,105		
	Total	1036,155	199			
Bu alan sizin için ne ifade ediyor?	Between Groups	6,815	5	1,363	0,410	0,842
	Within Groups	645,565	194	3,328		
	Total	652,380	199			

Meslek grupları ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik sorularına verilen cevaplar arasında Büyükdere Kıyı Bandı'na nasıl ulaşım sağlıyorsunuz? Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir? Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz? Sorusuna verilen cevap arasında ($p>.05$) gruplar arası anlamlı fark vardır (Tablo 5.3).

Tablo 5.3: Meslek grupları ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi (Orijinal, 2019).

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Büyükdere Kıyı Bandı'na nasıl ulaşım sağlıyorsunuz	Between Groups	48,771	7	6,967	4,562	0,000
	Within Groups	293,224	192	1,527		
	Total	341,995	199			
Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir?	Between Groups	29,192	7	4,170	2,312	0,028
	Within Groups	346,308	192	1,804		
	Total	375,500	199			
Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz?	Between Groups	1,749	7	0,250	1,424	0,197
	Within Groups	33,671	192	0,175		
	Total	35,420	199			
Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda, hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?	Between Groups	9,049	7	1,293	0,764	0,618
	Within Groups	324,951	192	1,692		
	Total	334,000	199			
Alan içerisinde erişilebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir?	Between Groups	15,965	7	2,281	1,766	0,096
	Within Groups	248,035	192	1,292		
	Total	264,000	199			
Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	93,028	7	13,290	2,078	0,048
	Within Groups	1228,127	192	6,396		
	Total	1321,155	199			
Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönden etkileyen etmenler nelerdir?	Between Groups	31,993	7	4,570	1,273	0,266
	Within Groups	689,587	192	3,592		
	Total	721,580	199			
Aşağıdaki donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı?	Between Groups	33,546	7	4,792	0,779	0,605
	Within Groups	1180,834	192	6,150		
	Total	1214,380	199			
Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir?	Between Groups	20,667	7	2,952	1,105	0,362
	Within Groups	513,208	192	2,673		
	Total	533,875	199			
Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz?	Between Groups	40,860	7	5,837	1,126	0,348
	Within Groups	995,295	192	5,184		
	Total	1036,155	199			
Bu alan sizin için ne ifade ediyor?	Between Groups	39,906	7	5,701	1,787	0,092
	Within Groups	612,474	192	3,190		
	Total	652,380	199			

Eğitim Seviyesi ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik sorularına verilen cevaplar arasında bu alan sizin için ne ifade ediyor? Sorusuna verilen cevap arasında ($p > .05$) gruplar arası anlamlı fark vardır (Tablo 5.4).

Tablo 5.4: Eğitim seviyesi ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi (Orijinal, 2019).

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Büyükdere Kıyı Bandı'na nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?	Between Groups	5,331	4	1,333	0,772	0,545
	Within Groups	336,664	195	1,726		
	Total	341,995	199			
Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir?	Between Groups	16,011	4	4,003	2,171	0,074
	Within Groups	359,489	195	1,844		
	Total	375,500	199			
Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz?	Between Groups	0,449	4	0,112	0,626	0,644
	Within Groups	34,971	195	0,179		
	Total	35,420	199			
Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda, hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?	Between Groups	1,455	4	0,364	0,213	0,931
	Within Groups	332,545	195	1,705		
	Total	334,000	199			
Alan içerisinde erişebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir?	Between Groups	7,475	4	1,869	1,421	0,229
	Within Groups	256,525	195	1,316		
	Total	264,000	199			
Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	8,694	4	2,174	0,323	0,862
	Within Groups	1312,461	195	6,731		
	Total	1321,155	199			
Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönden etkileyen etmenler nelerdir?	Between Groups	32,823	4	8,206	2,323	0,058
	Within Groups	688,757	195	3,532		
	Total	721,580	199			
Aşağıdaki donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı?	Between Groups	9,178	4	2,295	0,371	0,829
	Within Groups	1205,202	195	6,181		
	Total	1214,380	199			
Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir?	Between Groups	4,572	4	1,143	0,421	0,793
	Within Groups	529,303	195	2,714		
	Total	533,875	199			
Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz?	Between Groups	19,228	4	4,807	0,922	0,452
	Within Groups	1016,927	195	5,215		
	Total	1036,155	199			
Bu alan sizin için ne ifade ediyor?	Between Groups	37,668	4	9,417	2,987	0,020
	Within Groups	614,712	195	3,152		
	Total	652,380	199			

Gelir durumu ile erişebilirlik ve yaşanabilirlik sorularına verilen cevaplar arasında alan içerisinde erişebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir? Sorusuna verilen cevap arasında

($p > .05$) gruplar arası anlamlı fark vardır (Tablo 5.5).

Tablo 5.5: Gelir durumu ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi (Orijinal, 2019).

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Büyükdere Kıyı Bandına nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?	Between Groups	5,512	4	1,378	0,799	0,527
	Within Groups	336,483	195	1,726		
	Total	341,995	199			
Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir?	Between Groups	14,401	4	3,600	1,944	0,105
	Within Groups	361,099	195	1,852		
	Total	375,500	199			
Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz?	Between Groups	1,127	4	0,282	1,603	0,175
	Within Groups	34,293	195	0,176		
	Total	35,420	199			
Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda, hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?	Between Groups	4,180	4	1,045	0,618	0,650
	Within Groups	329,820	195	1,691		
	Total	334,000	199			
Alan içerisinde erişilebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir?	Between Groups	15,286	4	3,821	2,996	0,020
	Within Groups	248,714	195	1,275		
	Total	264,000	199			
Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	8,430	4	2,107	0,313	0,869
	Within Groups	1312,725	195	6,732		
	Total	1321,155	199			
Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönden etkileyen etmenler nelerdir?	Between Groups	17,566	4	4,392	1,216	0,305
	Within Groups	704,014	195	3,610		
	Total	721,580	199			
Aşağıdaki donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı?	Between Groups	33,798	4	8,449	1,396	0,237
	Within Groups	1180,582	195	6,054		
	Total	1214,380	199			
Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir?	Between Groups	6,685	4	1,671	0,618	0,650
	Within Groups	527,190	195	2,704		
	Total	533,875	199			
Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz?	Between Groups	26,766	4	6,691	1,293	0,274
	Within Groups	1009,389	195	5,176		
	Total	1036,155	199			
Bu alan sizin için ne ifade ediyor?	Between Groups	6,125	4	1,531	0,462	0,764
	Within Groups	646,255	195	3,314		
	Total	652,380	199			

İkamet ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik sorularına verilen cevaplar arasında Büyükdere

Kıyı Bandına nasıl ulaşım sağlıyorsunuz? Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir? Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz? Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz? Sorularına verilen cevaplar arasında ($p>.05$) gruplar arası anlamlı fark vardır (Tablo 5.6).

Tablo 5.6: İkamet ile erişilebilirlik ve yaşanabilirlik arasındaki tek yönlü varyans analizi (Orijinal, 2019).

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Büyükdere Kıyı Bandına nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?	Between Groups	26,486	1	26,486	16,621	0,000
	Within Groups	315,509	198	1,593		
	Total	341,995	199			
Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir?	Between Groups	8,148	1	8,148	4,392	0,037
	Within Groups	367,352	198	1,855		
	Total	375,500	199			
Yaya kaldırımlarını gezinti için yeterli buluyor musunuz?	Between Groups	1,755	1	1,755	10,321	0,002
	Within Groups	33,665	198	0,170		
	Total	35,420	199			
Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda, hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?	Between Groups	2,952	1	2,952	1,766	0,185
	Within Groups	331,048	198	1,672		
	Total	334,000	199			
Alan içerisinde erişilebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir?	Between Groups	4,436	1	4,436	3,384	0,067
	Within Groups	259,564	198	1,311		
	Total	264,000	199			
Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	31,994	1	31,994	4,914	0,028
	Within Groups	1289,161	198	6,511		
	Total	1321,155	199			
Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönden etkileyen etmenler nelerdir?	Between Groups	3,285	1	3,285	0,906	0,342
	Within Groups	718,295	198	3,628		
	Total	721,580	199			
Aşağıdaki donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı?	Between Groups	19,028	1	19,028	3,152	0,077
	Within Groups	1195,352	198	6,037		
	Total	1214,380	199			
Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir?	Between Groups	3,195	1	3,195	1,192	0,276
	Within Groups	530,680	198	2,680		
	Total	533,875	199			
Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz?	Between Groups	15,948	1	15,948	3,095	0,080
	Within Groups	1020,207	198	5,153		
	Total	1036,155	199			
Bu alan sizin için ne ifade ediyor?	Between Groups	0,392	1	0,392	0,119	0,730
	Within Groups	651,988	198	3,293		
	Total	652,380	199			

5.2 Araştırma Alanına İlişkin Kıyasal Kamusal Mekânın Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Büyükdere K1Y1 Bandı içerisinde yer alan kamusal alanların kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirilirken; Kevin Lynch'in kent imgesinin bileşenlerinden yararlanılmıştır. Kamusal alanların mekânsal karakteristiğinin incelenmesinde Büyükdere K1Y1 Bandı'nın sahip olduğu kimlik göz önünde bulundurulmuştur. Alan içerisinde yapılara çok fazla sonradan eklenen sundurmalar bulunmaktadır. Bu eklentiler görsel kirlilik oluştururken aynı zamanda güvenlik açısından tehdit oluşturmaktadır. Büyükdere K1Y1 Bandı'nda tabelaların oluşturduğu görsel karmaşa gözü yormaktadır. Farklı çeşitlilikte ve büyüklükteki tabelalar alanın algılanabilirliğini azaltmaktadır. Mekânsal durum tespitleri kapsamında ele alınan kentsel imaj haritasında da kamusal mekanlar kentsel peyzaj tasarımı açısından yollar, kenarlar/ sınırlar, bölgeler, düğüm / odak noktaları, işaret öğeleri başlıkları altında incelenmiştir.

5.2.1 Yollar

Büyükdere K1Y1 Bandı içerisinde yer alan yollar imgesel yönden değerlendirilmiştir. Yollar bazen yönlendirme, bazen mekanları algılama ve zaman zaman da sınır etkisi oluşturmaktadır. Araştırma alanı araç ve yaya yolundan oluşmaktadır.

- **Araç yolu:** Büyükdere K1Y1 Bandı içerisinde yer alan araç yolu aynı zaman da araştırma alanının sınırını oluşturmaktadır. Boğaziçi'ne paralel uzanan araç yolu Çayırbaşı ve Demokrasi Şehitleri Caddeleri oluşturmaktadır. Demokrasi Şehitleri Caddesi araştırma alanının sınırını çizirken; Çayırbaşı Caddesi hem alan sınırı hem de yaya yollarının sınırını oluşturmaktadır. Tek araçlık olan Çayırbaşı Caddesi'nin trafik akış yönü Tarihi Büyükdere İskelesi'nin kuzeydoğusundan başlayıp Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi'nin kuzeyine kadar devam etmektedir (Şekil 5.1a). Çayırbaşı Caddesi'ne erişim yaya yolu kenarına park edilen araçlar tarafından zaman zaman kısıtlanmaktadır (Şekil 5.1.b). Kullanımların yoğunluğu Çayırbaşı Caddesi'nden olduğundan kullanıcılar açısından önemli bir aks özelliği taşımaktadır.

Trafik yoğunluğu gün içerisinde normal akışında seyrederken akşama doğru yoğunlaşmaktadır. Çayırbaşı Caddesi istikameti ve başlangıç noktası net şekilde belli olmaktadır. Caddenin bitkisel öğeleri yoktur. Çayırbaşı Caddesi tek yönlü sınırlandırması olan bir caddedir. Alternatif seçeneği Demokrasi Şehitleri Caddesi'dir.

Şekil 5.1: Çayırbaşı Caddesi'nin Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzeyinde kalan bölümü (a), Çayırbaşı Caddesi'nde araçların yanlış park edilmesi (b)

- **Yaya yolu:** Araştırma alanı içerisinde yer alan yaya yolları aynı zamanda bölgelerin sınırını oluşturmaktadır. Araştırma alanı içerisindeki yollar parçalanmış ve birbirinden kopuk şekildedir. Yaya yollarının sürekliliğinin sağlanmasının en önemli sebepleri araçların yaya kaldırımlara park edilmesi ve esnafların kaldırımları işgal etmesidir (Şekil 5.2a). Yaya yolları birbirinden farklı ölçülerdedir. Döşemelerinde sorunlar bulunmaktadır. Engellilerin yaya yollarına erişim sağlamaları için gerekli düzenlemeler alanın birçok noktasında uygulanmıştır. Yaya yolları görme engelliler için ergonomik değildir. Yaya yollarının başlangıç ve sonundaki rampalara görme engelliler için doku farklılıkları oluşturulmuş fakat sürekliliği sağlanmamıştır (Şekil 5.2b). Bitkilendirme zayıf olmakla birlikte mevcut bitkiler de bakımsız durumdadırlar.

Kullanım yoğunluklarına göre derecelendirildiğinde Çayırbaşı Caddesi kenarında bulunan yaya yolu alan içerisinde en çok talep gören kısımdır. Alan içerisindeki tüm kamusal alanlara eşit mesafede erişim bu yaya yolundan gerçekleşmektedir. Ölçütleri 60 cm ile 290 cm arasında değişen yaya yolu bir bütünlük oluşturmamaktadır. Parçalanmış ve yer yer daralan yollar amaca uygun yönlendirme yapamadığından tasarım bütünlüğünü bozmuş, araştırma alanı içerisinde problem oluşturmaktadır. Kaldırım yapısı bozulan yaya yolları yürüyüşü zorlaştırmaktadır (Şekil 5.3a). Ceyhun Halk Kütüphanesi kuzeyinden başlayan Sarıyer Belediye Başkanlığı kuzeyine kadar uzanan bölümde mevcut yaya yolu bitkilendirmesine rastlanmaktadır. Yaya yolunda bulunan bitkiler kıyı bandının tarihi dokusu ve silüetine önemli katkı sağlamaktadır (Şekil 5.3b). Araçların yaya yollarını otopark olarak kullanması sonucu sirkülasyonda sorunlar yaşanmaktadır (Şekil 5.3c).

Araştırma alanı içerisinde çıkmaz sokaklar tali yaya yolu görevini üstlenmişlerdir. Ana yaya yoluna dik açıyla bağlanan tali yaya yolları alan içerisindeki en düz sirkülasyon hattına sahip, kısa mesafeli yaya yollarıdır. Bu yaya yollarından Merdiven Çıkmaızı ve Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağı hizmet alanları bölgesine ulaşımı sağlamakta ve kullanımları birbirine bağlamaktadır. Merdiven Çıkmaızı'nın bulunduğu yaya yolu düz ve bakımsızdır (Şekil 5.4a). Düz, geniş ve kısa sirkülasyon hattı olan Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağı olarak adlandırılan Canfes Sokağı kullanıcıların sıklıkla tercih ettiği alanlardır. Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağı bakımlı olmasına karşın tasarım olarak özgün detaylar sergilememektedir (Şekil 5.4b).

Şekil 5.4: Merdiven Çıkmazının Çayırbaşı Caddesi'nden görünüşü (a), Nubar Terziyan Sanatçılar Sokağına bir bakış (b)

Demokrasi Şehitleri Caddesi'ne sınırı olan yaya yolu; Gemi Kurtarma İstasyonunun güneydoğusundan Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'na devam etmektedir. Bu yaya yolunun kullanımında yaya sirkülasyonu oldukça azdır. Değişken yol genişlemelerine sahip yaya yolu bakımsız durumdadır. Yönlendirme açısından da zayıf durum olan yol kullanıcılar tarafından tercih edilmemektedir.

5.2.2 Kenarlar/ Sınırlar

Büyükdere Kıyı Bandı içerisindeki sınırlar algılanmayan doğrusal unsurlardır. Sınırlar değerlendirilirken algılanması, sürekliliği ve iki alanı birbirinden ayırışı gibi özellikler ele alınmıştır. Araştırma alanındaki kullanımlar birbirlerine sınır görevi üstlenmiş olsa da asıl sınırları araştırma alanı sınırı ve deniz adası sınırı oluşturmaktadır. Büyükdere Kıyı Bandı'ndaki sınırlar sadece bu iki sınır olmayıp doğal sınırlar da yer almaktadır.

- **Araştırma alanı sınırı:** Araştırma alanı sınırı yollardan oluşmaktadır. Çayırbaşı Caddesi ve Demokrasi Şehitleri Caddesi aynı zamanda güçlü kenar öğeleridir ve sınırları oluşturan karakteristiklerle desteklenmektedir. Demokrasi Şehitleri Caddesi deniz adalarının oluşmasını sağlamıştır.

- **Deniz adası sınırı:** İki alanı birbirinden ayıran deniz adası sınırı doğal ve parçalı bir kenar ögesidir. Deniz adası kenarında yer alan kamusal alanların kapalı oluşu algılanmasını güçleştirmektedir. Parklara ve kütüphaneye kıyısı olan deniz adaları ulaşılabilir, görülebilir bir konumdadır. Buralarda deniz adaları çok güçlü bir imge haline dönüşmüştür. Deniz adasının araç yolu ve yaya köprüleri tarafından bölünmesi sürekliliğini etkilemektedir. Uzamsal olarak belirgin olan deniz adalarına erişim kullanımların bazı noktalarından gerçekleşmektedir. Yakınında yer alan kullanım türlerinin çeşitliliği azdır. Demokrasi Şehitleri Caddesi kenarında yer alan yaya yolundan deniz adalarına erişim yapılabilmektedir. Deniz adasına kıyısı olan kullanımlar Demokrasi Şehitleri Caddesi'nden görülebilir bir konumdadır (Şekil 5.5).

Şekil 5.5: Deniz adasının Çelik Gülersoy Parkı ve hizmet alanlarına oluşturduğu sınır.

5.2.3 Bölgeler

Büyükdere Kıyı Bandı'nda yer alan bölgeler kullanım ve işlev açısından birbirinden farklılaşmaktadır. Bölgeler birbirlerine oldukça yakındır ve süreklilik gösteren belirgin, algılanabilir alanlardan oluşmaktadırlar. Kesin sınırlar ile birbirlerinden ayrılırlar ve

karakteristik özelliklere sahiptirler. Araştırma alanı içerisindeki bölgeler doku, form, ayrıntı, işlev, süreklilik durumlarına göre değerlendirilmiştir. Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde yer alan bölgeler: konut bölgesi, kamusal alan bölgesi, ticari alan bölgesi ve açık- yeşil alan bölgesidir.

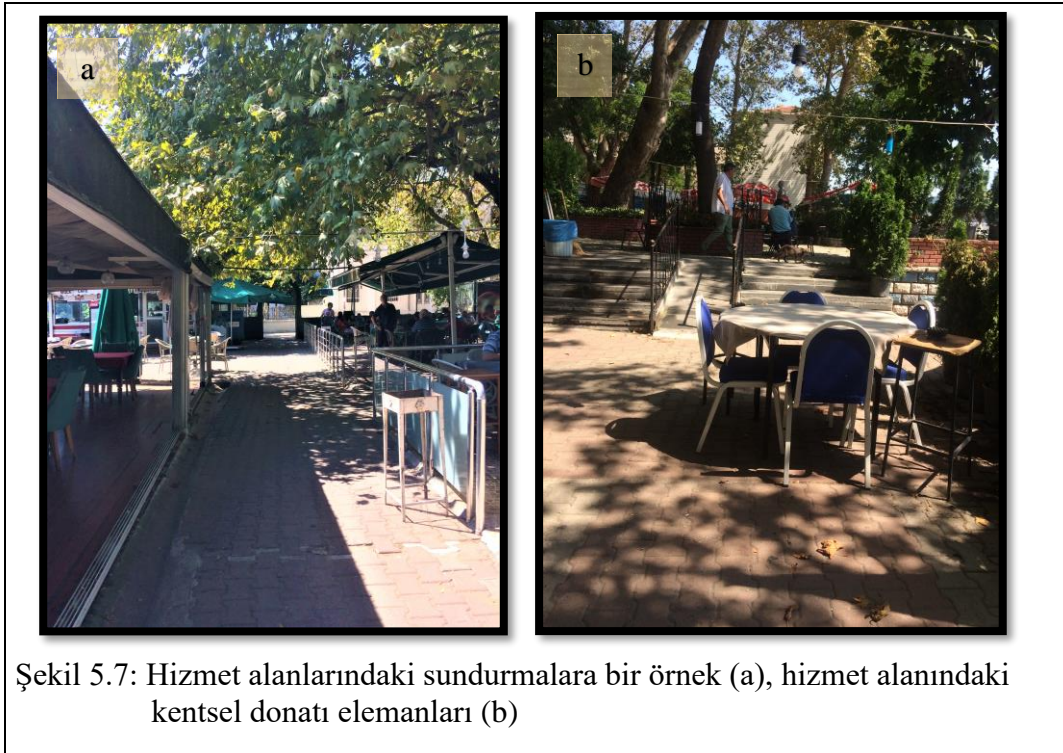
- **Konut alanları bölgesi:** Kıyı bandı içerisinde yer alan en yoğun kullanım alanları konut bölgesidir. Araştırma alanı içerisinde yer alan konut bölgeleri tarihi bir kimliğe sahiptir. Konut bölgelerinin bir arada oluşu güçlü bir imge oluşturmaktadır. Kullanımları, dokuları ve durumları ile diğer bölgelerden hemen ayrılırlar. Konut bölgelerinde yer alan yapılarda mimari bir benzerlik bulunmaktadır. Konut bölgeleri sıkışık ve bitişik nizamda bulunan birçoğu tescilli yapılardan oluşmaktadır (Şekil 5.6a). Bu ahşap yapılardan bir kısmı restore edilmesine karşın bir kısmı bakımsız durumdadır. Büyükdere Kıyı Bandı'nın sahip olduğu tarihi kimliği bakımsız yapılar bozmaktadır (Şekil 5.6b).

Bu yapıların bir kısmı yaya yolları ile ilişkilendirildiğinde yayalar için güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Yapıların arka avlusunda bulunan bahçeler vasat durumdadır. Restore edilmiş yapıların bahçeleri de bakımlı durumdadır. Tarihi yapı

özellikleri bakımından dokuları süreklilik oluştursa da araştırma alanı içerisinde estetik kaygısı en yüksek alanlardır.

- **Kamusal alan bölgesi:** Araştırma alanı içerisinde yer alan kamusal alan bölgesi; kamu alanlarından ve hizmet alanlarından oluşmaktadır. Kamu binalarının oluşturduğu bölgelerde yapılar da bahçeleri de oldukça bakımlı durumdadır. İmgesel olarak güçlü alanların oluşturduğu bölgelerdir. Deniz adalarına kıyıları olan bu yapıların dokuları güven vermektedir. Hizmet alanlarının oluşturduğu alanlar kamusal alan bölgesinin en sorunlu mekanlarıdır. Bu alanlar deniz adası kıyısına konumlanmış bakımsız mekanlardan oluşmaktadır. Her gelir grubuna hitap eden bu mekanların alternatif seçeneği yoktur. Bu da kullanıcılara başka alternatif bırakmamaktadır. Kamusal mekanların kalitesiz, düzensiz ve yetersiz oluşu işlevlerini yerine getirememelerine sebep olmaktadır. Düzensiz yapılaşmanın örneği olan hizmet alanları birbirinden farklı malzemelerden oluşmaktadır (Şekil 5.7a). Gölge elemanları estetik açıdan olumsuz görünüm sergilemektedir. Kentsel donatı elemanlarının birbirleriyle olan uyumsuzluğu ve eksikliği mekanların dokularını bozmaktadır (Şekil 5.7b).

Hizmet alanları içerisinde bulunan aydınlatma ögeleri yetersiz kalmaktadır. Alan içerisinde yapılmış olan bitkilendirmenin bir kısmı tarihi nitelik taşıırken yeni yapılmış bitkilendirme gerekli bakım ve özen gösterilmemiştir. Bitki kasaları özensiz seçilmiş olmasının yanı sıra deforme olmuş durumdadır. Hizmet alanları içerisinde engelli erişimi için bir rampa bulunmaktadır. Bu alanda bitkilendirmeye gerekli özen gösterilmemiştir. Bitkiler kendi haline bırakılmıştır.

- **Ticari alan bölgesi:** Kıyı bandı içerisinde yer alan bu bölge de fiziksel özellikler kadar sosyal özellikleri de önem taşımaktadır. Bu bölgelerdeki yapılar geniş ve bakımlıdır. Restorasyonu gerçekleştirilen yapılardan oluşan ticari alan bölgesindeki bitki kullanımı yetersizdir. Ağırlıklı olarak sert zeminden oluşmaktadır. Demokrasi Şehitleri Caddesi'nden bu bölgenin yapıları oldukça ihtişamlı görünmektedir (Şekil 5.8). Yapı ayrıntıları tasarımlarla güçlendirilmiştir.

Şekil 5.8: Ticari amaçlı işletilen Fuat Paşa Yalısı.

- **Yeşil alan bölgesi:** Araştırma alanı içerisinde büyüklüğü en az kullanım yoğunluğu en fazla olan bölgelerdir. Büyükdere Kıyı Bandı içerisindeki parklar yeşil alan bölgelerini oluşturmaktadır. Fiziksel işlevlerine göre bu alanlar değerlendirildiğinde kullanım alanları arasında ayırıcı görev üstlenmişlerdir. Büyükdere Kıyı Bandı'nın estetik görünümü yeşil alanlar ile vurgulanmakta, mevcut kullanımların daha iyi algılanması sağlanmaktadır. Kullanım alanları bakımından çocuk oyun alanı ve spor alanı komplekslerini kapsamaktadırlar. Yürüyüş, seyir, gezinti gibi aktif rekreasyonel aktivitelerde bu alanlarda gerçekleştirilmektedir. Parklara ulaşım alan içerisinde yürüme mesafesindedir. Yeşil alanların kıyı bandı boyunca bir sürekliliği

yoktur. Parklarda gerçekleştirilen formal tasarım bitkisel doku ile yumuşatılmıştır. Kıyı bandı içerisinde bulunan çok yıllık bitkilere parklarda da rastlanmakta olup, gerekli bakımlar düzenli olarak yapılmamaktadır. Her mevsim düzenli mevsimlik iek türleri dikilmektedir.

Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı'nda kullanımlar arası geçiş oldukça sert bir tasarım ile ifade edilmiştir. Bu parkta deniz- insan ilişkisi st düzeye çıkmaktadır. ocuk oyun alanı ve spor alanı da bu park içerisinde yer almaktadır. ocuk oyun alanları plastik malzeme ve demir konstrüksiyondan oluşmaktadır. ocuk oyun alanı yaş ayırımı yapmadan 2- 6 yaş grubu ve 6- 12 yaş grubuna aynı anda hitap etmektedir. Yetişkinler için alan içerisinde spor kompleksi bulunmaktadır. ocuk oyun alanları ile spor komplekslerinin arasında bir ayırım bulunmamakla beraber birbirlerine yakın konumlandırılmıştır. ocuk oyun alanlarına uygun yer döşemesi kullanılmıştır. Parkta  çeşit döşeme malzemesi kullanılmıştır. Kentsel donatı elemanlarından oturma bankı, aydınlatma elemanı ve çöp kutuları bulunmaktadır. Kıyıya yakın oturma birimlerinin bir kısmını genellikle yaşlılar kullanmaktadır. Buna karşın banklar yaslanmaya uygun detaylar içermemektedir. Deniz adası ile parkın arasında demir korkuluklar bulunmaktadır (şekil 5.9a). ocuk oyun alanı çevresinde kullanılan bitkilendirmede tehlike arz edecek türler yer almamaktadır. Mevcut bitkilendirmeye gerekli bakım yapılmadığından dolayı bitkisel tasarım özellikleri belli olmamaktadır (şekil 5.9b).

Çelik Gülersoy Parkı'nda fiziksel aktivite yer almamaktadır. Park işlev açısından dinlenme alanı olarak kullanılmaktadır. Bitkisel doku park içerisinde algılanan en güçlü alanlardır. Bitkilerin çevreleri çoğunlukla demir korkuluklarla çevrilidir. Bu da insanın yeşil alanda hissettiği psikolojik olumlamayı azaltmaktadır (Şekil 5.10a). Bitkilendirme tasarımı bu alanda yoğun olmasına karşın gerekli bakım çalışmaları yapılmamaktadır. Tek çeşit yer döşemesi kullanılmış olsa da zemin de eğim farklıları yürüyüş açısından rahatsızlık oluşturmaktadır. Parkta kullanılan kentsel donatı elemanları birbirini tamamlar nitelikte değildir. Farklı çeşitlilikte aynı türden kullanılan donatı elemanları alanın algılanmasına engel olmaktadır. Mesela alan içerisinde bitki kasaları iki çeşit, oturma birimleri üç çeşit kullanılmıştır (Şekil 5.10b). Ayrıca park içerisinde kullanılan donatı elemanların bazıları deforme olmuş durumdadır. Park ile deniz adası arasında kullanılan korkuluklar bu alanda daha serbest bırakılıp, göz seviyesinin altında tutulmuştur.

5.2.4 Düğüm/ Odak Noktaları

Büyükdere Kıyı Bandı içerisindeki düğüm/ odak noktaları; ulaşımın kırılma noktası olan ara araç bağlanma noktası ve karakteristik açıdan alan içerisinde farklılaşan açık yeşil alanlardır. Ara araç bağlanma noktası Büyükdere Kıyı Bandı'na ulaşım sağlayan ara bir noktada olup çevre algılanabilmektedir. Araç kullanıcılarına bu noktada nereye gideceği ile ilgili kesin bir karar vermesi gerekmektedir. Bu düğüm noktası hem bir kesişim hem de bir yoğunlaşma alanıdır. Araştırma alanı içerisinde yer alan açık- yeşil alanlar kıyı bandı kullanıcılarının buluşma, dinlenme, toplanma, geçiş, rekreatif faaliyetlerde bulunma mekanlarıdır. Bu mekanlar Büyükdere Kıyı Bandı kullanıcıları için en önemli odak noktalarını oluşturmaktadır. Bu odak noktaları Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı ve Çelik Gülersoy Parkı'dır. Araştırma alanı içerisinde yer alan odak noktaları dışı dönüktür. Bu odak noktalarında bulunan kişi yön tayini yapabilir ve nereye nasıl ulaşabileceğini kolaylıkla fark edilebilmektedir. Odak noktaları kıyı bandı içerisindeki açık- yeşil alanlarda net bir şekilde imgelenebilmektedir. Çelik Gülersoy Parkı hizmet alanlarına karakteristik özellikler katan önemli bir odak noktasıdır.

Şekil 5.11: Ali Yılmaz Balıkçılar Parkı.

5.2.5 İşaret Ögeleri

Büyükdere Kıyı Bandı içerisinde işaret ögesi olarak algılanan birçok referans noktası yer almaktadır. Bu işaret ögeleri çeşitlilik bakımından farklılık göstermektedir. Kıyı bandı içerisinde yer alan kamusal alanları tanımlamada işaret ögeleri ön plana çıkmaktadır. Araştırma alanı içerisinde yer alan işaret ögelerinin birçoğu kıyı bandını algılamada imgesel olarak anlam kazanmaktadır.

Şekil 5.12: Tarihi Büyükdere İskelesi (a), Atatürk Büstü (b)

Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi, Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi, Kara Kethüda Camii, Balıkçılar Pazarı, Atatürk Büstü, yaya köprüsü ve Tarihi Büyükdere İskelesi kıyı bandında yer alan işaret ögeleridir. Demirtaş Ceyhun Halk Kütüphanesi Büyükdere Kıyı Bandı'nın sınırlarının bittiği yerde konumlanırken yön belirlemede bir işaret ögesi olarak dikkat çekmektedir. Kütüphanenin kuzeyinde yer alan *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı) adlı ağaç türü ihtişamı ile dikkat çekmektedir. Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi ve Kara Kethüda Camii tarihi kimliğe sahip işaret ögeleridir. Tarihi Büyükdere İskelesi işlevsel olarak bir iskele olarak kullanılmasa da sembolik olarak önem kazanmaktadır (Şekil 5.12a). Tarihi ve mimarisi ile imgesel olarak tanımlanmış bir işaret ögesidir. Balıkçılar Pazarı'nın bulunduğu alan Büyükdere Kıyı Bandı'nı sıkça kullananlar için bilinen bir işaret ögesidir. Kültürel sürdürülebilirlik açısından önem taşıyan bir alandır. Bu yaya köprüsü Büyükdere Kıyı Bandı kullanıcıları tarafından aktif olarak kullanılan bir işaret ögesidir. Çelik Gülersoy Parkı'nda yer alan Atatürk Büstü kıyı bandı içerisindeki tek büst olarak ön plana çıkmaktadır (Şekil 5.12b).

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentsel tasarım ve kamusal alanların tasarımı kamu içindir. Tasarım süreçleri kamuyu oluşturan tüm vatandaşları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir. İnsanlar kent imgesini oluşturan algıda kimliği olan, kendilerini buldukları, birbirleriyle iletişime geçtikleri kamusal alanları fark etmekte ve tanımlamaktadırlar (Çelikyay, 2017).

Kentsel peyzaj tasarımı kamusal mekânı kullanan kullanıcıların istek ve taleplerini göz önünde bulundurmaktadır. Kamusal alanların düzenlenmesini ve iyileştirmesini gerçekleştirirken tasarım sürecine kullanıcıları da katmaktadır. Kullanımların güçlendirilmesi ve görsel bir imaj oluşturulması, sosyal interaktif alanların geliştirilmesi, yaya öncelikli kamusal alanların düzenlenmesi, çevre ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi gibi özellikler kamusal alanlarda kentsel peyzaj tasarımının amaçlarındandır (Özer, 2017).

Her kentsel alanın güçlü ya da zayıf bir yapı ve kimliği bulunmaktadır. Kentsel çevrenin imgelenebilirliği okunaklılık, yapı ve kimlikle artmaktadır. Bir mekânın anlamı, işlevi, tarihi imgelenebilirliğini etkileyebilmektedir. Bu sebeple gerçek tasarımın formunu algılanabilir kılmak için kent imgesinin içeriği yollar, sınırlar/ kenarlar, düğüm/ odak noktaları, bölgeler ve işaret öğeleri başlıkları altında toplanmaktadır. Yapılı çevrenin güçlü imgelerini keşfetmek ve korumak, algısal zorluklarını çözmek ve bu karışıklık içinde gizli kalan yapıyı ve kimliğini ortaya çıkarmak gerekmektedir. Detaylandırılmış bir kentsel peyzaj tasarımı sembolik mekanların varlığını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca insan ile kentsel alan arasında güvenli bir ilişki kurulmasını sağlamaktadır (Lynch, 1960).

Kentsel mekanlar içerisinde yer alan kamusal alanların düzenlenmesinde ve iyileştirilmesinde kent imgesinin önemli bir rolü bulunmaktadır. İmgeler insana yaşadığı ya da keşfettiği çevreyi algılanabilir kıldığı kadar, tasarımcılara da kolaylıklar sağlamaktadır. Yollar, kenarlar/ sınırlar, bölgeler, düğüm/ odak noktaları, işaret öğeleri hepsi kendi başına birer imgesel eleman olsa da bir araya geldiklerinde kentsel çevreye okunaklık katmaktadır.

Büyükdere Kıyı Bandı'ndaki kamusal mekanlardaki yollar, kenarlar/ sınırlar, bölgeler,

düğüm/ odak noktaları ve işaret noktaları kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirildiğinde; araştırma alanının tarihi kimliği ile uyumlu mekanların imgede güçlü birer simge olabileceği saptanmıştır. Kamusal mekanların algılanabilirlik düzeyini belirlemek için bitkisel doku, uzamsal karakteristik özellikleri, süreklilik, yönsel nitelik, kullanım yoğunluğu, erişim, doku, form, ayrıntı, çeşitlilik, güven gibi detayların öneminin vurgulanması gerekmektedir. Kamusal alanlarda imgelerin birbirleriyle uyum içinde ve bağlantılı olması estetik ve fonksiyon açısından mekanları güçlü kılmaktadır.

Yapılan anket değerlendirmelerinin sonucunda erişilebilirlik, yaşanabilirlik ve duysal uygunluk başlıkları altında araştırma alanı içerisinde yer alan kamusal alanlarla ilgili kullanıcıların görüşleri saptanmıştır. Erişilebilirlik açısından kullanıcılar alanı değerlendirdiklerinde kaldırım yetersizliği ve araç trafiğinin alan içerisinde ulaşımında problem oluşturduğunu belirtmişlerdir. Yaya kaldırımlarını alanda yeterli bulmayan kullanıcılar yürüyüş yaparken hareketlerini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörün kaldırımların amaç dışı kullanım olduğunu belirtmişlerdir. Alan içerisinde erişilebilirliğin kısıtlama nedeni olarak da yayalaştırılmış alanların yetersiz ve birbirinden kopuk oluşu ile kullanım yoğunluğunun yüksek oluşunu ifade etmişlerdir. Yaşanabilirlik açısından alanı değerlendiren kullanıcıların çoğunluğu alanı yürüyüş amaçlı kullansa da Büyükdere Kıyı Bandı'nı geçiş alanı, dinlenme alanı ve buluşma noktası olarak kullananlar da bulunmaktadır. Yaşanabilirlik açısından alandaki olumsuzlukları değerlendiren kullanıcılar, parkların ve açık- yeşil alanların yetersizliğini, hizmet alımındaki eksikleri ve yapıyı çevrenin kalitesizliği gibi etmenleri belirtmişlerdir. Kullanıcılar kıyı bandının donatı elemanları açısından eksikliğini ifade etmişlerdir. Kullanıcıların duysal uygunluk açısından alanı değerlendirmelerinde; alanın üzerinde bıraktıkları etki olarak kıyı (deniz), mekân ve tarihi doku etkisi vurgulanmıştır. Ayrıca alanın bakımsızlığı, kalabalık oluşu, koruma ve restorasyon çalışmaları yetersizliği rahatsız edici etmenler olarak saptanmıştır. Alanda açık- yeşil alan miktarının arttırılmasını isteyen kullanıcılar insan- deniz ilişkisinin sağlandığı mekanlardaki kalitenin de arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Son olarak kullanıcılar Büyükdere Kıyı Bandı'nın kendileri için deniz ve tarihi dokuyu ifade ettiğini söylemişlerdir. Bu kapsamda kıyı kullanımları ile ilgili tarihi dokuda vurgu yaratacak çalışmalar alana yönelik kentsel peyzaj tasarım uygulamalarında öncelikli konular arasında yer almalıdır.

Büyükdere Kıyı Bandı mekânsal kimlik, tarihi ve doğal değerler açısından koruma öncelikli

alan niteliğindedir. Bu bağlamda kamusal alanlara bütüncül bir tasarım anlayışı ile yaklaşmak gerekmektedir. Yaya yolları, açık- yeşil alanlar ve hizmet alanları gibi kamusal alanların tasarımı, onarımı ve koruma çalışmaları birbirini tamamlar nitelikte planlanmaktadır.

Doğal ve kültürel peyzaj özelliklere sahip yerleşimlerdeki kamusal alanlar yerleşim yerlerinin kimliklerine göre şekillenmektedir. Tarihi özelliklere sahip yapıların bakımlı olması kamusal mekanların kalitesini yükseltmektedir. Koruma ve restorasyon çalışması yapılan alanların çevresindeki mekanların tasarımlarını da olumlu yönde etkilediği vurgulanmaktadır.

Sosyal etkileşime olanak sağlayan kamusal alanlar toplumun her kesimine hitap edecek evrensel tasarıma ilkelerine göre biçimlendirilmelidir. Çünkü bu aktiviteler bireyleri fiziksel ve psikolojik yönden olumlu etkilemektedir. Kamusal alanlarda bulunan açık yeşil alanların sosyalleşmeye uygun mekanların standartları ve kalitesi yükseltilmeli; yetersizlikleri giderilmelidir.

Yaya yollarının doğru şekilde tasarlanması kullanımlar arasındaki bütünlüğü ve sürekliliği sağlamaktadır. Kamusal alanlardaki yaya yollarının yeterli kalite ve standartta olması mekanların okunaklılığını ve kullanılabilirliğini arttırmaktadır.

Kamusal alanları farkındalık açısından değerli kılan, mekanlarda kullanılan kentsel donatı elemanlarıdır. Kentsel donatı elemanlarının çeşitliliği, doğru yerde kullanılması ve uyumlu malzemelerden üretilmesi, kullanıldığı alanları daha okunaklı, algılanabilir mekanlar haline dönüştürmektedir. Bu da kentsel donatı elemanlarının oluşturduğu görsel karmaşayı engellemektedir. Kullanılacak donatı elemanları biçim, malzeme ve doku vb. özellikleri bakımından ayrıca alanın sahip olduğu tarihi ve kültürel özelliklere göre uygun olarak yeniden tasarlanması ve düzenlenmesi gerekmektedir.

Boğaziçi Kanuna göre kamu yararına geliştirilecek alanlar içerisinde Büyükdere Kıyı Bandı kamusal alanları da yer almaktadır. Tarihi, doğal, kültürel özellikleri bakımında farklılık oluşturan kamusal alanlar korunması ve geliştirilmesi gereken alanlar olarak ön plana çıkmaktadır. Büyükdere Kıyı Bandı kamusal alanlarında iyileştirme çalışmaları gerçekleştirilirken yasa göz önünde bulundurularak; doğal ve tarihi çevreyle uyumlu

mekanlar oluşturulmalıdır.

Büyükdere Kıyı Bandı'ndaki kamusal alanlarda mekânsal karakteri peyzaj tasarımı açısından incelendiğinde bu tez çalışmasında araştırma alanındaki kıyısal kamusal mekanların korunması ve iyileştirilmesine yönelik peyzaj planlama ve tasarım yaklaşımlarında alanın kimlik öğeleri ve bileşenlerinin öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda tez çalışmasında, araştırma alanının kimliğine uygun işlevlendirilen ya da kente yeniden kazandırılan kamusal alanlarda yaya öncelikli, okunaklı, güvenli ve algılanabilir mekanların oluşturulmasının Büyükdere Kıyı Bandı'ndaki kentsel yaşam kalitesi ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması açısından özel önem taşıdığı ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda peyzaj tasarım ilkeleri doğrultusunda kullanıcıların alana yönelik talep ve algıları dikkate alınarak hazırlanan bu tez çalışması, Büyükdere Kıyı Bandı'nda kentsel kültürel kimlik ve kamusal alanlarda mekânsal karakterin belirlenmesi ve değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, G. (1987). *Doğa Düzenleme 1984- 1985 Öğretim Yılı Ders Notları*. Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, 200 s.
- Altan, İ. (2015). *Mimarlıkta Mekân Kavramı*. 1. Basım, Ofis 2005 Yayınevi, İstanbul, 78 s.
- Ayaşlıgil, T. (2011). Sarıyer Örneğinde Ekolojik Mekân Ayrımı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, İstanbul, 10 (20): 55- 79.
- Ayyıldız, H.R. (1963). Büyükdere. *İstanbul Ansiklopedisi*, Ed.; Koçu R.E; İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, 6. Cilt, İstanbul, s. 3241- 3257.
- Aysu, Ç. (1994). Büyükdere. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarihi Vakfı'nın Ortak Yayını, Ana Basım AŞ, Cilt 2, İstanbul, s. 359-361.
- Banerjee, T. (2001). The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places. *Journal of the American Planning Association*, 67: 1-5.
- Başar, N. (2007). Büyükdere Vapur İskelesi Restorasyon Projesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 220 s.
- Briffett, C., Sodhi, N., Yuen, B. Ve Kong, L. (2004). Green Corridors And The Quality Of Urban Life In Singapore. *Proceedings 4 th International Urban Wildlife Symposium*, Arizona, May 1-5 2004, pp. 56-61.
- Cantok, B. (1963). Büyükdere. *İstanbul Ansiklopedisi*, Ed.; Koçu R.E; İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, 6. Cilt, İstanbul, s. 3240- 3250.
- Carmona, M. Heath, T. Oc, T. ve Tiesdell, S. (2003). *Public Places – Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Architectural Press, 394 pp.
- Carr, S., Francis M., Rivlin L. G., Stone A. M. (1992) *Public Space*. Published by the Press Syndicate of University of Cambridge, 400 pp.
- Çelikyay, H.S. (2017). Kent İmgelerinin Kamusal Alanı Tariflemedeki Rolü, 2. Bölüm. *Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu*. Ed.; Çelikyay H.S., Karınca Ajans Matbaacılık Yayıncılık, 1. Baskı, s. 19-40.
- Cengiz, C. (2004). Tarihi Kent Dokusunun Turizm Potansiyeline Etkisi: İznik Kenti Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 318 s.
- Cengiz, C. (2011). Bartın Hükümet Caddesi Yaya Bölgesi Tasarımının İrdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Bartın, 13 (20): 80- 89.
- Çetinkaya, G. (2014). Kentsel Peyzaj Ekolojisinin Sürdürülebilirliği İçin Yenilikçi Bir Yaklaşım: Yeşil Altyapı ve Planlama Politikası. *İdealKent*, 12: 218- 245.

- Deleon, J. (2000). *Boğaziçi Gezi Rehberi*. Remzi Kitapevi, 5. Geliştirilmiş Basım, İstanbul, 287 s.
- Düzenli, T. Alpak, E.M. Tarakçı Eren, E. (2017). The Significance of Public Space Art in Landscape Architecture. *Yıldız Journal of Art and Desing*, 4 (2): 143-158.
- Eltan, C. (2012). Ekolojik Ağlar ve Yeşil Koridorlar. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Peyzaj Planlama Programı Ekolojik Planlama, İstanbul, 29 s.
- Emür, S.H. ve Onsekiz, D. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi- Kayseri/ Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri, 22: 367-396.
- Gökgür, P. (2017). Kamusal Alanın Değişimini ve Dönüşümünü Etkileyen Faktörler, 1. Bölüm. *Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu*, Ed.; Çelikyay H.S; Karınca Ajans Matbaacılık Yayıncılık, 1. Baskı, s. 1-17.
- Gül, A. ve Küçük, V. (2011). Kentsel Açık- Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, ISSN: 1302 7085, Isparta, Seri: A, 2: 27-48.
- Harvey, M.R. (1992). *Pedestrian Malls, Streetscapes and Urban Spaces*. John Wiley & Sons, Inc., Canada, 288 pp.
- Holland, C., Clark, A., Katz, J. ve Peace, S. (2007). *Social Interactions in Urban Public Places*. The Policy Press, 88 pp.
- İBB (2014). *İstanbul'un Doğal Mirası Anıt Ağaçlar Avrupa Yakası*. Park Bahçe ve Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı Avrupa Yakası Park ve Bahçeler Müdürlüğü, İhlas Gazetecilik A.Ş., İstanbul, 532 s.
- İnceoğlu, M. ve Aytuğ, A. (2009). Kentsel Mekânda Kalite Kavramı. *Megaron*, 4(3): 131 146.
- İnciciyan, P.Ğ. (1956). *XVIII. Asırda İstanbul*. İstanbul Matbaası, İstanbul, s. 97-166.
- Kuntay, O. (1994). *Yaya Mekânı*. Ayıntap Yayıncılık, Ankara, 170 s.
- Low, S. ve Smith, N. (2006). *The Politics of Public Space*. Routledge Taylor & Francis Group, Newyork, 1 pp.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*, The M.I.T. Press, England, 194 pp.
- Mazak, A. (2008). *Dersaadet'in Sayfiye Semti Sarıyer*. Sarıyer Belediyesi, İstanbul, 50 s.
- Moughtin, C. (1992). *Urban Design 'Street and Square'*. Architectural Press, 1. Baskı, Oxford, 87 pp.
- Okçuoğlu, T. (1994). Büyükdere Camii. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Kültür

- Bakanlığı ve Tarihi Vakfı'nın Ortak Yayını, Ana Basım AŞ, Cilt 2, İstanbul, 363 s.
- Önder, S. Ve Aklanoğlu, F. (2002). Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların İrdelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Konya, 16 (29): 96-106.
- Önder, S. ve Polat, A. T. (2012). Kentsel Açık- Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi. *Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri*, 19 Mayıs 2012, Konya, s. 77- 90.
- Özer, M.N. (2017). Kamusal Mekânda Kentsel Tasarım Rehberlerinin Etkinliği Üzerine Düşünceler, 3. Bölüm. *Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu*. Ed.; Çelikyay H.S; Karınca Ajans Matbaacılık Yayıncılık, 1. Baskı, s. 42-65.
- Öztan, Y. (2004). *Yaşadığımız Çevre ve Peyzaj Mimarlığı*. Tisamat Basım San., Ankara, 304 s.
- Salman, S.Y. (2004). Boğaziçi Tarihi Sit Alanın Yok Olma Süreci ve Kalan Sınırlı Değerlerin Korunma Olasılıkları. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 425 s.
- Semavi, E. (2007). *Bizans Devrinde Boğaziçi*. Yeditepe Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, s. 52-53.
- Şişman, E.E. ve Uyguner, B. (2009). Tekirdağ Kent Merkezinde Kullanıcıların Yaya Bölgeleri Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A, ISSN: 1302-7085, Isparta, 2: 134-146.
- Tonnelat, S. (2010). The Sociology of Urban Public Spaces. *Paris Forthcoming in the Proceedings of the First Sino French Urban Planning Conference (SFURP)*, Atlantis Press, Paris, pp. 84- 92.
- URL-1 (2019). <https://www.yourdictionary.com/green-corridor>, Green-corridor, (20 Mart 2018).
- URL-2 (2019). <https://www.greencorridor.info/en/green-corridor/>, Green corridor Project, (21 Mart 2019).
- URL-3 (2019). <https://www.thegef.org/project/green-corridor>, The green corridor, (21 Mart 2019).
- URL-4 (2019). <http://sbpturkiye.com/kent-imgesi-kevin-lynch.html>, Kent İmgesi- Kevin Lynch, (10 Haziran 2019).
- URL-5 (2019) <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18229.pdf>, 2960 Boğaziçi Kanunu, (26.09.2019).
- URL-6 <https://goo.gl/maps/ubQdDSE6RmquSVhp6>, Google Haritalar, Büyükdere, (18 Eylül 2018).
- URL-7 (2018). <http://www.sariyer.bel.tr/sayfalar/738/sariyer-tarihcesi.aspx>, Sariyer

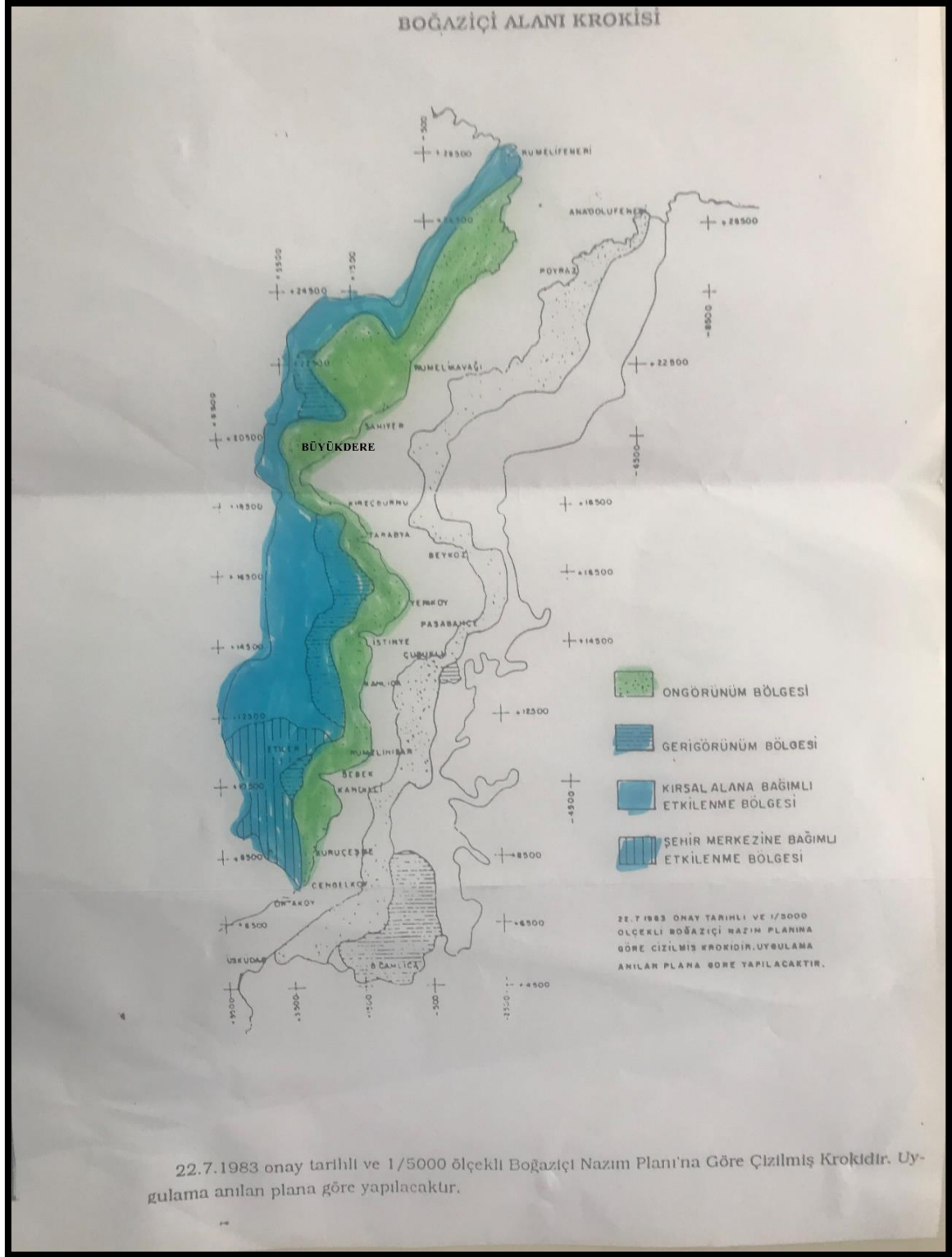
- Belediyesi, Coğrafya ve İklim, (28 Eylül 2018).
- URL-8 (2019). <http://www.eskiistanbul.net/5924/buyukdere-1868>, Eski İstanbul Fotoğrafları Arşivi, Büyükdere, (20.03.2019).
- URL-9 (2019). <http://koleksiyonodasi.com/ucak-postasi-1926/>, Brindisi – İstanbul, Savoia Marchetti S-55 C, (20.04.2019).
- URL-10 (2019). <https://rosettaapp.getty.edu/delivery/DeliveryManagerServlet>, Pierre de Gigord collection of photographs of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey, bulk 1853-1930, Büyükdere, (20.04.2019).
- URL-11 (2019). https://rosettaapp.getty.edu/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid, Pierre de Gigord collection of photographs of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey, bulk 1853-1930, Büyükdere, (20.04.2019).
- URL-12 (2018). <http://www.nufusune.com/40658-istanbul-sariyer-buyukdere-mahallesi> İstanbul Sarıyer Büyükdere Mahallesi Nüfusu, (19 Aralık 2018).
- URL-13 (2019). <http://www.turkiyeermenileripatrikligi.org/site/surp-hripsimyants-ermeni-kilisesi-2-bolge-bogazin-avrupa-yakasi/>, 5 Ocak 2019.
- Yamane T. (2001) *Temel Örneklem Yöntemleri*. Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Ed; A. Esin, M.A. Bakır vd; İstatistik Bölümü, Literatür Yayıncılık, İstanbul, s. 116-119.
- Yunt, K. (1963). Büyükdere Çınarı. *İstanbul Ansiklopedisi*. Ed.; Koçu R.E; İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, 6. Cilt, İstanbul, 3253 s.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahern, J. (1995). Greenways as a planning strategy. *Landscape and Urban Planning*, 33: 131-155.
- Ahern, J. (2004). Greenways in the USA: Theory, trends and prospects. R. Jongman ve G. Pungetti (Der.), *Ecological networks and greenways, concepts, design, implementation*. Cambridge studies in landscape ecology, Cambridge University press, s. 34- 55.
- Alberti, M. (2005). The effects of urban patterns on ecosystem function. *International Regional Science of Review*, 28, 2: 168–192.
- Gökgür, P. 2008. *Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri*, Bağlam Yayınevi, 140 s.
- Madanipour, A. (1996). *Design of Urban Space: An Inquiry into a Socio- Spatial Process*. Chisterter; Newyork: Wiley, s. 93- 117.
- MHT (2002). Marmara Havzası Toprakları, T.C. Tarım ve Orman ve Köy İşleri Bakanlığı. *Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları*. Yayın No: 229.
- Öztan, Y. (1998). Kentler ve Meydanlar. *Maison Française Dergisi*, İstanbul, 33: 154-157.
- Rubenstein, H.M. (1992) *Pedestrian Malls, Streetscapes and Urban Spaces*, John Wiley& Sons, Inc. USA., 288 pp.
- Ter Ü. (2002) Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarım Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara, 291 s.
- Toussaint, J.Y. ve Zimmermann, M. (2001). User, observer, programmer et fabriquer l'espace public, *Presses Polytechniques et Universitaires Romandes*, Lausanne, 288 pp.

EK 2: 22.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planına Göre Çizilmiş Boğaziçi Alanı Krokisi'nde Boğaziçi Öngörünüm Bölgesinde kalan Büyükdere Kıyı Bandı (İstanbul 3 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 2019).

EK 3: Büyükdere Kıyı Bandı anket formları.

1. BÖLÜM SOSYO-DEMOGRAFİK YAPI

1. Cinsiyetiniz: 1. ( ) Kadın 2. ( ) Erkek

2. Kaç Yaşındasınız: 1. ( ) 18 yaş altı 2. ( ) 19-24 3. ( ) 25-35 4. ( ) 36-50 5. ( ) 51-65 6. ( ) 65 ve üzeri

3. Mesleğiniz: 1. ( ) Öğrenci 2. ( ) Kamu personeli 3. ( ) Akademisyen 4. ( ) Serbest meslek 5. ( ) Emekli 6. ( ) Ev Hanımı 7. ( ) İşçi 8. ( ) Çalışmıyor

4. Eğitim Durumunuz: 1. ( ) İlkokul 2. ( ) Lise 3. ( ) Üniversite 4. ( ) Yüksek Lisans 5. ( ) Doktora

5. Gelir Durumunuz: 1. ( ) 750- 1000 TL 2. ( ) 1000- 1500 TL 3. ( ) 1500- 2500 TL 4. ( ) 2500- 5000 TL 5. ( ) 5000 TL'den fazla

6. İstanbul'da mı ikamet ediyorsunuz? 1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır, turist olarak bulunuyorum

2. BÖLÜM ERİŞİLEBİLİRLİK

7. Büyükdere Kıyı Bandı'na ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?

1. ( ) Yaya olarak

2. ( ) Bisiklet ile

3. ( ) Toplu taşıma ile

4. ( ) Ticari taksi ile

5. ( ) Özel otomobil ile

8. Buraya gelirken yaşadığınız ulaşım problemleri nelerdir?

1. ( ) Yaya trafiği

2. ( ) Yönlendirme eksikliği

3. ( ) Kaldırım yetersizliği
4. ( ) Otopark yetersizliği
5. ( ) Araç trafiği yoğunluğu
6. ( ) Diğer ..... (belirtiniz)

9. Yaya Kaldırımlarını Gezinti İçin Yeterli Buluyor musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

10. Yürüyüş için tercih ettiğiniz alanda, hareketinizi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?

1. ( ) Sokak hayvanları
2. ( ) Kaldırımları işgal eden esnaf
3. ( ) Kaldırım yetersizliği
4. ( ) Yol kenarına park etmiş otomobiller
5. ( ) Araç trafiği

11. Alan içerisinde erişilebilirliği kısıtlayan nedenler nelerdir?

1. ( ) Yayalar için ayrılmış yolların bulunmaması
2. ( ) Yayalaştırılmış alanların yetersizliği ve birbirinden kopuk oluşu
3. ( ) Odak noktalarının belirgin olmayışı
4. ( ) Kullanım yoğunluğunun yüksek oluşu

3. BÖLÜM YAŞANABİLİRLİK (Kullanım ve aktiviteler)

12. Alanı hangi amaçla kullanıyorsunuz?

1. ( ) Dinlenme
2. ( ) Buluşma noktası

3. ( ) Yürüyüş
4. ( ) Geçiş alanı
5. ( ) Fotoğraf çekme
6. ( ) İbadet
7. ( ) Eğlence- sosyalleşme
8. ( ) Alışveriş
9. ( ) Balık satın alma
10. ( ) Eğitim
11. ( ) İş

13. Yaşanabilirlik açısından alanı olumsuz yönden etkileyen etmenler nelerdir?

1. ( ) Parkların ve açık yeşil alanların yetersizliği
2. ( ) Kamusal mekânının kalitesi
3. ( ) Hizmet alımındaki eksiklikler
4. ( ) Yapılı çevrenin kalitesizliği
5. ( ) Mevcut donatı elemanlarının uyumsuzluğu
6. ( ) Terkedilmiş mekân varlığı
7. ( ) Güvenlik

14. Aşağıdaki donatı elemanlarından hangileri alanda bulunmalı?

1. ( ) Plastik obje (heykel, sanat objesi, vb.)
2. ( ) Bilgi Panosu
3. ( ) Yol işareti/Yönlendirici levha
4. ( ) Gölge elemanı (pergola, vb.)
5. ( ) Çöp kutusu

6. ( ) Oturma bankı
7. ( ) Aydınlatma elemanı
8. ( ) Tuvalet
9. ( ) Diğer .....(belirtiniz)

4. BÖLÜM DUYUMSAL UYGUNLUK

15. Alanın sizin için etkisi ile ilgili aşağıdakilerden hangilerini söyleyebilirsiniz? (İlk 3 tercih)

1. ( ) Kıyı etkisi (deniz)
2. ( ) Yeşil doku etkisi
3. ( ) Mekân etkisi
4. ( ) Sosyalleşmeye uygunluk
5. ( ) Tarihi doku etkisi

16. Alanda sizi rahatsız eden unsurlar nelerdir? (İlk 3 tercih)

1. ( ) Koruma ve restorasyon çalışmalarının yetersizliği
2. ( ) Sıkıcı
3. ( ) Güvensiz oluşu
4. ( ) Görsel Kirlilik
5. ( ) Kalabalık
6. ( ) Gürültü
7. ( ) Bakımsızlık
8. ( ) Çevre Kirliliği
9. ( ) Sokak hayvanları

10. ( ) Diğer.....(belirtiniz)

17. Alanda bulunmasını istediğiniz kullanımlar nelerdir?

1. ( ) Açık yeşil alanlar

2. ( ) Fotoğraf ve manzara noktaları

3. ( ) ocuk parkı

4. ( ) Spor alanları

5. ( ) Otopark

6. ( ) Diğer.....(belirtiniz)

18. Alandaki koşulların iyileştirilmesi için neler yapılmasını istersiniz?

1. ( ) İnsan- deniz ilişkisinin sağlandığı mekânlarda kalitenin arttırılması

2. ( ) Açık ve yeşil alanlarının nitelik ve nicelik yönünden iyileştirilmesi

3. ( ) Yaya dolaşımının sürekliliğinin sağlanması

4. ( ) Alanın kimliğine uygun işlevlendirilmesi- canlandırılması

5. ( ) Cadde ve sokakların bakım ve onarımı

6. ( ) Tarihi dokuda bakım ve restorasyon alışmaları

7. ( ) Kentsel donatı elemanlarının birbirleriyle ve çevreleriyle uyumlu hale getirilmesi

8. ( ) Alt yapı yenilenmesi

19. Bu alan sizin için ne ifade ediyor?

1. ( ) Deniz

2. ( ) Tarihi doku

3. ( ) Sosyal ortam

4. ( ) Balıkçılık

6. ( ) Spor

7. ( ) İş

8. ( ) Sanatçılar Sokağı

9. ( ) Diğer..... (belirtiniz)

İlginiz için TEŞEKKÜR ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Şule YILDIZ OMUR
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya, 08.09.1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyet/Yayınlar :

- Cengiz, C. ve **Yıldız, Ş.** (2012) Kıyısal Planlama Stratejileri: Bartın Kenti Güzelcehisar Örneği, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IX. Ulusal Kongresi, Cilt I, Antakya, s 151-157.
- Cengiz, B. Cengiz, C. ve **Yıldız, Ş.** (2013) Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve Peyzaj Onarım Süreci, Uluslararası ÇED Kongresi Bildiri Kitabı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yayın No: 21, Ankara, s 207- 212.
- Cengiz, C. Cengiz, B. ve **Yıldız, Ş.** (2013) Fidanlıklarda Doğal Bitki Materyalinin Saptanması: Bartın Örneği, V. Süs Bitkileri Kongresi, Cilt I, Yalova s 477- 483.
- Cengiz, C. Cengiz, B. and **Yıldız, Ş.** (2013) Rural Tourism Planning Strategies in Coastal Settlement of Bartın- Güzelcehisar, 7th International Symposium on Ecology and Environmental Problems, Antalya, 138 pp.

İş Deneyimi

Stajlar : Konya Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Bartın Belediyesi Park ve Bahçeler

Müdürlüğü Fidanlığı
Projeler ve Kurs Belgeleri : İngilizce, Net-CAD
Çalıştığı Kurumlar : Işıl Peyzaj İnşaat Turizm ve Gıda Ltd. Şti., Arelia
Flowers and Events, Su5 Enerji Anonim Şirketi.

İletişim

E-Posta Adresi : suleyildizomur@gmail.com

Tarih : 11/09/2019 (Tez Savunma Tarihi)